

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

“การศึกษาประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรม ของชุมชนม้งแม่ฮ่องสอน”

โดย

นายธีระพล กมลยุทธชัย และคณะ

พฤศจิกายน 2552

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

“การศึกษาประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรม ของชุมชนม้งแม่ฮ่องสอน”

คณะผู้วิจัย

นายธีระพล	กมลยุทธชัย	หัวหน้าโครงการ(นักวิจัย)
นายอดิศักดิ์	กรอมมาดี	ผู้ช่วยนักวิจัย
นายอำนาจ	หว่างไม	ผู้ช่วยนักวิจัย
นายธานี	แซ่เฮ่อ	ผู้ช่วยนักวิจัย
นายครรชิต	แซ่ทำ	ผู้ช่วยนักวิจัย
นายเกษม	แซ่ซ้ง	ผู้ช่วยนักวิจัย
นายองอาจ	กรชูโชค	ผู้ช่วยนักวิจัย
นายยุทธจักร	หว่างป้อ	ผู้ช่วยนักวิจัย
นายสิทธิศักดิ์	เซ่งเฮ่อ	ผู้ช่วยนักวิจัย

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถนำกระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุฒยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับ ครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่กวิจัยเป็นอย่างมาก ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความ ยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและ รูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่า ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้ นักวิจัย มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และ นักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าว ได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัย ผู้การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.สำนักงานภาค

คำนำ

จากการศึกษาจารีตประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ถิ่นปฏิบัติอยู่ทุกวันนี้คนมั่งส่วนใหญ่บ้างก็รู้จัก บ้างก็ไม่รู้จัก และให้นำไปปฏิบัติต่างก็ทำกันไม่ค่อยถูกต้อง หรือทำกันไม่เป็น นอกจากผู้รู้ด้านประเพณี วัฒนธรรม หรือผู้ประกอบพิธีกรรมเท่านั้นถึงจะปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ถ้าหากว่า ผู้รู้ หรือผู้ประกอบพิธีนั้น ได้เสียชีวิตไปประเพณีวัฒนธรรมอันดีที่ทำกันมาคงจะหายไปกับคนเหล่านั้น ซึ่งปัจจุบัน บางหมู่บ้าน ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมที่บรรพบุรุษ เคยสืบทอดกันมานั้น ไม่รู้จักแล้ว หรือทำไม่เป็น หรือไม่เคยทำเลย

เงื่อนไขที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ กฎระเบียบ และวิธีปฏิบัติตามจารีตวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อในเรื่องเดียวกัน ยังมีความแตกต่างกันไปตามสายวงศ์ตระกูล หรือ แซ่ ซึ่งก็ไม่ได้มีการบันทึกหรือระบุรายละเอียดอะไรไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นเมื่อถึงเวลาที่จะต้องมีการปฏิบัติกิจกรรมตามจารีต วัฒนธรรม ของชุมชนบางอย่างก็ไม่ว่าจะต้องยึดถือหลักวิธีการปฏิบัติแบบไหน หรือเมื่อเกิดกรณีพิพาท มีปัญหาความขัดแย้ง หรือเกิดการทำผิดจารีตวัฒนธรรมประเพณี ระหว่างสายตระกูล ก็ไม่ว่าจะต้องยึดถือข้อปฏิบัติ การแก้ปัญหา หรือใช้บทลงโทษแบบไหน อาจทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ความไม่แน่นอน และเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนระหว่างกันและกัน

พี่น้องชาวมั่งเองต่างก็เป็นทีที่เข้าใจกันว่า หลักปฏิบัติตามจารีต วัฒนธรรมประเพณีนั้น ย่อมมีทั้งที่ ต้องยึดแนวทางปฏิบัติเหมือนกัน และบางอย่างก็สามารถใช้แนวทางปฏิบัติที่ต่างกันได้ตามความเหมาะสม แต่ชุมชนชาวมั่งที่มีสายสัมพันธ์กันอยู่แทบทุกหมู่บ้านก็ยังไม่สามารถจำแนกหรือหาข้อตกลงร่วมกันได้ว่า ควรจัดการอย่างไร เนื่องจากยังขาดการศึกษารวบรวมองค์ความรู้ต่างๆอย่างชัดเจนเพื่อเป็นข้อมูลสำคัญที่จะนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกัน

แต่ยังมีบางชุมชน หรือบางหมู่บ้านที่ยังถือ สืบทอดต่อกันมา โดยไม่ได้ละทิ้ง รวมทั้งยังมีการ พัฒนารูปแบบการปฏิบัติ ให้สอดคล้องและความเหมาะสมกับยุคปัจจุบัน เพียงแต่ไม่ได้มีการบันทึกหรือ สืบทอดให้กับคนรุ่นหลัง ดังนั้นการเก็บข้อมูลในครั้งนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อเป็นบันทึกไว้เพื่อ สามารถนำไปศึกษาต่อได้

ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษา เรียนรู้ อย่างถ่องแท้ และรวบรวมเป็นข้อมูลองค์ ความรู้ เพื่อนำไปสู่การจัดการอย่างเหมาะสม และเพื่อคนรุ่นใหม่ หรือรุ่นหลัง ได้ศึกษาและถือปฏิบัติ จะได้ รักษาประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของของตนเองไม่ให้สูญหายไป และสามารถนำไปเผยแพร่สู่สาธารณชน ต่อไปได้ในอนาคต

ทีมวิจัย

บทคัดย่อ

โครงการศึกษาประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรม ของชุมชนม้ง 13 หมู่บ้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นโครงการที่ศึกษา เรียนรู้ และถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นหลังได้ศึกษา และเป็นแนวทางในการศึกษาหาความรู้ต่อไป

ประเพณี วัฒนธรรมที่ถือปฏิบัติอยู่ทุกวันนี้คนม้งส่วนใหญ่บ้างก็รู้จัก บ้างก็ไม่รู้จัก และให้นำไปปฏิบัติต่างก็ทำกันไม่ค่อยถูกต้อง หรือทำกันไม่เป็น นอกจากผู้รู้ด้านประเพณี วัฒนธรรม หรือผู้ประกอบการเท่านั้นถึงจะปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ถ้าหากว่า ผู้รู้ หรือผู้ประกอบการนั้นได้เสียชีวิตไปประเพณี วัฒนธรรมอันดีที่ทำกันมาคงจะหายไปกับคนเหล่านั้น ดังนั้นเพื่อเป็นการศึกษา เรียนรู้ และเผยแพร่สู่สาธารณชน จึงจำเป็นอย่างที่จะต้องไปศึกษา เรียนรู้ อย่างถ่องแท้ และตีพิมพ์เป็นเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อคนรุ่นใหม่ และรุ่นหลัง ได้ศึกษาและถือปฏิบัติ จะได้รับการประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของชาวม้งนี้ไม่สูญหายไป

การเก็บข้อมูลแบบการสอบถาม ข้อมูลที่ได้มา ทำให้ได้ครบบ้าง ไม่ครบบ้าง แต่เมื่อศึกษาหลาย ๆ หมู่บ้านไปหลาย ๆ ผู้รู้ จึงรู้สึกถึงความเข้าใจในส่วนลึกของประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรมความเชื่อ ซึ่งบางหมู่บ้านได้มีการประกอบพิธีที่อาจจะผิดเพี้ยนไปบ้าง แต่ลักษณะของพิธีกรรมก็ไม่ได้แตกต่างกันนัก เนื่องจาก แต่ละหมู่บ้านมีสายตระกูล หรือแซ่ ที่ไม่เหมือนกัน รวมทั้งลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศที่แตกต่าง

จากการศึกษาโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาวม้งในจังหวัดแม่ฮ่องสอนแล้ว ทำให้เกิดทัศนคติที่ดี ต่อชุมชน และมีความกระตือรือร้นที่อยากจะค้นคว้าต่อ และอยากจะศึกษาต่อ เพื่อที่จะสามารถนำไปใช้ หรือนำไปเผยแพร่ต่อไปให้กับคนรุ่นต่อไปในอนาคต

ธีระพล กมลยุทธชัย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	
บทคัดย่อ	
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 การพัฒนาโครงการ	5
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน	14
บทที่ 4 ผลการดำเนินงานวิจัย	
ข้อมูลด้านบริบทชุมชนม้ง 13 หมู่บ้าน	18
ข้อมูลด้านวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญ	45
บทที่ 5 สรุปผลวิจัย	67
ภาคผนวก	
- ประวัติทีมวิจัย	73
- ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากศูนย์ประสานงานฯ	76
- ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจาก สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น	77

บทที่ 1 บทนำ

โครงการ “การศึกษาประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรม ของชุมชนม้งแม่ฮ่องสอน”

หลักการและเหตุผล

สภาพทั่วไป

ชาวม้งที่อยู่ในแม่ฮ่องสอน ณ ปัจจุบัน ได้อพยพมาจากหลายที่หลายทาง มาอยู่ด้วยกันอย่างกระจัดกระจาย เป็นกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่ม ๆ เพิ่มจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นหมู่บ้าน และได้มาอยู่รวมกันตามอำเภอต่าง ๆ รวม 5 อำเภอ 13 หมู่บ้าน ดังนี้

อำเภอแม่สะเรียง 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแม่หา

อำเภอขุนยวม 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านปางตอง บ้านขุนยวม บ้านแม่อุคอ

อำเภอแม่ลาน้อย 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านห้วยผึ้งใหม่

อำเภอเมือง 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไมโครเวฟ บ้านนาป่าแปก บ้านห้วยมะเขือส้ม

อำเภอปางมะผ้า 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านห้วยไร่

อำเภอปาย 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแก่งหอม บ้านขุนสาใน บ้านผาสำราญ และบ้านห้วยสะ

โดยแต่ละหมู่บ้านต่างเป็นญาติมิตรและอยู่กันฉันพี่น้อง ต่างรักใคร่ปรองดองกัน เมื่อเกิดปัญหาขึ้นแต่ละหมู่บ้านจะเต็มใจให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี ซึ่งแต่ละหมู่บ้านต่างมีความเชื่อ มีประเพณี วัฒนธรรม การละเล่นของแต่ละหมู่บ้าน บ้างก็เหมือนกัน บ้างก็ต่างกัน ชีวิตประจำวันของชาวม้งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีการติดต่อสื่อสารกัน ไปมาหาสู่กันทุกหมู่บ้าน เนื่องจากชาวม้งมีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้นในรูปแบบเครือญาติตามสายวงศ์ตระกูล หรือแซ่ จึงเป็นการดีที่ทำให้ได้รับรู้หรือได้ถ่ายทอด ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ การละเล่นของแต่ละหมู่บ้าน ต่แต่ละหมู่บ้าน

ความสำคัญของการศึกษาวิจัย

อย่างไรก็ตาม จารีตวัฒนธรรม ประเพณีสำคัญที่ถือปฏิบัติอยู่ทุกวันนี้คนม้งส่วนใหญ่บ้างก็รู้จัก บ้างก็ไม่รู้จัก และให้นำไปปฏิบัติต่างก็ทำกันไม่ค่อยถูกต้อง หรือทำกันไม่เป็น นอกจากผู้รู้ด้านประเพณี วัฒนธรรม หรือผู้ประกอบพิธีกรรมเท่านั้นถึงจะปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ถ้าหากว่า ผู้รู้ หรือผู้ประกอบพิธีนั้นได้เสียชีวิตไปประเพณีวัฒนธรรมอันดีที่ทำกันมาคงจะหายไปกับคนเหล่านั้น

เงื่อนไขที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ กฎระเบียบ และวิธีปฏิบัติตามจารีตวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อในเรื่องเดียวกัน ยังมีความแตกต่างกันไปตามสายวงศ์ตระกูล หรือ แซ่ ซึ่งก็ไม่ได้มีการบันทึกหรือระบุนรายละเอียดอะไรไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นเมื่อถึงเวลาที่จะต้องมีการปฏิบัติกิจกรรมตามจารีต วัฒนธรรม ของชุมชนบางอย่างก็ไม่ว่าจะต้องยึดถือหลักวิธีการปฏิบัติแบบไหน หรือเมื่อเกิดกรณีพิพาท มีปัญหาความขัดแย้ง หรือเกิดการทำผิดจารีตวัฒนธรรมประเพณี ระหว่างสายตระกูล ก็ไม่ว่า

จะต้องยึดถือข้อปฏิบัติการแก้ปัญหา หรือใช้บทลงโทษแบบไหน อาจทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ความไม่แน่นอน และเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนระหว่างกันและกัน

พี่น้องชาวม้งเองต่างก็เป็นที่เข้าใจกันว่า หลักปฏิบัติตามจารีต วัฒนธรรมประเพณีนั้น ย่อมมีทั้งที่ต้องยึดแนวทางปฏิบัติเหมือนกัน และบางอย่างก็สามารถใช้แนวทางปฏิบัติที่ต่างกันได้ตามความเหมาะสม **แต่ชุมชนชาวม้งที่มีสายสัมพันธ์กันอยู่แทบทุกหมู่บ้านก็ยังไม่สามารถจำแนกหรือหาข้อตกลงร่วมกันได้ว่าควรจัดการอย่างไร เนื่องจากยังขาดการศึกษารวบรวมองค์ความรู้ต่างๆอย่างชัดเจนเพื่อเป็นข้อมูลสำคัญที่จะนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกัน**

ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษา เรียนรู้ อย่างถ่องแท้ และรวบรวมเป็นข้อมูลองค์ความรู้ เพื่อนำไปสู่การจัดการอย่างเหมาะสม และเพื่อคนรุ่นใหม่ หรือรุ่นหลัง ได้ศึกษาและถือปฏิบัติ จะได้รับประสบการณ์วัฒนธรรมอันดีงามของของตนเองไม่ให้สูญหายไป และสามารถนำไปเผยแพร่สู่สาธารณชนต่อไปได้ในอนาคต

คำถามหลักของการวิจัย

1. จารีต ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรมที่สำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวม้งแม่ฮ่องสอนมีอะไรบ้าง และมีรูปแบบ วิธีการปฏิบัติ หรือสืบทอดกันอย่างไร ?
2. มีสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อจารีตประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรมที่สำคัญต่างๆเหล่านั้นอย่างไรบ้าง?

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษา รวบรวมองค์ความรู้รูปแบบ วิธีการปฏิบัติตามจารีตประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมที่สำคัญต่าง ๆ ของชาวม้ง รวมทั้งสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อ
2. เพื่อวิเคราะห์และสร้างความเข้าใจต่อสถานการณ์จารีตประเพณี วัฒนธรรม ฯ ที่สำคัญต่างๆ ที่จะนำไปสู่การศึกษาแนวทางการจัดการร่วมกันที่เหมาะสมต่อไป

เป้าหมาย/ขอบเขตการดำเนินงาน

ขอบเขตพื้นที่

13 หมู่บ้านม้ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่

- อำเภอแม่สะเรียง 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแม่เหาะ
- อำเภอขุนยวม 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านปางตอง บ้านขุนยวม บ้านแม่อุคอ
- อำเภอแม่ลาน้อย 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านห้วยผึ้งใหม่
- อำเภอเมือง 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไมโครเวฟ บ้านนาป่าแปก บ้านห้วยมะเขือส้ม
- อำเภอปางมะผ้า 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไร่
- อำเภอปาย 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแก่งหอม บ้านขุนสาโน บ้านผาสำราญ และบ้านห้วยสะ

ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

สายวงศ์ตระกูล(แซ่) ของทั้ง 13 หมู่บ้าน

ขอบเขตระยะเวลาดำเนินงาน

8 เดือน

กรอบแนวทางการดำเนินงาน

1. ศึกษากระบวนการ วิธีการดำเนินงานของการเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีประโยชน์ ครอบคลุม รวมทั้งการทำงานแบบทีม วิธีการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา รวมทั้งการเขียนรายงาน และการจัดสรรค่าใช้จ่ายในกิจกรรมต่าง ๆ
2. ศึกษาจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมที่สำคัญของแต่ละหมู่บ้าน ตามสายวงศ์ตระกูล
3. วิเคราะห์ให้เป็นเป็นเรื่องราวและสรุปเกี่ยวกับ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมที่สำคัญ ของชาวม้ง
4. เรียบเรียงและเก็บไว้เป็นข้อมูลเชิงศึกษา เพื่อที่จะใช้ในการจัดการ เผยแพร่ แก่ไข่ ฟื้นฟูต่อไป

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลองค์ความรู้ด้านจารีตประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมที่สำคัญของชาวม้ง
2. ชุมชนเครือข่ายม้งรู้และเข้าใจถึงประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมของชาวม้ง ที่ถือปฏิบัติ กันมาตั้งแต่สมัยอดีต และจัดเก็บเป็นข้อมูลเชิงศึกษาสถานการณ์ เพื่อที่จะได้นำไป ปรับปรุง แก้ไข เผยแพร่ และฟื้นฟู ให้แต่ละหมู่บ้าน ศึกษา เรียนรู้ และถือปฏิบัติกัน เพื่อไม่ให้ ประเพณี อันดีงาม ของชาวม้งสูญหายไป

ผู้รับผิดชอบโครงการ (ทีมวิจัยหลัก) คณะกรรมการเครือข่ายม้งจังหวัดแม่ฮ่องสอน

1. นายธีระพล	กมลยุทธชัย
2. นายอดิศักดิ์	กรอมมาดี
3. นายอำนาจ	หว่างไม
4. นายธานี	แซ่เฮ่อ
5. นายครรชิต	แซ่เท้า
6. นายเกษม	แซ่โซ่ง
7. นายองอาจ	กรชูโชค
8. นายยุทธจักร	หว่างป่อ
9. นายสิทธิศักดิ์	แซ่เฮ่อ

ทีมวิจัยร่วมในแต่ละหมู่บ้าน

1. นายวิเชียร	แสงเฮ่อ	ผู้รู้ด้านประเพณี วัฒนธรรมม้ง บ้านปางตอง
2. นายเลาเพ่ง	ไทยการุณย์	ผู้รู้ด้านประเพณี วัฒนธรรมม้ง บ้านห้วยมะเขือส้ม
3. นายบัวก่อ	แซ่หัน	ผู้รู้ด้านประเพณี วัฒนธรรมม้ง บ้านไมโครเวฟ
4. นายประพันธ์	วิวัฒน์พรสน	ผู้รู้ด้านประเพณี วัฒนธรรมม้ง บ้านห้วยฝิ่งใหม่
5. นายเลาต้า	หว่างป่อ	ผู้รู้ด้านประเพณี วัฒนธรรมม้ง บ้านผาลำราญ
6. นายเปา	ไกรเกริกเกียรติ	ผู้รู้ด้านประเพณี วัฒนธรรมม้ง บ้านแม่อุคอ
7. นายสื่อสาร	แซ่ซง	ผู้รู้ด้านประเพณี วัฒนธรรมม้ง บ้านขุนยวม
8. นายสมบุญ	ปัญญาวิชาการ	ผู้รู้ด้านประเพณี วัฒนธรรมม้ง บ้านแม่หาะ
9. นายชวहीं	แซ่หัน	ผู้รู้ด้านประเพณี วัฒนธรรมม้ง บ้านห้วยไร่
10. นายไม	นายหว่าง	ผู้รู้ด้านประเพณี วัฒนธรรมม้ง บ้านแกงหอม
11. นายสมบัติ	เราเท่า	ผู้รู้ด้านประเพณี วัฒนธรรมม้ง บ้านขุนสาใน
12. นายเย	เมืองเมา	ผู้รู้ด้านประเพณี วัฒนธรรมม้ง บ้านนาป่าแปก
13. นายตั้ง	แซ่หัน	ผู้รู้ด้านประเพณี วัฒนธรรมม้ง บ้านห้วยสะ

ที่ปรึกษาโครงการ

1. นายโชคชัย	รักกัญหมาย
2. นายสมบุญ	ปัญญาวิชาการ
3. นายจำ	กลิ่นกุหลาบไพร
4. นายชื้อตั้ง	แซ่หัน

บทที่ 2 การพัฒนาโครงการ

จุดเริ่มต้นสู่การพัฒนาโครงการ

แนวคิดในการทำงานวิจัยเป็นประเด็นพูดคุยกันในเวทีเครือข่ายม้งจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ได้มีการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆร่วมกันมาในระยหนึ่ง เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2549 โดยทีมงาน Node ได้เข้าร่วมและให้ข้อเสนอถึงแนวทางการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประเด็นสำคัญคือการการสร้างการยอมรับทางสังคมร่วมกันของพี่น้องม้ง ทั้งการสร้างการยอมรับร่วมกันภายใน และการสร้างการยอมรับจากภายนอก โดยมองจากประเด็นปัญหาสำคัญที่กำลังเผชิญอยู่ จึงได้มีการวิเคราะห์และมีข้อสรุปร่วมกันว่าการที่จะสร้างการยอมรับจากสังคมภายนอกได้นั้น ต้องสร้างให้เกิดการยอมรับร่วมกันจากภายในสังคมของพี่น้องม้งด้วยกันให้ชัดเจนเสียก่อน ซึ่งชุมชนม้งในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนกระจายตัวอยู่ตามอำเภอต่างๆ ถึง 11 หมู่บ้าน โดยมีประเด็นร่วมที่ต้องการทำคือการศึกษาและจัดการกับความแตกต่างทางด้านข้อปฏิบัติทางวัฒนธรรม ประเพณีที่สำคัญ ที่ยังไม่ชัดเจน มีมาตรฐานในการปฏิบัติที่ไม่แน่นอน ซึ่งมักก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งหาข้อยุติไม่ค่อยได้จนนำไปสู่การใช้พลังอำนาจในเชิงกลุ่มคนตามสายตระกูล และยังก่อให้เกิดความสับสนในการเรียนรู้และสืบทอดของคนรุ่นใหม่ที่ไม่แน่ใจว่าจะยึดถือแนวทางการปฏิบัติอย่างไรจนถึงจะถูกต้องเป็นต้น ดังนั้นจึงมีความเห็นร่วมกันว่าควรที่จะทำการศึกษาในรายละเอียดวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญเพื่อนำมาดูเงื่อนไขข้อแตกต่างในทางปฏิบัติที่สำคัญ ซึ่งเป็นงานในระยะแรก ก่อนที่นำไปสู่การหาข้อสรุปในทางปฏิบัติที่มาจาก การยอมรับร่วมกันในระยะต่อไป

ในการจัดการเบื้องต้นให้เครือข่ายร่วมกันจัดตั้งทีมงานวิจัย และร่างกรอบแนวคิดในการทำงานเป็นเอกสารเสนอให้กับ Node แม่ฮ่องสอน และจะได้นำเข้าสู่กระบวนการพัฒนาโครงการต่อไป

กระบวนการพัฒนาโครงการ

ครั้งที่ 1 ทีมวิจัยได้นำเสนอเอกสารเชิงหลักการในเวทีเสวนาเครือข่ายชุมชนวิจัยครั้งแรก เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2549 ซึ่งได้มีข้อเสนอแนะต่อแนวทางการดำเนินงานโครงการคร่าวๆ ถึงแนวทางการเขียนเอกสารเชิงหลักการเนื่องจากยังขาดประเด็นเนื้อหาที่สำคัญ โดยให้นำข้อมูลจากเวทีเครือข่ายม้งเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2549 มาเพิ่มเติมในรายละเอียดหลักการและเหตุผล ส่วนรายละเอียดส่วนอื่นยังไม่มีข้อเสนอแนะเนื่องจากมีเวลาน้อย ข้อสรุปจากเวทีเห็นว่าควรมีการจัดเวทีเพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยให้ชัดเจนอีกครั้ง

ครั้งที่ 2 เวทีพัฒนาโครงการ วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2549 ณ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จ.แม่ฮ่องสอนเป็นการพัฒนาโครงการผ่านเวทีเสวนาเครือข่ายชุมชนวิจัย จ.แม่ฮ่องสอน โดยทีมวิจัยนำเสนอความเป็นมาและกรอบแนวคิดโครงการหลังจากที่ได้มีการปรับแก้เอกสารมาแล้วในบางส่วนว่าชนเผ่าม้ง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ชุมชนตั้งกระจายอยู่ใน 7 อำเภอของ

จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในปี 2549 ชนเผ่าม้งของจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้มีแนวความคิดในการรวมกลุ่มกันในรูปแบบของ “เครือข่ายชนเผ่าม้ง” การรวมตัวกันในเบื้องต้นนี้ เพื่อสร้างและพัฒนาเครือข่ายฯ แต่จำเป็นต้องจัดทำระบบฐานข้อมูลเครือข่ายชุมชนม้ง ประกอบกับในช่วงเวลาที่ผ่านมายังไม่มีการรวบรวมองค์ความรู้ใดๆ ของชนเผ่าม้งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังนั้น เวทีนี้จึงเป็นการพัฒนาโครงการเพื่อค้นหาโจทย์วิจัยร่วมของเครือข่าย โดยมี พื้นที่เป้าหมายในเครือข่ายม้งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 11 หมู่บ้าน วัตถุประสงค์ของการรวมเป็นเครือข่าย เพื่อ

- การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในแบบเดียวกันของชนเผ่า เนื่องจากปัจจุบันประเพณีบางอย่างได้ทำผิดเพี้ยนไปจากเดิม
- ปรับระบบการผลิตเกษตร เนื่องจากสภาพของชนเผ่าม้งมักจะถูกมองรวมว่าปลูกพืช เช่น กะหล่ำ โดยใช้สารเคมีจำนวนมาก
- การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันปรากฏว่าชนเผ่าม้งเริ่มหันมาปลูกผักปลอดภัยมากขึ้น จึงมีความต้องการบอกเล่าสถานการณ์ปัจจุบันให้สังคมภายนอกได้รับรู้

ครั้งที่ 3 ได้มีการจัดเวทีพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับเครือข่ายม้งอีกครั้ง เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2549 จากการที่ Node ได้ร่วมเวทีวิเคราะห์สถานการณ์เครือข่ายที่น้องม้งจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีประเด็นสถานการณ์ปัญหาที่สำคัญคือกิจกรรมเครือข่ายขาดการดำเนินงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความห่างเหินกันในการร่วมกันเป็นเครือข่าย ทั้งนี้เนื่องจากไม่มีกิจกรรมที่จะมาเป็นตัวเชื่อมให้เกิดการทำงานร่วมกัน

เครือข่ายได้มีการเริ่มดำเนินการมาได้ระยะหนึ่งแล้ว แต่ผลการดำเนินการไม่เป็นที่น่าพอใจ สาเหตุเพราะขาดการจัดการที่ดี ไม่มีความต่อเนื่องของงาน ไม่มีการสื่อสารกันอย่างชัดเจน และขาดงบประมาณในการจัดประชุมหารือหรือพบปะกัน และด้วยเหตุนี้จึงนำปัญหามาพูดคุยหารือกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งในการพูดคุยเบื้องต้น Node จึงสนับสนุนงบประมาณช่วยให้เครือข่ายได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกันโดยผ่านกระบวนการ พัฒนาโครงการวิจัย ซึ่งเนื้อหาสำคัญสามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) ผลการคัดเลือกกลไกการจัดการเครือข่ายม้งใหม่ ในการคัดเลือกประธานเครือข่ายจะใช้วิธีเหมือนการเลือกตั้งทั่วไป คือ มีการสมัครเข้ารับการคัดเลือก จากนั้นให้ผู้เข้าร่วมเวทีร่วมกันโหวตเสียง โดยการแจกกระดาษให้แต่ละคนเขียนชื่อหรือเบอร์ที่ต้องการให้เป็นประธาน จากนั้นนับคะแนนรวม ซึ่งผลปรากฏดังนี้

ประธาน	คุณวรวิภา	แซ่หาญ	
รองประธาน 2 คน	คุณเต็มศักดิ์	แสงเฮ้อ	และคุณอำนาจ แซ่ซ่ง
เลขา	คุณธีรพล	กมลยุทธชัย	
เหรัญญิก 2 คน	คุณยุทธจักร	หว่างป้อ	และคุณอำนาจ หว่างไม
ประชาสัมพันธ์	คุณชวหี	แซ่หัน	

- 2) ทบทวนสถานการณ์ปัญหาเครือข่ายม้ง โดยได้แจกกระดาษการ์ดให้ทุกคนเขียนปัญหาของเครือข่ายม้งที่เห็นว่าสำคัญ และทำให้เกิดผลกระทบที่ไม่ดี สรุปประเด็นลงกระดาษชาร์ตให้เห็นเป็นภาพรวมแล้วจัดลำดับความสำคัญ โดยการติดสติ๊กเกอร์ **จัดลำดับความสำคัญ** เรียงลำดับจากมาก – น้อย ได้ข้อสรุปดังตาราง

ประเด็น (ปัญหา)	รวม (คะแนน)
1. เครือข่ายม้ง - ขาดงบประมาณในการพบปะพูดคุยหารือกัน - พื้นที่เครือข่ายอยู่ห่างไกลกัน - ขาดความสามัคคีกัน - การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง และล่าช้า - ชุมชนไม่เห็นความสำคัญของเครือข่าย - ประธานคนก่อนไม่เรียกประชุม	(26) 14 4 3 2 2 1
2. ในชุมชน - คนขาดความรู้ในการแก้ไขปัญหา - วิถีชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงสาเหตุหลักเพราะกระแสวัตถุนิยม - ตัวแทนขาดการประสานงานที่ดี - เด็กเยาวชนแต่งงานเร็ว และออกไปอยู่นอกชุมชน - ผู้ที่รู้ในเรื่องประเพณีวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ชุมชนมีน้อยลง	(15) 6 3 3 2 1
3. การประกอบอาชีพ - ผลผลิตราคาตกต่ำ - ขาดเอกสารสิทธิ์ - ผลผลิตน้อยลง (ผลผลิตในไร่) - ผลกระทบจากสารเคมี	(14) 9 3 1 1
4. ประเพณีวัฒนธรรมเริ่มสูญหาย - ผู้ที่เข้าใจประเพณีวัฒนธรรมของม้งมีน้อย - การแต่งกายด้วยชุดชนเผ่ามีน้อยลง	(6) 2 3 1
5. นโยบายรัฐ - การเปิดนโยบายการค้าเสรี - รัฐบาลไม่ได้ช่วยอย่างจริงจัง - ถูกหาว่าเป็นผู้ทำลายป่าไม้	(6) 3 2 1

- 3) ประเด็นวิจัย หลังจากการวิเคราะห์ปัญหาแล้ว ได้นำปัญหาเหล่านั้นไปเทียบกับแผนกิจกรรมเดิมของเครือข่ายมั่งที่เคยตั้งไว้ในปี 2547 ซึ่งมีแผนกิจกรรมครอบคลุมสำหรับการแก้ปัญหาในแต่ละด้าน จากนั้นจึงจัดลำดับความสำคัญอีกครั้ง ในประเด็นที่เห็นว่าน่าจะเป็นประเด็นร่วมกันศึกษาของเครือข่าย ซึ่งผลจากการจัดลำดับด้วยสติ๊กเกอร์คนละ 3 แผ่นมีดังนี้ (เรียงลำดับจากมาก – น้อย)

1. การอนุรักษ์ฟื้นฟู ประเพณี (24 คะแนน)

- การถอดองค์ความรู้ประเพณีวัฒนธรรม
- ประวัติศาสตร์
- วิถีชีวิต

2. การพัฒนาองค์กร เครือข่าย (21 คะแนน)

- ประชุมเครือข่าย
- การศึกษาดูงาน
- การระดมทุน

3. การฟื้นฟูอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (14 คะแนน)

- การปลูกป่า
- การทำแนวกันไฟ

4. การเกษตรปลอดสารเคมี (7 คะแนน)

- ปรับปรุงดิน (โรยปุ๋ย ,สารทดแทน)
- เกษตรปลอดสาร
- ตลาดสีเขียว
- แหล่งน้ำ

การจัดลำดับครั้งนี้เป็นการจัดลำดับเพียงผู้ที่เข้าร่วมเวทีเท่านั้น ซึ่งประเด็นวิจัยที่ต้องการศึกษาจริงๆ อาจจะต้องมีการพูดคุยกันอีกครั้งในชุมชน และการศึกษาวิจัยไม่จำเป็นต้องทำทุกหมู่บ้านในพื้นที่เครือข่าย

4) รายชื่อผู้สนใจร่วมทำโครงการ 8 คน ดังนี้

1) คุณสนั่นตัน	มหาบุรุษ	บ้านปางตอง
2) คุณธีระพล	กมลยุทธชัย	อำเภอเมือง
3) คุณอำนาจ	หว่างไผ่	บ้านไม้โครเวฟ
4) คุณธานี	แซ่เห่อ	บ้านปางตอง
5) คุณเกษม	แซ่โซ้ง	บ้านห้วยไร่
6) คุณกรรจิต	แซ่เท้า	บ้านห้วยผึ่งใหม่

7) คุณองอาจ	กรสุขโชค	บ้านแม่อูคอ
8) คุณยุทธจักร	หว่างป่อ	บ้านผาสำราญ

5) แผนการดำเนินงานต่อเนื่อง

- ให้ Node –แม่ฮ่องสอนส่งเอกสาร “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” ให้ทีมวิจัยทุกคนศึกษา
- เครือข่ายช่วยกันคัดเลือกหมู่บ้านที่ต้องการศึกษา
- นัดคุยเชิงลึกกับ Nodeแม่ฮ่องสอน อีกครั้งในประเด็นวิจัย วันที่ 30 มีนาคม 2549

หลังจากการวิเคราะห์ปัญหาแล้ว ได้นำปัญหาเหล่านั้นไปเทียบกับแผนกิจกรรมเดิมของเครือข่ายม้งที่เคยตั้งไว้ในปี 2547 ซึ่งมีแผนกิจกรรมครอบคลุมสำหรับการแก้ปัญหาในแต่ละด้าน จากนั้นจึงจัดลำดับความสำคัญอีกครั้ง ในประเด็นที่เห็นว่าน่าจะเป็นประเด็นกิจกรรมที่จะทำให้เกิดการทำงานร่วมกันเป็นไปได้อย่างมากที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่เห็นประเด็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณี เป็นประเด็นที่มีความสำคัญเนื่องจากปัจจุบันมีสถานการณ์ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของพี่น้องม้งทั้งคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ ซึ่งข้อสรุปในเวทีคณะกรรมการเครือข่ายจะนำข้อสรุปจากเวทีไปหารือร่วมกันและร่างเป็นเอกสารเชิงหลักการเพื่อเสนอต่อศูนย์ประสานงานวิจัยฯ แม่ฮ่องสอน

ครั้งที่ 4 มีการพัฒนาโครงการอีกครั้งในเวทีเสวนาเครือข่ายชุมชนวิจัย เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2549 โดยมีข้อเสนอแนะในเวที และได้มีการประชุมเพื่อปรับเอกสารเชิงหลักการตามข้อเสนอในเวที ร่วมกันในช่วงกลางคืน ที่เริ่มจากการทบทวนแนวคิดหลักการโครงการวิจัยของชาวม้งเกิดขึ้นจากการพูดคุยของเครือข่ายพี่น้องม้ง 13 ชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน สถานการณ์ปัญหา คือ ปัจจุบันมุมมองของบุคคลภายนอกจะมองชาวม้งเป็นภาพลบในอันดับแรก จึงคิดกันว่าจะทำอย่างไรให้คนเข้าใจในวิถีของชาวม้ง ซึ่งยังคงมีสิ่งดีแฝงในวิถีวัฒนธรรม เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจกับคนภายในชุมชนเองก่อน โดยการศึกษาองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่มี ซึ่งจะทำให้ตัวชุมชนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองด้วยเพราะปัญหาภายในที่พบปัจจุบันคือ ประเพณี ความเชื่อ การแต่งกาย พิธีกรรมในแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน แต่ชุมชนต่างต้องการให้ใช้รูปแบบของตน เมื่อเกิดความผูกพันกันของหนุ่มสาวจนแต่งงาน กลับยังทำให้ประเพณีความเชื่อดั้งเดิมเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจนถึงขึ้นเกิดความขัดแย้งกันขึ้นในหมู่พี่น้องม้งด้วยกัน นอกจากนี้พี่น้องม้งบางส่วนยังมีการรับวัฒนธรรมพิธีกรรมแบบสมัยใหม่ซึ่งไม่ใช่ของดั้งเดิมนำไปยึดถือปฏิบัติ ทำให้พิธีกรรมต่างๆ ลบเลือนหรือผิดเพี้ยนไปไม่ทราบว่สิ่งที่ถูกต้องนั้นคือสิ่งใดแน่นอน

หมู่บ้านเป้าหมาย 13 ชุมชน ได้แก่ บ้านผาสำราญ บ้านห้วยสะ บ้านขุนสาใน บ้านแม่เหาะ บ้านห้วยผึ้งใหม่ บ้านปางตอง บ้านแม่อูคอ บ้านไมโครเวฟ บ้านนาป่าแปก บ้านห้วยมะเขือส้ม บ้านห้วยไร่ บ้านแกงหอม และบ้านดอยหมากพริก

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- 1) การพัฒนาร่างโครงการทั้งในเวที และลงไปจัดเวทีเพื่อพัฒนาโครงการในชุมชน สิ่งสำคัญ คือ ต้องถามเป้าหมายความต้องการของเครือข่ายม้งให้ชัดเจนถึงเป้าหมายสุดท้ายว่าคาดหวังที่จะให้งานวิจัยนั้นนำไปสู่อะไร เนื่องจากเป้าหมายจะเป็นตัวที่ไปกำหนดคำถามวิจัยให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เป้าหมายการวิจัย เช่น เป้าหมายที่ 1 เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่สร้างความเข้าใจ หากเป้าหมายเป็นในลักษณะเช่นนี้ จะสามารถทำวิจัยได้กว้าง แต่การนำไปสู่การฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมพิธีกรรมจะทำได้ยาก เป้าหมายที่ 2 เพื่อการฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบทอด สามารถศึกษาในเชิงลึกได้ แต่ไม่สามารถศึกษาได้ทุกประเด็นควรจะต้องเลือกประเด็นที่มีความสำคัญต่อชีวิตหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของชาวม้ง ทำการศึกษาและทดลองการฟื้นฟู เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา ซึ่งเครือข่าย ต้องตัดสินใจว่าการวิจัยต้องการให้นำไปสู่เป้าหมายแบบที่ 1 หรือ 2
- 2) กลุ่มเป้าหมาย หากจะศึกษาในเชิงลึก อาจต้องเลือกพื้นที่นำร่อง 1 – 2 หมู่บ้าน โดยอาจเลือกพื้นที่ที่ยังมีความหนาแน่นในการสืบทอดทางด้านวัฒนธรรมประเพณีที่ยังมีความสมบูรณ์ หรือหากต้องการพื้นที่วิจัยทั้ง 13 หมู่บ้าน อาจเลือกประเด็นที่แต่ละหมู่บ้านคิดว่าชุมชนของตนมีความเด่นจากนั้นแบ่งบทบาททีมวิจัยให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่
- 3) ก่อนที่ผู้รู้และผู้ที่เกี่ยวข้องในปัญหาดังกล่าวจะตัดสินใจและวางแผนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่าง ๆ นั้น ควรศึกษาสถานการณ์ปัญหาด้านวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ให้เห็นรูปธรรมของการเกิดปัญหาในเชิงลึกให้ถ่องแท้ โดยเฉพาะ “ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน” หรืออาจศึกษาตาม “แซ่” ที่มีอำนาจสูงสุดในแต่ละชุมชนซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดรูปแบบของพิธีกรรมต่าง ๆ
- 4) รูปแบบโครงการวิจัยนี้จะไม่เต็มรูปแบบ คือ เป็นลักษณะการศึกษาวิจัยเบื้องต้นในระยะที่ 1 เพื่อนำไปสู่การพัฒนาโครงการเป็นงานวิจัยเต็มรูปแบบในระยะที่ 2 ซึ่งต้องลงศึกษาในเชิงลึกในการฟื้นฟูและตัดสินใจต่อไป
- 5) การเขียนโครงการ ทีมวิจัยต้องอธิบายให้เห็นความสำคัญในบริบท/เงื่อนไข ว่าทำไมจึงเริ่มดำเนินโครงการในลักษณะการศึกษาวิจัยเบื้องต้นลักษณะนี้ เพื่อให้ผู้พิจารณาโครงการได้เข้าใจในการเชื่อมโยงด้านวัฒนธรรมของชาวม้ง
- 6) ทบทวนเป้าหมายที่ทีมวิจัยต้องการให้เกิดขึ้น คือ 1) คือในชุมชนอยากศึกษาจัดทำข้อมูลให้พื้นที่เป้าหมาย 13 ชุมชนได้เกิดความเข้าใจ ลดความขัดแย้ง มีแนวทางปฏิบัติเดียวกัน หรือ 2) ต้องการแก้ไขภาพลักษณ์ ทำความเข้าใจกับสังคมภายนอกให้ถูกต้อง ซึ่งทีมวิจัยเองควรวางแผนขั้นตอน คือ อาจทำในชุมชนให้สำเร็จก่อนแล้วจึงขยายสู่สังคมภายนอก

ข้อสรุปการจัดการต่อเนื่อง ให้ทีมวิจัยปรับร่างโครงการใหม่ ได้แก่ ปรับวัตถุประสงค์ในระยะที่ 1 ให้ชัดเจน เนื่องจากของเดิมวัตถุประสงค์กว้างไว้ในระยะยาวเกินไป เพิ่มเนื้อหาในหลักการและเหตุผล และ

ปรับคำถามวิจัยในระยะที่ 1 เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นให้ทราบก่อนนำไปสู่การตัดสินใจเพื่อวางแผนในโครงการวิจัย ระยะที่ 2

ครั้งที่ 5 โครงการวิจัยถูกนำเข้าสู่พิจารณาร่วมกันอีกครั้งในเวทีเสวนาเครือข่ายชุมชนวิจัยครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2549 ภายหลังจากที่ทีมวิจัยได้มีการปรับแก้เอกสารเชิงหลักจากข้อเสนอแนะในเวทีเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2549 โดยตัวแทนโครงการนำเสนอข้อมูลความต้องการที่จะทำงานวิจัยในเบื้องต้น ดังนี้ ชุมชนมั่งที่มีอยู่ในปัจจุบันได้มาจากหลายที่หลายทิศ หลายทาง ซึ่งมาอยู่กระจัดกระจายตามอำเภอต่างๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน 13 หมู่บ้าน โดยแต่ละหมู่บ้านมีประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรมอันดีของของแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งแต่ละหมู่บ้านนั้น บ้างก็ถือปฏิบัติกันมา บ้างก็ได้นำวัฒนธรรมใหม่เข้ามาใช้ บ้างก็ไม่ได้ปฏิบัติเลย หรือบ้างก็ไม่ได้รู้ถึงประเพณีที่ทำกันมาตั้งแต่สมัยก่อนเลย จึงเป็นเหตุให้สมควรมีการศึกษาค้นคว้า และเรียนรู้ถึงประเพณีวัฒนธรรมอันดีของแต่ละชุมชน หมู่บ้าน เพื่อไม่ให้สูญหายไป และคนรุ่นหลังจะได้เรียนรู้ถึงประเพณีวัฒนธรรมนั้น

ข้อเสนอแลกเปลี่ยนเพิ่มเติม

- เครือข่ายมั่ง เป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นมา ก็มาคุยกันว่าจะทำอย่างไรจึงจะเกาะเกี่ยวกันมากที่สุด จึงนำงานวิจัยมาเป็นตัวเดินเรื่องจะได้มีโอกาสมาพบปะกัน โดยมีประเด็นหลักเพื่อศึกษาภูมิปัญญาที่ไม่ค่อยมีใครมาศึกษา ตอนนี้เครือข่ายมั่งมีตัวแทนทุกหมู่บ้านจึงไม่อยากให้คนตรงกลางไปเก็บข้อมูล อยากให้คนในหมู่บ้านไปเก็บข้อมูล โดยอาจจะออกแบบประเด็นข้อมูล ร่วมกัน 13 หมู่บ้าน และเมื่อได้เนื้อหาที่อยากจะได้แล้วก็ให้ทาง สกว. พัฒนารูปแบบการเก็บข้อมูล อาจจะให้เด็กเยาวชน ชาวบ้านไปเก็บก็ได้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้กันทั้งระบบ

- ในส่วนหลักการเหตุผลมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเพิ่มเติมเพราะจะต้องอธิบายให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องทำโครงการที่อธิบายในเรื่องผลกระทบ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับวัฒนธรรมประเพณีหรือเกิดผลกระทบอย่างไรให้ชัดเจน

- ข้อเสนอแนะต่อกระบวนการทำงาน เวลาหัวหน้าโครงการเข้าไปคุยกับชุมชนบางครั้งเขาคิดไม่ออก จึงต้องมีแนว หรือแบบฟอร์มคร่าวๆ เป็นแนวทางให้ไม่เช่นนั้นจะเสียเวลาในการไปเก็บข้อมูลหลายๆ อย่างน้อยน่าจะมีความเป็นประเด็นเป็นฟอร์มแต่ต้องมีการพูดคุยกันก่อนในเรื่องของการเก็บข้อมูล ว่าเป็นเพียงแค่แนวทาง ไม่ใช่ทำให้ไปตามแบบฟอร์มพอเสร็จแล้วก็กลับ แต่ให้ไปคุยและถ้าใครมีความคิดอะไรแปลกๆ ก็สามารถจดเพิ่มได้ เมื่อได้ข้อมูลกลับมาทีมหลักอาจจะเหนื่อยน้อยมานั่งคิดวิเคราะห์ อาจจะเห็นว่าจุดนี้จะมีอะไรเพิ่มเติม เช่น การเช่นไหว้ของมั่ง อาจจะมียี่สิบสาม อาจจะเพิ่มว่า ลีเกฯ แล้วทำไมต้องมีสี่เยอะเพราะอะไร

- การรวบรวมข้อมูล หรือการจัดทำองค์ความรู้ คล้ายกับการชำระพระไตรปิฎก คือ ต้องมีการตีความ หรือมีการนำมาใช้ระดับหนึ่งแล้ว อาจจะมีความขัดแย้ง หรือ หากความชัดเจนในการเข้าใจร่วมกัน

การตีความจะนำไปสู่การปฏิบัติพอลถึงสมัยหนึ่งก็มีการชำระอีกครั้งหนึ่ง เป็นกระบวนการที่จะต้องรวบรวมผู้รู้แต่ละท้องถิ่นมาคุยกัน แล้วถึงเอาผู้รู้ไปทำความเข้าใจแต่ละฝ่ายต้องแบ่งกันว่าจะทำหน้าที่อะไรในสนาม

ครั้งที่ 6 วันที่ 28 กรกฎาคม 2549 เป็นการนัดประชุมพูดคุยร่วมกันเฉพาะตัวแทนจากทีมวิจัยหลัก 6 คน กับทีม Node แม่ฮ่องสอน เพื่อทำความเข้าใจกับการปรับแก้ไข เพิ่มเติมเอกสาร โครงการให้มีความชัดเจนมากขึ้น โดยมีประเด็นสำคัญในการพูดคุยเพื่อพัฒนาเอกสารเชิงหลักการ 3 ประเด็น ได้แก่

- การทบทวนประเด็นข้อเสนอแนะจากเวทีการพัฒนาโครงการครั้งที่ผ่านๆมาและข้อเสนอแนะจากเวทีเสวนาชุมชนวิจัย เพื่อนำมาปรับเพิ่มเติมในส่วนของหลักการและเหตุผลให้มีข้อมูลมากขึ้น โดยเฉพาะข้อมูลสถานการณ์ที่บ่งชี้ความสำคัญว่าจำเป็นที่จะต้องมีการทำการศึกษาวิจัย รวมทั้งการปรับคำถามวิจัยและวัตถุประสงค์โครงการให้ชัดเจน

- การปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมทีมวิจัยให้มีความเหมาะสมกับกระบวนการทำงานและบริบทของพื้นที่ เพื่อให้สามารถทำงานได้จริง ซึ่งได้มีการปรับเปลี่ยนหัวหน้าโครงการเนื่องจากหัวหน้าโครงการเดิมขอลอนตัวไม่สามารถอยู่ทำงานในพื้นที่ได้ จากข้อสรุป มีการจัดทีมวิจัยเป็น 2 ทีม ได้แก่ ทีมวิจัยหลัก 9 คน เป็นทีมที่จะมีบทบาทในการทำงานร่วมกันเพื่อศึกษารวบรวมข้อมูล และมีทีมวิจัยร่วมของแต่ละหมู่บ้านทั้ง 13 หมู่บ้าน (13 คน) ที่จะเป็นคนประสานงานระหว่างคนในหมู่บ้านกับทีมวิจัยหลัก นอกนั้นก็จะเป็นกลุ่มผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีความรู้ด้านวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ รวมทั้งผู้นำชุมชนและชาวบ้านทั่วไปที่จะมีบทบาทการร่วมดำเนินงานตามประเด็นในแต่ละกิจกรรม

- การปรับแผนกิจกรรมการดำเนินงานในระยะที่ 1 และแผนงบประมาณ รวมทั้งการวางบทบาทการทำงานของทีมวิจัยหลักในการรับผิดชอบพื้นที่ดำเนินงานเพื่อที่จะได้ไม่ต้องไปด้วยกันทั้งหมด 9 คนทุกครั้ง

สรุปแนวทาง ทีมวิจัยจะนำข้อสรุปจากการพูดคุยปรับแก้ไขเพิ่มเติมส่งให้ Node ดันเดือน สิงหาคม 2549

ช่วงเวลาตั้งแต่เดือนเมษายน – มิถุนายน 2549 ได้มีการประสานงานร่วมกันระหว่างทีมวิจัยกับ Node เพื่อพัฒนาเอกสารเชิงหลักการ และมีการประชุมทีมงานครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2549 เพื่อปรับแผนงบประมาณโครงการ เป็นครั้งสุดท้าย ก่อนเสนอเอกสารเชิงหลักต่อ สกว.ภาค

ความคิดเห็นของผู้ประสานงานต่อโครงการวิจัย

1) เนื้อหาและความสำคัญ

- รูปแบบเป็นงานวิจัยที่กำหนดประเด็นคำถามแค่ในระยะที่ 1 เป็นศึกษาจารีตวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อในภาพกว้างก่อนเพื่อเป็นฐานของการนำไปสู่การตัดสินใจอะไร

เป็นประเด็นสำคัญที่จะนำไปศึกษาในรายละเอียดเชิงลึกต่อการปฏิบัติการในระยะต่อไป

- โจทย์วิจัยเกิดจากงานในระดับเครือข่าย แต่ตัดสินใจบนฐานการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในระดับชุมชน
- เนื้อหาเป็นประเด็นสำคัญที่จะเชื่อมโยงเข้าสู่กิจกรรมงานลานวัฒนธรรมและศูนย์การเรียนรู้จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่พยายามจะให้เกิดขึ้นการเรียนรู้ในเชิงวัฒนธรรมทุกคนผ่านในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ขอบเขตพื้นที่ครอบคลุม 13 หมู่บ้าน ซึ่งนับว่าค่อนข้างมาก แต่เนื่องจากระบบวัฒนธรรมของชนเผ่าม้งเป็นระบบตามสายตระกูลซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอยู่ในทุกหมู่บ้าน จึงจำเป็นต้องดำเนินการศึกษาทั้งหมดเพื่อให้เห็นความเหมือนและความต่าง

การเตรียมความพร้อมทีมวิจัยก่อนเริ่มดำเนินงาน

วันที่ 7 ตุลาคม 2549 ณ สำนักงานโครงการฟื้นฟูชีวิตและวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน

1) ทีมวิจัยร่วมกันทบทวนตัวโครงการทั้งที่ผ่านไป คำถาม วัตถุประสงค์ ของการวิจัยและกรอบแนวทางการดำเนินงานในช่วงที่ 1 และแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นต่อกรอบแนวทางการดำเนินงาน

2) Node ชักถามข้อสงสัยของทีมวิจัยต่อแนวทางการดำเนินงานโครงการ

3) กำหนดรายละเอียดประเด็นเนื้อหาหลักที่จะทำการศึกษา โดยให้ทีมวิจัยแตกรายละเอียดประเด็นจากหัวข้อหลักในเอกสารเชิงหลักการ โดยเฉพาะ 3 จาริตประเพณีหลักคือ จาริตประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเกิด จาริตประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการกินอยู่ อันได้แก่ ประเพณีปีใหม่ม้ง และการแต่งงาน สุดท้ายเป็นจาริตประเพณีในเรื่องของการตาย

4) การทดลองใช้เครื่องมือเพื่อหนุนเสริมการวิเคราะห์กระบวนการศึกษาข้อมูล โดยให้ทีมวิจัยฝึกทำแผนผังเครือญาติ เนื่องจากข้อมูลจาริตประเพณีจะมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไปตามสายตระกูล ดังนั้นการทำผังเครือญาติจะช่วยให้การศึกษาข้อมูลได้ชัดเจน รู้ว่าจะต้องศึกษาจากใครคนใดที่มีความสำคัญในตระกูลนั้นๆ

5) กำหนดบทบาทหน้าที่ทีมวิจัยเพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างครอบคลุมทั้ง 13 หมู่บ้าน และจัดทำแผนปฏิทินการทำงานโครงการ โดยกำหนดพื้นที่ และระยะเวลาที่เก็บข้อมูลให้ชัดเจน โดยที่ Node ได้วางทีมพี่เลี้ยงหลักเพื่อร่วมติดตามหนุนเสริมอย่างใกล้ชิด

6) การชี้แจงทำความเข้าใจกับการบริหารจัดการโครงการ บัญชีโครงการ และข้อตกลงร่วมในการดำเนินงานร่วมกันระหว่างโครงการวิจัยกับ Node

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

ขอบเขตพื้นที่

13 หมู่บ้านม้ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่
อำเภอแม่สะเรียง 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแม่เหาะ
อำเภอขุนยวม 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านปางตอง บ้านขุนยวม บ้านแม่อุคอ
อำเภอแม่ลาน้อย 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านห้วยฝิ่งใหม่
อำเภอเมือง 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไมโครเวฟ บ้านนาป่าแปก บ้านห้วยมะเขือส้ม
อำเภอปางมะผ้า 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไร่
อำเภอปาย 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแก่งหอม บ้านขุนสาใน บ้านผาลำราญ และบ้านห้วยสะ

ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

สายวงศ์ตระกูล(แซ่) ของทั้ง 13 หมู่บ้าน

ขอบเขตระยะเวลาดำเนินงาน

8 เดือน

กิจกรรมแผนการดำเนินงาน
โครงการศึกษาประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรม ของชุมชนม้ง

กิจกรรมหลัก	วัตถุประสงค์	ขั้นตอน/วิธีการ	สิ่งที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลา
1. จัดเวที เสวนา ประชุมแกนนำและ ทีมวิจัยชาวบ้าน	เพื่อสร้างความเข้าใจในการทำงาน วิเคราะห์กำหนดกลุ่มวัฒนธรรม ประเพณีที่สำคัญเพื่อศึกษา และแบ่ง หน้าที่ในการดำเนินงาน	1. กำหนด วันประชุม สถานที่ประชุม 2. ทำหนังสือเชิญผู้รับผิดชอบ โครงการ ผู้ประสานงาน ทีมวิจัย ชาวบ้าน 3. สร้างความเข้าใจในการทำงาน และ วิเคราะห์และคัดเลือกประเพณีที่ สำคัญเพื่อศึกษา แบ่งหน้าที่ให้แต่ละ ฝ่ายดำเนินงาน	- ผู้ทำวิจัยสามารถเข้าใจ และรู้ หน้าที่ในการทำการวิจัย - มีข้อสรุปเกี่ยวกับประเด็น วัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญเพื่อ ศึกษาในเชิงลึก	1 วัน
2. จัดฝึกอบรมวิธีการศึกษารวบรวม ข้อมูลแกนนำทีมวิจัย	เพื่อสร้างเครื่องมือ วิธีการเก็บ รวบรวมข้อมูลความรู้ที่เหมาะสม	1. จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ	ทีมวิจัยรู้และเข้าใจวิธีการใช้ ประโยชน์จากเครื่องมือเพื่อ ศึกษารวบรวมข้อมูล	1 วัน
3. เก็บ รวบรวมข้อมูล จาก 13 หมู่บ้านเป้าหมาย	เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม ความ เชื่อ พิธีกรรมของแต่ละหมู่บ้าน	ทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยในแต่ละ หมู่บ้าน ไปพบผู้รู้ด้านประเพณี วัฒนธรรม สอบถาม เก็บ บันทึก ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม	- ได้รับรู้ถึงประเพณี วัฒนธรรม ของแต่ละหมู่บ้าน - ได้ข้อมูลองค์ความรู้ครบถ้วน ตามประเด็นศึกษา	4 เดือน

กิจกรรมหลัก	วัตถุประสงค์	ขั้นตอน/วิธีการ	สิ่งที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลา
4. วิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากการไป สำรวจจาก 13 หมู่บ้าน	- สร้างความเข้าใจ รับรู้ข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรมอย่างท่องแท้ และสามารถเก็บไปเป็นความรู้เชิงวิชาการได้ - วิเคราะห์แลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้รู้แต่ละชุมชนและทีมวิจัย ตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง ผู้นำในแต่ละชุมชน	- ผู้รับผิดชอบโครงการทั้งหมด นำข้อมูลเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรมของแต่ละหมู่บ้านมาเปรียบเทียบ และเรียบเรียงให้เป็นรูปเล่ม - จัดเวทีวิเคราะห์แลกเปลี่ยนร่วมกับผู้รู้ด้านวัฒนธรรมประเพณีตามสายตระกูลแต่ละหมู่บ้าน	ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง แม่นยำ เนื้อหาครบถ้วน เกิดการวิเคราะห์แลกเปลี่ยน และเกิดความเข้าใจในข้อมูล ข้อเท็จจริงร่วมกันของผู้รู้แต่ละหมู่บ้านและผู้เกี่ยวข้อง	2 เดือน
5. ประชุมประจำเดือนเพื่อสรุป แลกเปลี่ยนข้อมูลความก้าวหน้าการ ทำงานของทีมวิจัยแต่ละชุมชน	เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลความก้าวหน้า การทำงานของทีมวิจัยแต่ละชุมชน	ประชุมสรุปงานแต่ละเดือน	ทีมวิจัยได้แลกเปลี่ยนข้อมูล ความก้าวหน้าการทำงานของแต่ละชุมชน	3 ครั้ง (เดือนที่ 3,5,8)
6. จัดทำรายงาน	จัดทำรายงาน			1 เดือน

แผนการเก็บข้อมูลโครงการมั่งแม่อ่องสอน

หมู่บ้าน	ตำบล	อำเภอ	แผนเก็บข้อมูล
1.บ้านห้วยคิ่งใหม่ หมู่7	ตำบลห้วยโศ	อำเภอแม่ลาน้อย	21 ต.ค.49
2.บ้านขุนยวม หมู่1	ตำบลขุนยวม	อำเภอขุนยวม	22 ต.ค.49
3.บ้านแกงหอม หมู่5	ตำบลเมืองแปง	อำเภอปาย	5 พ.ย.49
4.บ้านห้วยสะ หมู่3	ตำบลเมืองแปง	อำเภอปาย	6 พ.ย.49
5.บ้านไมโครเวฟ หมู่11	ตำบลห้วยโป่ง	อำเภอเมือง	25 พ.ย.49
6.บ้านขุนสาใน หมู่5	ตำบลโป่งสา	อำเภอปาย	10 ธ.ค.49
7.บ้านปางตอง หมู่3	ตำบลแม่อูคอ	อำเภอขุนยวม	20 ธ.ค.49
8.บ้านแม่อูคอ หมู่6	ตำบลแม่อูคอ	อำเภอขุนยวม	21 ธ.ค.49
9.บ้านนาป่าแปก หมู่4	ตำบลหมอกจำแป่	อำเภอเมือง	25 ธ.ค.49
10.บ้านห้วยมะเขือส้มหมู่5	ตำบลหมอกจำแป่	อำเภอเมือง	26 ธ.ค.49
11.บ้านห้วยไร่ หมู่ 3	ตำบลสบป่อง	อำเภอปางมะผ้า	5 ม.ค.50
12.บ้านผาสำราญ หมู่6	ตำบลเมืองแปง	อำเภอปาย	6 ม.ค.50
13.บ้านแม่เหาะ หมู่4	ตำบลแม่เหาะ	อำเภอแม่สะเรียง	21 ม.ค.50

การประชุม/ทำเวทีร่วมในระดับเครือข่าย เพื่อตรวจสอบข้อมูล 2 ครั้ง ได้แก่

การประชุม	สถานที่	วันที่จัดประชุม
1. เวทีตรวจสอบข้อมูลครั้งที่ 1	ห้องประชุม กศน. จังหวัดแม่ฮ่องสอน	19 เม.ย.50
2. เวทีตรวจสอบข้อมูลครั้งที่ 2	สำนักงานเกษตรที่สูงห้วยมะเขือส้ม	3 เม.ย.51

แผนการเก็บข้อมูล

- ศึกษากระบวนการทำการวิจัยที่เกี่ยวกับการทำงานแบบกลุ่ม การจัดเวที การเก็บข้อมูล การบริหารจัดการงบประมาณให้เข้าใจ เพื่อให้ได้ข้อมูลให้มากที่สุดและมีประโยชน์มากที่สุด
- จัดเวทีสร้างความเข้าใจในระหว่างนักวิจัย ผู้รู้ และชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน แลกเปลี่ยนความรู้
- เก็บข้อมูล โดยการจัดเวทีชาวบ้าน การสัมภาษณ์ผู้รู้แต่ละหมู่บ้าน การสังเกตการณ์ ไปร่วมในกิจกรรมพิธีกรรมต่างๆ แบบการมีส่วนร่วม
- วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บมาได้ รวมทั้งการคืนข้อมูลสู่ชุมชน เพื่อป้องกันความผิดพลาดของข้อมูลที่เก็บได้มา
- เขียนรายงานฉบับร่างและฉบับสมบูรณ์ รวมทั้งการรายงานค่าใช้จ่ายต่างๆ เป็นระยะๆ

บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน

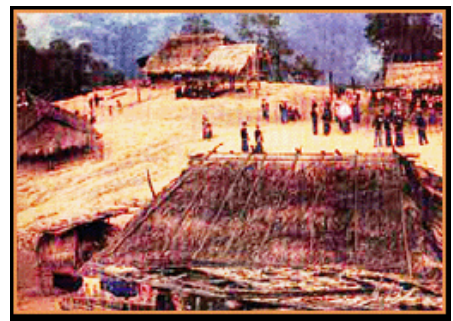
ข้อมูลด้านบริบทชุมชน

ประวัติศาสตร์ม้ง

บรรพบุรุษของชาวม้งเคยอาศัยอยู่บริเวณแม่น้ำเหลือง แถบมณฑลยูนนาน กวางสี กวางเจาในประเทศจีน เมื่อราว 2,000 ปีก่อนคริสตกาล สมัยนั้นม้งเคยต่อต้านการขยายตัวของจีน ในที่สุดก็เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ และถูกบังคับให้ยอมรับวัฒนธรรมจีน แต่ก็ได้มีชาวม้งจำนวนมากถอยร่นเข้าไปอยู่ในพื้นที่ที่ยากแก่การเข้าถึง

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 และ 24 ชาวม้งได้อพยพมาทางตอนใต้เข้าสู่อาณาจักรล้านนา และประเทศญวน (เวียตนาม) ได้มีการสู้รบกับพวกญวน แต่ต่อมา พวกม้งก็ได้ถอนตัวออกจากที่ราบ ซึ่งมีอากาศชื้นด้วยความสมัครใจของพวกเขาเอง ค่อยๆ ถอยกลับขึ้นสู่ภูเขา และได้อยู่ต่อมาจนปัจจุบัน นอกจากนี้ก็มีชาวม้งอีกพวกหนึ่ง อพยพเข้าสู่ประเทศพม่าและตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณภูเขาเช่นเดียวกัน

มีชาวม้งบางส่วนได้อพยพจากประเทศลาวและพม่าเข้าสู่ประเทศไทย มาอาศัยอยู่ทางเหนือของประเทศไทย ชาวม้งในประเทศไทยแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ม้งน้ำเงิน (ม้งลาย ม้งดำ ม้งดอก) และม้งขาว การแบ่งม้งเป็น 2 สาขาดังกล่าวนี้นี้ ก็โดยอาศัยความแตกต่าง ทางภาษา เครื่องแต่งกาย และชื่อที่พวกเขาเรียกตัวเอง

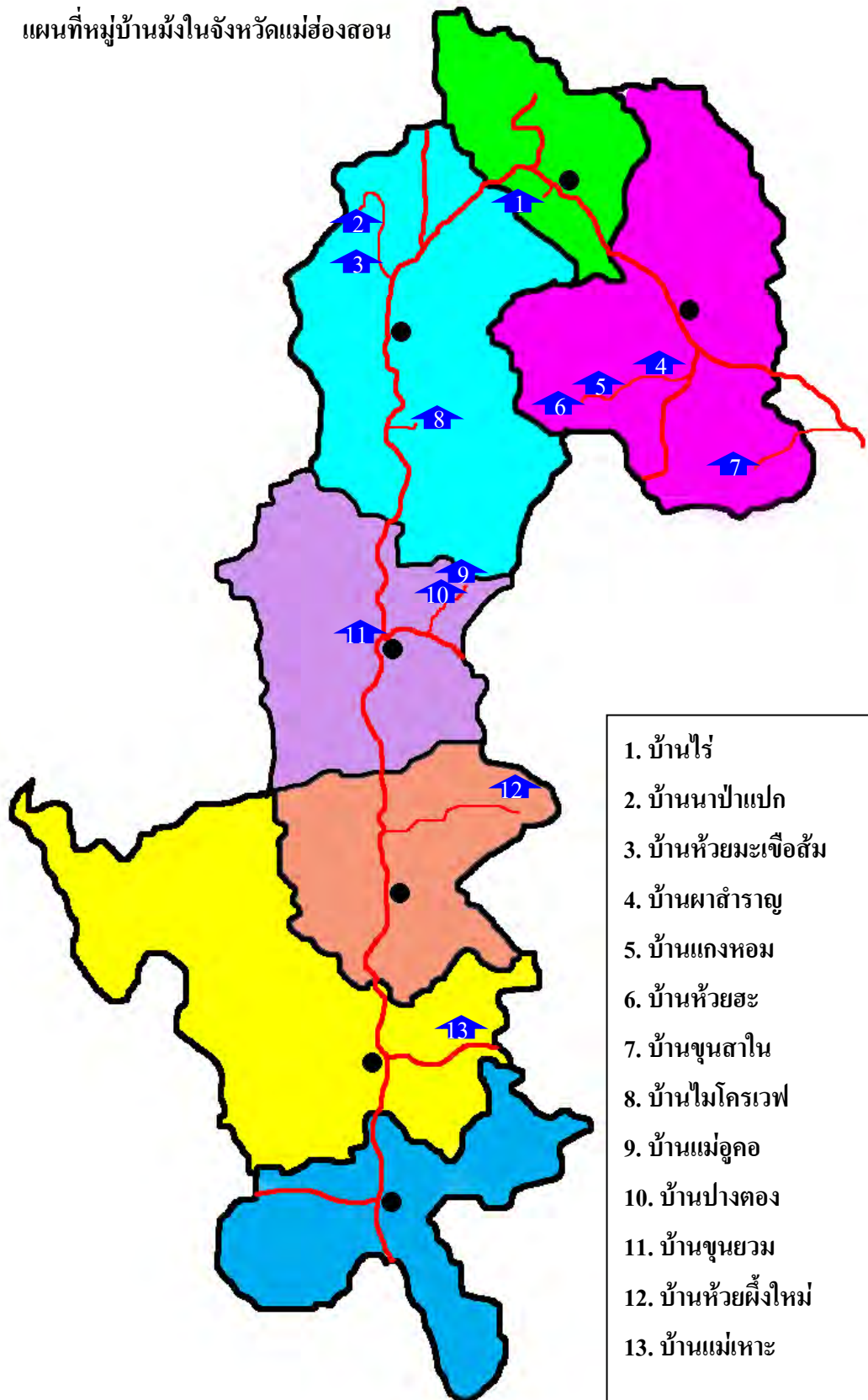

ม้งในประเทศไทยอาศัยกระจุกกระจายกันอยู่ในจังหวัดต่างๆ ทางภาคเหนือ เช่น ในจังหวัดน่าน เชียงราย เชียงใหม่ ตาก แพร่ เพชรบูรณ์ พิชญ์โลก แม่ฮ่องสอน เป็นต้น ชาวม้งในประเทศไทย มีสายสัมพันธ์กับม้งขาวในประเทศจีนตอนใต้ ซึ่งเป็นพวกที่อพยพมากที่สุดในช่วงปลายศตวรรษที่ 19

ชาวม้งจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ชาวม้งในจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้อพยพมาจากประเทศพม่า เข้ามาทางคอยสามหมื่นหลวง ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ก่อนปี พ.ศ.2500 และได้ย้ายไปตามที่ต่างๆ ที่มีพื้นที่เหมาะสมแก่การทำมาหากิน เช่น แม่สะผา แม่ละอู และได้เข้ามาอยู่กระจุกกระจายตามอำเภอต่างๆ ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งได้แก่ อำเภอปาย อำเภอปางมะผ้า อำเภอเมือง อำเภอขุนยวม อำเภอแม่ลาน้อย และอำเภอแม่สะเรียง โดยมี 13 หมู่บ้านด้วยกัน ได้แก่ บ้านไร่ บ้านผาสารานู บ้านแกงหอม บ้านห้วยสะบ้านขุนสาใน บ้านนาป่าแปก บ้านห้วยมะเจือส้ม บ้านไมโครเวฟ บ้านแม่อุคโค บ้านปางตอง บ้านขุนยวม บ้านห้วยผิงใหม่ และบ้านแม่หาะ

แผนที่หมู่บ้านมั่งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

จำนวนประชากรม้งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

อำเภอ / หมู่บ้าน	ชาย	หญิง	รวม
อ.แม่สะเรียง			
บ้านแม่เหาะ	54	48	102
อ.แม่อาย			
บ้านห้วยฝั้งใหม่	297	369	666
อ.ขุนยวม			
บ้านแม่อุคอ	158	165	323
บ้านปางตอง	224	210	434
บ้านขุนยวม	81	100	181
อ.เมือง			
บ้านนาป่าแปก	236	234	470
บ้านห้วยมะเขือส้ม	115	105	220
บ้านไมโครเวฟ	228	274	502
อ.ปางมะผ้า			
บ้านไร่	115	105	220
บ้านผาสำราญ	104	126	230
อ.ปาย			
บ้านแก่งหอม	316	327	643
บ้านห้วยสะ	104	119	223
บ้านขุนสาโน	339	316	655
รวม	2,371	2,498	4,869

การประกอบอาชีพของชาวม้งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

อำเภอ / หมู่บ้าน	นักเรียน (%)	เกษตรกร (%)	ค้าขาย (%)	รับจ้าง (%)	รับราชการ (%)
อ.แม่สะเรียง					
บ้านแม่หาะ	22	66	4	8	-
อ.แม่อาย					
บ้านห้วยผึ้งใหม่	20	78	1	1	-
อ.ขุนยวม					
บ้านแม่อุคอ	19	78	1	2	-
บ้านปางตอง	20	60	1	1	-
บ้านขุนยวม	60	34	3	3	-
อ.เมือง					
บ้านนาป่าแปก	38	48	8	4	2
บ้านห้วยมะเขือส้ม	35	58	3	4	2
บ้านไมโครเวฟ	25	72	1	3	-
อ.ปางมะผ้า					
บ้านไร่	42	46	6	5	1
บ้านผาสำราญ	35	59	1	5	1
อ.ปาย					
บ้านแก่งหอม	58	40	1	1	-
บ้านห้วยสะ	25	69	1	5	-
บ้านขุนสาใน	40	57	1	2	-
รวม	439	765	32	44	6

ประวัติหมู่บ้านมั่งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านแม่เหาะ

ที่ตั้ง หมู่ที่ 4 ต.แม่เหาะ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน 58000 ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 230 กิโลเมตร

จำนวนประชากร 102 คน ชาย 54 คน หญิง 48 คน

จำนวนสกุล 4 แซ่ 1. แซ่ย่าง 2. แซ่ว่าง 3. แซ่หัน 4. แซ่จาง

อาชีพของประชากรมั่ง	เกษตรกร	66	% ของประชากร
	รับจ้าง	8	% ของประชากร
	ค้าขาย	4	% ของประชากร
	รับราชการ	1	% ของประชากร
	นักเรียน,นักศึกษา	21	% ของประชากร
	อื่นๆ	0	% ของประชากร

การศึกษาโดยเฉลี่ยอายุ 7-25 ปี	สามารถอ่านออกเขียนได้	100 %
26-39 ปี	สามารถอ่านออกเขียนได้	80 %
40 ปี ขึ้นไป	สามารถอ่านออกเขียนได้	7 %

อาณาเขตของหมู่บ้าน 12 ตารางกิโลเมตร

ประวัติบ้านแม่เหาะ

นายหนูเกอะ แซ่หัน ได้ย้ายมาจากหมู่บ้านเทิง อำเภอยางคำ จังหวัดพะเยาเมื่อ พ.ศ. 2506 เป็นมั่งคนแรกที่มาอาศัยอยู่ที่นี้ ในสมัยก่อนนั้นไม่ได้มีอยู่ ณ ที่ตั้งปัจจุบันนี้ แต่อยู่ด้านทางที่ไปหมู่บ้านแม่สวรรค์น้อย ต.แม่เหาะ อ.แม่สะเรียง ตอนที่นายหนูเกอะ แซ่หัน ย้ายมาอยู่ที่นี้ใหม่ๆ นั้น อายุได้ 46 ปี ซึ่งปัจจุบันอายุ 90 ปี หลังจากทีนายหนูเกอะ แซ่หัน ย้ายมาได้ไม่นานก็มีพี่น้องมั่ง 4 ครอบครัวย้ายมาอยู่ร่วมด้วยคือ

ครอบครัวของนายขงเฮ้ง แซ่หัน (Ntxhooyeeb x.haam)

ครอบครัวของนายขงฟัว แซ่หัน (Ntxhoofuam x.haam)

ครอบครัวของนายช่างตู แซ่หัน (yaajtub x.haa)

ครอบครัวของนายขงซู่ แซ่หัน (Ntxhooxub x.haam)

หลังจากที่คนมั่งอยู่ที่นี้ได้ระยะเวลาหนึ่งแล้ว นายขงซู่ แซ่หัน จึงได้เรียกกำนันสุทัศน์และผู้ใหญ่บ้านเกกเงิง (เป็นคนกะเหรี่ยง) ให้มาแบ่งที่ในการทำมาหากินเพื่อคนมั่งและคนกะเหรี่ยงจะได้ไม่แย่งที่ทำมาหากินกัน กำนันและผู้ใหญ่บ้านจึงได้แบ่งเขตให้ทั้ง 3 หมู่บ้าน (หมู่บ้านกะเหรี่ยง 2 หมู่บ้าน หมู่บ้านมั่ง 1 หมู่บ้าน) โดยใช้แนวสันเขาเป็นหลัก หมู่บ้านไหนอยู่ใกล้ภูเขาหรือสันเขาถูกไหน

ก็แบ่งไปตามนั้นและก็เป็นทีพอใจของชาวบ้านทุกคน ปัจจุบันนี้คนมั่งและคนกะเหรี่ยงจึงไม่ล้ำเขตแดนกันและกัน ไม่มีปัญหาเรื่องการแย่งที่ในการทำมาหากิน และทั้งสองเผ่ายังไปมาหาสู่กันอยู่

ที่อยู่ปัจจุบันของชาวม้งบ้านแม่เหาะในสมัยก่อนเป็นสถานที่ไม่หินของบริษัทแห่งหนึ่ง เมื่อบริษัทไม่หินย้ายไปที่อื่นแล้วชาวบ้านจึงได้ย้ายมาอยู่แทน ปัจจุบันมีบ้านทั้งหมด 17 หลังคาเรือน

การขยายตัวจากอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นการขยายตัวตามที่ทำมาหากิน (ถ้าที่ทำมาหากินดีก็จะอยู่ต่อ แต่ถ้าไม่ถูกใจหรือไม่พอใจก็จะย้ายไปอีกที่หนึ่ง) ชาวม้งบ้านแม่เหาะเป็นคริสเตียน 16 หลังคาเรือน อีก 1 หลังนับถือผี

ระบบน้ำใช้ในหมู่บ้านเป็นประปาภูเขาซึ่งชาวบ้านจะช่วยกันทำและมีหน่วยงานเร่งรัดและพัฒนาชนบท (รพช.) เข้ามาช่วยเหลือชาวบ้าน เพราะในขณะนั้นหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องยังไม่ได้เข้ามาช่วยเหลือ ส่วนระบบไฟฟ้าเข้าหมู่บ้านเมื่อ พ.ศ. 2530

โรงเรียนหมู่บ้านม้งแม่เหาะใช้ร่วมกับหมู่บ้านแม่เหาะซึ่งห่างจากหมู่บ้านประมาณ 1.5 กิโลเมตรในด้านอาชีพ ส่วนมากเป็นเกษตรกร 90 เปอร์เซ็นต์ นายหนูเกอะ แซ่หัน เป็นม้งคนแรกที่นำกะหล่ำปลีมาปลูกในบ้านแม่เหาะ และทำให้หมู่บ้านมีชื่อเสียงในด้านการปลูกกะหล่ำปลีในเวลานั้น และกะหล่ำปลีจึงเป็นที่รู้จักของคนทั้งแม่ฮ่องสอน ส่วนอาชีพอื่นๆ นั้น เป็นพยาบาล 1 คน และทำงานบริษัท 2 คน

ข้อเสนอแนะจากชุมชน ในมุมมองของคนที่ไม่ใช่คนม้ง ส่วนใหญ่มองคนม้งในแง่ลบ จึงต้องพยายามอธิบายให้สังคมข้างนอกได้รู้ เช่น ช่วงเทศกาลปีใหม่ คนภายนอกมักมองคนม้งว่าเป็นเวลาที่หลุดผู้หญิงเอาไปเป็นเมีย และการมีเพศสัมพันธ์กัน ซึ่งแท้ที่จริงแล้วไม่ได้เป็นอย่างที่เขาเข้าใจกัน แต่เรื่องของประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละเผ่า เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน จะด่วนสรุปอย่างที่เราเห็นไม่ได้

ปีใหม่ ชาวบ้านแต่ละครอบครัวจะเตรียมอาหารของตนเองและนำอาหารที่เตรียมได้เอามารวมกันที่โบสถ์ และจะกินด้วยกัน 1 เมื่อ เพื่อเป็นการขอบพระคุณพระเจ้าในวันปีใหม่

การแต่งงาน มี 2 กรณี

- 1) หญิงแต่งงานกับคริสเตียนด้วยกันก็จะจัดพิธีตามแบบของคริสเตียน
- 2) ถ้าคริสเตียนชาย-หญิงแต่งงานกับผู้ที่ไม่เชื่อพระเจ้าหรือแต่งงานกับคนเผ่าอื่นๆ ก็แล้วแต่พ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายจะตกลงกัน

งานศพ จะจัดตามแบบสากลของคริสเตียน

หมายเหตุ : สัมภาษณ์ นานูเกอะ แซ่หัน (Numkawv x.haam) ผู้ใหญ่บ้าน

บ้านห้วยฝิ่งใหม่

ที่ตั้ง หมู่ที่ 7 ต.แม่โถ อ.แม่ลาน้อย จ.แม่ฮ่องสอน 58120

จำนวนประชากร 666 คน ชาย 297 คน หญิง 369 คน

จำนวนสกุล 2 แซ่ 1. แซ่เฮ้อ 2. แซ่เต๋

อาชีพของประชากรมี	เกษตรกร	77	% ของประชากร
	รับจ้าง	1	% ของประชากร
	ค้าขาย	1	% ของประชากร
	รับราชการ	1	% ของประชากร
	นักเรียน,นักศึกษา	20	% ของประชากร
	อื่นๆ	-	%ของประชากร

การศึกษาโดยเฉลี่ยอายุ	7-25 ปี	สามารถอ่านออกเขียนได้	80 %
	26-39 ปี	สามารถอ่านออกเขียนได้	65%
	40 ปี ขึ้นไป	สามารถอ่านออกเขียนได้	5%

อาณาเขตของหมู่บ้าน 18 ไร่

ประวัติบ้านห้วยฝิ่งใหม่

บ้านห้วยฝิ่งใหม่ได้อพยพมาในปี พ.ศ. 2503 มี 2 แซ่ ที่ได้อพยพมาที่นี่ คือ คนแซ่เต๋ นายคำจ้อ แซ่เต๋ (NkagTswb) ครอบครัวมีลูก 4 คน มาจากหมู่บ้านแม่สะงะ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ และคนแซ่เฮ้อ นายจ้อเก๊า แซ่เฮ้อ (txwjkaub x.hawj) ครอบครัวมีลูก 2 คน มาจากหมู่บ้านปางอุ๋ง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ คนแซ่เฮ้อ แต่งงานกับพี่สาว และคนแซ่เต๋แต่งงานกับน้องสาว แล้วชวนกันอพยพมาที่นี่ ได้เข้ามาช่วงปลายๆ ปี พ.ศ. 2503 ได้อพยพมาด้วยกันมีผู้ชาย 6 คนเป็น 5 ครอบครัว สมัยนั้นยังเป็นเด็กๆ อยู่ เราได้เข้ามาที่นี่ แต่ในสมัยนั้นเราไม่ได้อยู่ที่ปัจจุบันนี้เราอยู่ที่นี้ เราอยู่อีกที่หนึ่งที่ใกล้ๆ หมู่บ้านนี้ จากปลายปี พ.ศ. 2503 จนถึงต้นปี พ.ศ. 2504 และในปีเดียวกันนี้มีผู้ชายย้ายเข้ามาเพิ่มอีก 5 คน ผู้ชายจึงมี 11 คน

ปีพ.ศ. 2505 คนในครอบครัวแซ่เฮ้อได้เสียชีวิตติดต่อกันถึง 3 คน จึงทำให้ผู้ชายเหลือ 8 คน ปี พ.ศ. 2509 ได้ย้ายหมู่บ้านจากที่เดิมมาอยู่ที่ปัจจุบันนี้ ซึ่งห่างกันประมาณ 3 กิโลเมตร เนื่องจากแม่น้ำที่ใช้ก่อนข้างมีน้ำน้อยและไม่พอใช้ จึงจำเป็นต้องย้ายไปอยู่ที่ใหม่คือที่อยู่ปัจจุบันนี้ ซึ่งในขณะนั้นคนในหมู่บ้านไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน ไม่มีสำเนาทะเบียนบ้าน ไม่เอกสารอะไรเลยจนถึงปี พ.ศ. 2523 ในวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2523 จึงได้มีการ

เลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านขึ้นและนายประพันธ์ วิวัฒน์ไพโรจน์ได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่เวลานั้น เป็นต้นมา จึงได้รวบรวมบ้านกะเหรี่ยงที่อยู่ใกล้เคียงมารวมกันเป็นหมู่บ้านเดียวกัน และได้รวบรวมรายชื่อของคนในหมู่บ้านทำหนังสือส่งให้กับทางอำเภอแม่ลาน้อยเพื่อขึ้นเป็นทะเบียนราษฎร และได้ถ่ายบัตรประจำตัวประชาชนตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา มีการก่อตั้งโรงเรียนขึ้นในเวลานั้นด้วย

ปีพ.ศ. 2527 ได้มีนายทุนมาจาก อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ และได้ไปร่วม และไถถนนเข้ามาจนถึง ต่อเขต และยังเหลือ อีก 7 กม. จึงมาประชุมกันในหมู่บ้าน และได้รวบรวมเงินกันครบครวละ 300 บาท ได้ประมาณ 10,000 บาท เพื่อซื้อน้ำมัน และได้ไถมาถึง และได้ใช้ถนนนี้ขนานพอสมควร จนถึง ปี พ.ศ. 2535 และมีหน่วยงานประชาสงเคราะห์ ได้มีงบประมาณ และมีรถแทรกเตอร์ พร้อมน้ำมันไถถนนเข้ามา ทางอำเภอแม่ลาน้อย และให้ชาวบ้านเป็นผู้ไถคราด น้ำมัน พร้อมส่งทางเข้ามาในหมู่บ้าน โดยใช้สายคา กำหนดเท่านั้น จนถึงคอยหน้าหมู่บ้าน ก่อนหน้านั้นเป็นป่า และได้มีการกันกันมาตั้งแต่แรกเพื่อไว้ใช้ สอย และได้รวบรวมเงิน หมู และฝิ่น เพื่อซื้อพื้นที่ป่านี้มาเป็นหมู่บ้าน และอยู่กัน

หมายเหตุ : สัมภาษณ์ นายประพันธ์ วิวัฒน์ไพโรจน์ อดีตผู้ใหญ่บ้านห้วยผึ้งใหม่ และผู้รู้ประวัตินักหมู่บ้านห้วยผึ้งใหม่

บ้านแม่อุคอ

ที่ตั้งหมู่ที่ 6 ต.แม่อุคอ อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน ห่างจากตัวจังหวัด 83 กิโลเมตร

จำนวนประชากร 323 คน ชาย 158 คน หญิง 165 คน

จำนวนสกุล 3 แซ่ 1.แซ่จ้าว 2.แซ่จาง 3.แซ่ซง

อาชีพของประชากรมี	เกษตรกร	80	% ของประชากร
	รับจ้าง	2	% ของประชากร
	ค้าขาย	1	% ของประชากร
	รับราชการ	1	% ของประชากร
	นักเรียน,นักศึกษา	16	% ของประชากร
	อื่นๆ	-	% ของประชากร

การศึกษาโดยเฉลี่ยอายุ 7-25 ปี	สามารถอ่านออกเขียนได้	80 %
26-39 ปี	สามารถอ่านออกเขียนได้	15 %
40 ปี ขึ้นไป	สามารถอ่านออกเขียนได้	5 %

อาณาเขตของหมู่บ้าน 15 ตารางกิโลเมตร

ประวัติบ้านแม่อุค

คนรุ่นแรกที่มาอาศัยอยู่ที่แม่อุค คือ นายจู่เยาะ แซ่จาง (tsujyob x.tsaab) และนายย่ายี แซ่จาง (nyajyi x.tsaab) ในช่วงที่ย้ายมาอยู่ที่นี่ตรงกับช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ประมาณปี พ.ศ. 2484

ผู้ใหญ่บ้านคนแรกของหมู่บ้าน คือ นายจู่จ๊ะ แซ่จาว (Ntsumtxabx.tsom) แต่เนื่องจากนายจู่จ๊ะ แซ่จาว เป็นคนที่ต้องคดีอาญา จึงถูกปลดออกจากตำแหน่งหลังจากที่พ้นโทษแล้ว จึงย้ายไปอยู่ที่หมู่บ้านแม่สะจะ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ในช่วงที่มีปัญหาภายในนี้ คนแซ่จางได้ย้ายไปอยู่ที่แม่สะมาด ตำบลแม่อุค อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ไปอยู่ร่วมกับนายโจงยี ซึ่งเป็นญาติพี่น้องกัน อาศัยอยู่ที่นั่น ได้ประมาณสิบปีจึงย้ายกลับมาที่ แม่อุค หลังจากที่ผู้ใหญ่บ้านคนแรกถูกปลดแล้ว ประมาณยี่สิบปีให้หลังจึงมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านคนที่สอง

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 คือนาย ไฉล่อง แซ่ซง (Nchaivlooj x. xyooj) เป็นผู้ใหญ่บ้านได้ประมาณ ยี่สิบกว่าปี แล้วเสียชีวิตจึงมีการเลือกตั้งคนใหม่

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3 คือนายอำนาจ แซ่ซง (Ntxoovkuam x.xyooj) เป็นผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน

สภาพโดยทั่วไปของหมู่บ้านแม่อุคเป็นภูเขาร้อยละ 80 ของพื้นที่ มีที่ราบระหว่างหุบเขา มีต้นน้ำที่สำคัญคือลำน้ำแม่อุค

อาชีพ ส่วนมากทำไร่ ทำสวน ทำนา

สภาพทางสังคม มีโรงเรียน 1 แห่ง มีนักเรียน 84 คน เป็นนักเรียนชาย 57 คน นักเรียนหญิง 27 คน มีครู 5 คน

สถาบันและองค์กรศาสนา มีโบสถ์ 1 แห่ง และมีศูนย์พัฒนาชาวเขา 1 แห่ง

การบริการพื้นฐาน มีถนนหลวงชนบทหมายเลข 3036 สายบ้านนางิ้ว-บ้านแม่สะ ลาดยาง และเป็นลูกรัง

แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ

- มีแหล่งท่องเที่ยวทุ่งบัวตอง
- มีน้ำตกแม่สุรินทร์
- ศูนย์อนุรักษ์กล้วยไม้รองเท้านารี

บ้านนาป่าแปก

ที่ตั้ง หมู่ที่ 4 ต.หมอกจำแป๋ อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน 58000 อยู่ห่างจากตัวจังหวัด 38 กิโลเมตร

จำนวนประชากรม้ง 470 คน ชาย 236 คน หญิง 234 คน

จำนวนสกุล 4 แซ่ 1. แซ่โซ้ง 2. แซ่เต๋อ 3. แซ่หัน 4. แซ่ย่าง

อาชีพของประชากรม้ง	เกษตรกร	48	% ของประชากร
	รับจ้าง	8	% ของประชากร
	ค้าขาย	4	% ของประชากร
	รับราชการ	1	% ของประชากร
	นักเรียน,นักศึกษา	38	% ของประชากร

การศึกษาโดยเฉลี่ยอายุ	7-25 ปี	สามารถอ่านออกเขียนได้	50 %
	26-39 ปี	สามารถอ่านออกเขียนได้	40 %
	40 ปี ขึ้นไป	สามารถอ่านออกเขียนได้	10 %

อาณาเขตของหมู่บ้าน 15 ตารางกิโลเมตร

ประวัติบ้านนาป่าแปก

บ้านนาป่าแปกย้ายมาจากจังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศพม่า ตรงข้ามกับอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย แล้วอพยพเข้ามาในเมืองไทย บางคนย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านแม่ลาอ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ บางคนก็ย้ายไปอยู่ที่อื่นกระจัดกระจายกันไป คนม้งที่ย้ายมาที่นี่มาจากแม่ลาอ เดิมทีย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านปางตอง อำเภอเมือง อยู่ได้ 8 ปี แล้วย้ายไปอยู่ที่เขตห้วยผึ้ง อำเภอเมือง อยู่ได้ 5 ปี ย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านรักไทย อำเภอเมือง อยู่ได้ 8 ปี จากนั้นจึงย้ายมาอยู่ที่บ้านนาป่าแปกเก่า อยู่ที่พักตะวันตกของหมู่บ้าน ปัจจุบันเป็นที่ทำนา อยู่ได้ 6 ปี ใน พ.ศ. 2528 จึงย้ายมาอยู่ ณ ที่ปัจจุบันนี้ ซึ่งอยู่มาได้ 30 ปี นับตั้งแต่ที่ย้ายมาจากหมู่บ้านท่าขี้เหล็กประเทศพม่าจนถึงปัจจุบันรวมได้ 57 ปี

พ.ศ. 2515 เริ่มก่อสร้างโรงเรียน โดยนายโสภณ ขาวกุล นายอำเภอเมือง และนายเสรี พิทักษ์ ศึกษาธิการอำเภอเมืองในขณะนั้น และได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านนาป่าแปกช่วยดูแลในการสร้าง มีระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 6 ขณะนั้นมีครู 3 คน มีนักเรียนประมาณ 50 คน ในปี พ.ศ. 2535 โรงเรียนได้ทำการรื้อย้ายออกมาสร้างใหม่บริเวณของหมู่บ้าน โดยได้รับงบประมาณของสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ มีอาคารเรียน 1 หลัง 4 ห้องเรียน อาคารเอนกประสงค์ 1 หลัง บ้านพักครู 3 หลัง ห้องน้ำ 1 หลัง 4 ห้อง ประถมศึกษา

ถนนเริ่มเข้าหมู่บ้านใน พ.ศ. 2526 โดยกรมโยธาธิการ และลาดยางมะตอยประมาณ พ.ศ. 2533 สำหรับไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้านประมาณปี พ.ศ. 2530

รายชื่อผู้ใหญ่บ้านนาป่าแปก

1. นายยูเปา แซ่โซ้ง (Xyupov x. xyooj)

2. นายไชนั่ง แซ่โซ้ง (Xaivneeb x. xyooj)
3. นายซาแย่ง แซ่โซ้ง (Txajzeej x. xyooj)
4. นายเลาเจ้ง แซ่โซ้ง (Npuagtseem x. xyooj)

หมายเหตุ : สัมภาษณ์นายเลาเจ้ง เมืองมาผู้ใหญ่นานาป่าแปก

บ้านห้วยมะเขือส้ม

ที่ตั้ง หมู่ที่ 5 ต.หมอกจำแป่ อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน อยู่ห่างจากตัวจังหวัด 40 กิโลเมตร

จำนวนประชากรม้งบ้านมะเขือส้ม 220 คน ชาย 115 คน หญิง 105 คน

จำนวนสกุล 2 แซ่ 1. แซ่เฮื้อ 2. แซ่ย่าง

อาชีพของประชากร	เกษตรกร	58% ของประชากร
	รับจ้าง	7 % ของประชากร
	ค้าขาย	2 % ของประชากร
	รับราชการ	2 % ของประชากร
	นักเรียน,นักศึกษา	35 % ของประชากร

การศึกษาโดยเฉลี่ยอายุ	7-25ปี สามารถอ่านออกเขียนได้	95 %
	26-39 ปี สามารถอ่านออกเขียนได้	70 %
	40 ปีขึ้นไปสามารถอ่านออกเขียนได้	5 %

อาณาเขตของหมู่บ้านประมาณ 18 ไร่

ประวัติบ้านห้วยมะเขือส้ม

ชาวเมืองบ้านห้วยมะเขือส้ม ตั้งเดิม อยู่ที่ทำไร่ทำนา ประเทศพม่า ซึ่งช่วงนั้นชาวเมืองต่างหาที่ทำกิน เพื่อปากท้อง ปลูกข้าว และฝิ่น ชาวบ้านเมืองเหล่านั้นได้เดินทางเข้ามาสู่ประเทศไทย มาอยู่บริเวณหัวน้ำแม่สะมาด ต.ผาป่อง อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน จากนั้นได้ย้ายไปอยู่แถวบ้านแม่อุค อ.ขุนยวม จากนั้นจึงมาทำไร่ทำสวนอยู่บริเวณทางทิศใต้ของหมู่บ้านประมาณ 20 กิโลเมตร อยู่ที่นี่สักพัก จึงได้ไปทำนา ที่บ้านนาป่าแปก และเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย ไก่ เป็ด ฯลฯ ไปด้วย แต่เนื่องจากว่าสัตว์ที่เลี้ยงนั้นเป็นการเลี้ยงแบบปล่อย ซึ่งทำให้สัตว์กินพืชผลทางการเกษตร จึงได้ย้ายมาอยู่บริเวณทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ประมาณ 1 กิโลเมตร เพื่อเลี้ยงสัตว์ และไปทำนาที่บ้านนาป่าแปก อยู่ไม่นานนัก จึงเห็นว่าบ้านห้วยมะเขือส้มที่อยู่ ณ ปัจจุบันนี้มีพื้นที่ราบกว่า จึงพากันย้ายมาอยู่ โดยมีนายจำ กลิ่นกุหลาบไพร เป็นผู้ใหญ่นานา มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งตอนนั้นยังไม่มีถนน การคมนาคมจะเดินด้วยเท้า และมีม้าเป็นพาหนะ

ชนของจากพื้นล่างเข้ามาในหมู่บ้าน จนถึงประมาณปี พ.ศ. 2528 ถนน จึงเข้ามาในหมู่บ้าน และก่อนหน้านั้น ได้มีโครงการของการศึกษานอกโรงเรียนได้เข้ามาสอนอยู่ระยะหนึ่ง และไม่นานจึงได้มีโรงเรียน

สภาพทั่วไป

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของหมู่บ้านห้วยมะเจือส้ม เป็นภูเขา และอากาศหนาวเย็น ทำให้เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชเมืองหนาว ชาวบ้านจึงนิยมปลูกพืชทางการเกษตร เช่น กล้วยไม้ แครอท มะเขือเทศ และบางส่วนก็ทำนา บ้างก็ได้ใช้แนวคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยการ ใช้พื้นที่ในการสร้างบ้าน ทำนา และเลี้ยงสัตว์ เมื่อได้ผลผลิตแล้วมักจะเก็บเกี่ยวและขนไปขายให้กับพ่อค้าอีกทอด หรือนำมาขายตามตลาด

หมายเหตุ : สัมภาษณ์ นายเลาหลู่ กมลยุทธชัย ผู้เข้าพพบมาอยู่ในหมู่บ้าน

บ้านแก่งหอม

ที่ตั้งหมู่ที่ 5 ต.เมืองแปง อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน อยู่ห่างจากตัวจังหวัด 164 กิโลเมตร

จำนวนประชากร 642 คน ชาย 315 คน หญิง 327 คน

จำนวนสกุล 3 แซ่ 1.แซ่โซ้ง 2. แซ่หัน 3. แซ่ย่าง

อาชีพของประชากร	เกษตรกร	40	%ของประชากร
	รับจ้าง	1	% ของประชากร
	ค้าขาย	1	% ของประชากร
	รับราชการ	2	% ของประชากร
	นักเรียน,นักศึกษา	56	% ของประชากร

การศึกษาโดยเฉลี่ยอายุ	7-25 ปี	สามารถอ่านออกเขียนได้	90 %
	26-39 ปี	สามารถอ่านออกเขียนได้	90 %
	40 ปี ขึ้นไป	สามารถอ่านออกเขียนได้	10 %

อาณาเขตของหมู่บ้านประมาณ 10 ตารางกิโลเมตร

ประวัติบ้านแกงหอม

หมู่บ้านแกงหอมตั้งมาประมาณปี พ.ศ. 2479 คนแรกที่เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านนี้คือ นายเทอดู แซ่โง้ง ย้ายมาจากท่าจีเหล็กในประเทศพม่า ใกล้กับอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ต่อมา พ.ศ. 2481 นายชาง แซ่โง้ง ได้ย้ายจากหมู่บ้านท่าจีเหล็กมาอยู่ที่หมู่บ้านแกงหอมด้วย ตอนที่ย้ายมาอายุได้ประมาณ 20 ปี ตอนนั้นมีบ้านประมาณ 10 หลังคาเรือน

สาเหตุที่ย้ายมาเพราะต้องการที่จะทำมาหากิน ทำไร่ ทำสวน คนในหมู่บ้านส่วนมากจะเป็น แซ่โง้ง แซ่เต่า มีเพียง 2-3 คน เวลานั้นถนนหนทางยังไม่มี ต้องเดินด้วยเท้า ใช้ม้าและพ่อในการบรรทุกสิ่งของ ถนนหนทางเพิ่งจะมีไม่กี่ปีนี่เอง ปัจจุบันนี้มีคนในหมู่บ้านมีแค่ 2 แซ่เท่านั้น คือ แซ่โง้ง กับ แซ่หัน

รายชื่อผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายเปา แซ่โง้ง เป็นผู้ใหญ่บ้านได้ 5 ปี แล้วย้ายไปอยู่แม่สา อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ จึงออกจากตำแหน่ง

ผู้ใหญ่บ้านคนที่สองคือ นายเลาซ่าง แซ่โง้ง เป็นผู้ใหญ่บ้านได้ 22 ปี จึงเปลี่ยนคนใหม่

ผู้ใหญ่บ้านคนที่สามคือ นายไชยา แซ่โง้ง เป็นผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน

หมายเหตุ : สัมภาษณ์ นายชาง แซ่โง้ง ผู้รู้ประวัติหมู่บ้านแกงหอม

บ้านห้วยสะ

ที่ตั้ง หมู่ที่ 3 ต. เมืองแปง อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 168 กิโลเมตร

จำนวนประชากร 223 คน ชาย 104 คน หญิง 119 คน

จำนวนสกุล 3 แซ่ 1. แซ่หัน 2. แซ่เต๋อ 3. แซ่ย่าง

อาชีพของประชากรมี	เกษตรกร	69	% ของประชากร
	รับจ้าง	5	% ของประชากร
	ค้าขาย	1	% ของประชากร
	รับราชการ	-	% ของประชากร
	นักเรียน,นักศึกษา	25	% ของประชากร
การศึกษาโดยเฉลี่ยอายุ	7-25 ปี สามารถอ่านออกเขียนได้	80	%
	26-39 ปี สามารถอ่านออกเขียนได้	55	%
	40 ปี ขึ้นไปสามารถอ่านออกเขียนได้	7	%

อาณาเขตของหมู่บ้านประมาณ 17 ตารางกิโลเมตร

ประวัติบ้านห้วยสะ

หมู่บ้านห้วยสะมีคนมาอยู่ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ประมาณ พ.ศ. 2480 คนม้ง 7 คน ซึ่งเป็นพี่น้องกันได้ย้ายมาจากคอยสามหมื่นหลวง ต.ป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ มีรายชื่อดังนี้คือ

1. นายบัวโค้ง แซ่หัน (เสียชีวิตแล้ว)
2. นายจื่อว่าง แซ่หัน (เสียชีวิตแล้ว)
3. นายชงเจอ แซ่หัน (เสียชีวิตแล้ว)
4. นายจุฟ้าง แซ่หัน (เสียชีวิตแล้ว)
5. นายป้างจัว แซ่หัน (เสียชีวิตแล้ว)

6. นายหวังงัว แซ่หัน (เสียชีวิตแล้ว)

7. นายเจ้อจัว แซ่หัน ยังมีชีวิตอยู่

หลังจากที่พี่น้องทั้ง 7 คนนี้ย้ายมาได้ 3 ปี ประมาณปี พ.ศ.2483 ก็มีพี่น้องตระกูลแซ่จางย้ายมาเพิ่มอีก 3 คน คือ

1. นายไชยา แซ่จาง

2. นายปล้าฟัว แซ่จาง

3. นายล้ำแซง แซ่จาง

สาเหตุที่ย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านนี้ก็เพราะว่าต้องการหาที่ในการทำมาหากิน ทำไร่ ทำสวน หลังจาก
ที่ผู้คนจำนวนเพิ่มมากขึ้นทางหน่วยงานของ
ราชการจึงมาจัดการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านขึ้น

รายชื่อผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่คนแรกถึงคน
ปัจจุบันมีดังนี้

1. นายบัวโด้ง แซ่หัน เป็นผู้ใหญ่บ้าน
ประมาณปี พ.ศ 2490-2520 ดำรง
ตำแหน่งได้ 30 ปี เสียชีวิตจึงเปลี่ยน
คนใหม่

2. นายจงเยะ แซ่หัน เป็นผู้ใหญ่บ้าน
ประมาณปี พ.ศ. 2420 - 2524 ดำรง
ตำแหน่งได้ 4 ปี ได้ย้ายไปอยู่หมู่บ้าน
หนองหอย ต.โป่งแยง อ.แม่วัง
จ.เชียงใหม่ ในช่วงเวลานี้มีพี่น้อง
บางส่วนได้ย้ายไปอยู่ที่หมู่บ้านห้วย-
ขาน ต.หมอกจำแป่ อ.เมือง
จ.แม่ฮ่องสอน เพื่อทำไร่ ในปี พ.ศ.

2521-2523 มีพี่น้องบางส่วนได้ย้ายจากหมู่บ้านห้วยขานไปอยู่ที่หมู่บ้านไมโครเวฟ
ต.ห้วยโป่ง อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน อยู่ได้ 3 ปี จึงได้ย้ายกลับมาอยู่ที่หมู่บ้านห้วยสะ
เหมือนเดิม

3. นายจุมาง แซ่หัน เป็นผู้ใหญ่บ้านปี พ.ศ. 2525 - 2529 ดำรงตำแหน่งได้ 4 ปี แล้วย้ายไปอยู่ที่
หมู่บ้านไมโครเวฟ ต.ห้วยโป่ง อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน

4. นายจางปอ แซ่หัน เป็นผู้ใหญ่บ้านปี พ.ศ. 2529-2531 เป็นผู้ใหญ่บ้านได้ 2 ปี จึงลาออกจาก
ตำแหน่ง เนื่องจากปัญหาส่วนตัวและปัญหาหมู่บ้านด้วยอีกส่วนหนึ่ง

5. นายจื้อไซ แซ่หัน เป็นผู้ใหญ่บ้านปี พ.ศ. 2531 เป็นผู้ใหญ่บ้านได้ 2 ปี จึงลาออกจากตำแหน่งเนื่องจากปัญหาหมู่บ้าน
6. นายจื้อย แซ่หัน เป็นผู้ใหญ่บ้านปี พ.ศ. 2533-2538 ดำรงตำแหน่งได้ 5 ปี แล้วเสียชีวิต
7. นายจื้อเย แซ่หัน เป็นผู้ใหญ่บ้านปี พ.ศ. 2539-2541 อยู่ในตำแหน่งได้ 3 ปี จึงลาออกจากการเป็นผู้ใหญ่บ้าน
8. นายไจ่ต๋อง แซ่หัน เป็นผู้ใหญ่บ้านปี พ.ศ. 2541-2546 ดำรงอยู่ในตำแหน่งครบวาระ
9. นายแหล่ง พนมไพร เป็นผู้ใหญ่บ้านปี พ.ศ. 2546 จนถึงปัจจุบัน

บ้านขุนสาคู

ที่ตั้ง หมู่ที่ 5 ต.โป่งสา อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 200 กิโลเมตร

จำนวนประชากร 655 คน ชาย 339 คน หญิง 316 คน

จำนวนสกุล 4 แซ่ 1. แซ่เท่า 2. แซ่ย่าง 3. แซ่ลี 4. แซ่วะ

อาชีพของประชากรมั่ง	เกษตรกร	57	% ของประชากร
	รับจ้าง	1	% ของประชากร
	ค้าขาย	1	% ของประชากร
	รับราชการ	1	% ของประชากร
	นักเรียน	40	% ของประชากร

การศึกษาโดยเฉลี่ยอายุ	7-25 ปี	สามารถอ่านออกเขียนได้	80 %
	26-39 ปี	สามารถอ่านออกเขียนได้	10 %
	40 ปี ขึ้นไป	สามารถอ่านออกเขียนได้	10 %

อาณาเขตของหมู่บ้านประมาณ 30 ตารางกิโลเมตร

ประวัติหมู่บ้าน

ก่อนปี พ.ศ. 2500 มีคนม้งได้อพยพมาจากประเทศจีน ผ่านประเทศพม่าและเข้ามาอยู่ในเมืองไทยมีด้วยกัน 2 กลุ่ม มีกลุ่มหนึ่งหนีไปทางดอยอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ หนีขึ้น ไปทางท่าขี้เหล็กประเทศพม่าใกล้กับอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ซึ่งปัจจุบันไม่ทราบแน่ชัดว่า ม้งกลุ่มนี้อาศัยอยู่ ณ ที่ใด ส่วนม้งกลุ่มที่สองได้อพยพหนีมาทางดอยสามหมื่นหลวง ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีนายซงฟัว (Ntxoovfuas) และนายซาเน้ง (Zaamneeb) เป็นผู้นำ กลุ่มนี้ได้อพยพเข้ามาในเมืองไทยก่อนพ.ศ. 2500 จากอดีตจนถึงปัจจุบันได้ประมาณ 5ชั่วอายุคน

ภายหลังประมาณ พ.ศ. 2490 มีนายหว่างจู แซ่เท่า (vaamtsu x. thoj) และนายจู้สือ แซ่เท่า (Tsuixwm x. thoj) ได้อพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านนี้โดยได้อพยพย้ายมาจากที่ต่างๆ ดังนี้

เดิมที่อยู่ที่ยอดดอยสามหมื่นหลวงแล้วย้ายมาอยู่ที่ดอยเกี่ยวตอหมาระหว่างเขตติดต่ออำเภอป่าก่กับเขตอำเภอแม่แตง หลังจากนั้นย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านแม่สะละ หมู่บ้านแม่เลา หมู่บ้านแม่เมืองหลวง หมู่บ้านบวก หมู่บ้านห้วยพระเจ้า หมู่บ้านขุนสำ หมู่บ้านผายวม หมู่บ้านขุนเลย หมู่บ้านพระบาท หมู่บ้านม่อนเงาะ หมู่บ้านเกี่ยวคะน้ำ และบางคนก็ไปอยู่ที่หมู่บ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ บางคนก็ไปอยู่ที่หมู่บ้านแม่แะ หมู่บ้านม่อนงะ บางคนก็ไปอยู่ที่หมู่บ้านลาอู ปีพ.ศ. 2518 มี 3 ครอบครัวย้ายออกไปอยู่กับญาติพี่น้องที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ และอีกหนึ่งครอบครัวคือนายป้างยา แซ่เท่า (paajyag x.thoj) ได้ย้ายไปอยู่ที่หมู่บ้านนาป่าแป๋ ตำบลหมอกจำแป๋ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

นายหว่างจู แซ่เท่า และนายจู้สือ แซ่เท่า เป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านห้วยพระเจ้า จึงได้ย้ายมาทำมาหากินอยู่ที่นี่ จึงเป็นกลุ่มคนที่บุกเบิกหมู่บ้านนี้เป็นกลุ่มคนแรก หลังจากนั้นก็มีญาติพี่น้องและคนอื่นๆ ย้ายเข้ามาสมทบมากขึ้นเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบันนี้มีประชากรอาศัยอยู่ด้วยกันมากกว่าหกร้อยคน

รายชื่อผู้ใหญ่บ้านขุนสาในตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

1. ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายจู้สือ แซ่เท่า (Tsuixwm x. thoj) อยู่ในตำแหน่งตั้งแต่พ.ศ. 2505-2510 เป็นผู้ใหญ่บ้านได้ 5 ปี ย้ายไปอยู่ที่หมู่บ้านโป่งเย็น อ. แม่ริม จ.เชียงใหม่
2. นายว่างเปา แซ่ย่าง (vaajpov x.yaaj) อยู่ในตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. 2510-2515 เป็นผู้ใหญ่บ้านได้ 5 ปี จึงขอลาออก
3. นายเจี้ยน แซ่เท่า (Txiajneeb x.thoj) อยู่ในตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. 2515-2522 เป็นผู้ใหญ่บ้านได้ 7 ปี
4. นายญีซ้อ แซ่ลี (Nyiajchoj x. lis) อยู่ในตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. 2522-2539 เป็นผู้ใหญ่บ้านได้ 17 ปี

5. นายสมบัติ แซ่เท่า (Nomtooj x. thoj) อยู่ในตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. 2539-2549 เป็นผู้ใหญ่บ้านสองสมัยได้ 10 ปี หมควาระ
6. นายนิยม แซ่ลี ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2549 จนถึงปัจจุบัน

สภาพทางนิเวศวิทยา

สภาพโดยทั่วไปของหมู่บ้านขุนสาในส่วนมากเป็นที่ราบชัน มีที่ราบเป็นส่วนน้อย ชาวบ้านมีอาชีพการเกษตร ส่วนใหญ่ทำไร่ ทำนา กัน ในปี พ.ศ. 2517 กรมป่าไม้ได้ตัดถนนผ่านใกล้ๆ กับหมู่บ้านแต่ไม่เข้าในหมู่บ้าน เพื่อที่จะไปปลูกต้นไม้ตามที่ต่างๆ ชาวบ้านจึงได้ใช้เส้นทางนี้ร่วมกับหน่วยงานป่าไม้ด้วย แต่ในเวลาต่อมาทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่อนุญาตให้ชาวบ้านใช้เส้นทางนี้ร่วมด้วย ในปี พ.ศ. 2533 จึงมีการตัดถนนเส้นใหม่เข้าในหมู่บ้าน

ปี พ.ศ. 2514 กรมประมงสงเคราะห์ได้เข้ามาทำโครงการประปาภูเขาให้กับชาวบ้านได้ใช้กัน และในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2549 การไฟฟ้าได้เดินสายไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน

สภาพทางเศรษฐกิจ

พื้นที่ในการทำมาหากินของหมู่บ้านมีดังนี้

- พื้นที่ทำนา ประมาณ 200 ไร่
- พื้นที่ทำไร่ ทำสวน ประมาณ 500 ไร่

นอกจากนั้นเป็นป่าอนุรักษ์และเป็นป่าชุมชนมีหน่วยงานป่าสงวนแห่งชาติและหน่วยรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่ดูแลพื้นที่นี้

ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตรทำไร่ทำนา รายได้ส่วนใหญ่ได้จากการปลูกพืชผักขาย ชาวบ้านก็มีหนี้สินที่ต้องใช้คืน เช่น หนี้เงินล้าน หนี้โครงการแก้ไขความยากจน (กขคจ.)

สภาพทางการศึกษา

มีโรงเรียนหนึ่งแห่งก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2510-2515 เป็นโรงเรียนประชาสงเคราะห์ ปี พ.ศ. 2515-2525 เปลี่ยนเป็นโรงเรียนขยายโอกาสมีถึงชั้นประถม 6 ปัจจุบันมีครู 8 คน มีนักเรียน 174 คน

สภาพทางสังคม

- ในอดีตที่ผ่านมามีหลายองค์กรที่เข้ามาช่วยพัฒนาหมู่บ้าน เช่น คณะวรรณศาสตร์ชุมชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หน่วยงานการปลูกป่าสังกัดต้นน้ำ จังหวัดเชียงใหม่
- ปัจจุบันเกือบจะทุกหลังคาเรือนในหมู่บ้านมีโทรทัศน์ดู มีวิทยุฟัง
- ปัจจุบันหมู่บ้านอยู่ในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า

มีองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่ช่วยพัฒนาหมู่บ้านและคอยประสานงานในด้านต่างๆ ให้กับหมู่บ้าน

ความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา

คนม้งในหมู่บ้านขุนสา เชื่อในพระพุทธศาสนาประมาณ 1% ไม่มีวัดประจำหมู่บ้าน มีความเชื่อในเรื่องของผีประมาณ 4% มีความเชื่อในคริสต์ศาสนาประมาณ 95% มีโบสถ์ประจำในหมู่บ้าน ส่วนมากเป็นเซเวนเดย์ (นมัสการพระเจ้าในวันเสาร์) ผู้เชื่อทุกคนมีความเคร่งครัดไม่รับประทานเนื้อ รับประทานแต่ผัก (กินเจ) ไม่ว่าจะอยู่ในหมู่บ้านหรือจะไปหมู่บ้านอื่นก็ตาม

สภาพทางการเมือง

- ชาวบ้านทุกคนให้ความสนใจกับการเมือง ผู้ใหญ่บ้านก็มาจากการเลือกตั้ง เมื่อมีการเลือกตั้งทุกคนออกไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง มีการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง การไปลงคะแนนร้อยละ 90% อีก 10% คือคนที่ไปทำงานไกลที่อื่นที่มาร่วมไม่ได้
- กลุ่มสตรีในหมู่บ้านได้รับโครงการการทอดผ้าของศูนย์ศิลปาชีพ
- ในด้านนโยบายการช่วยเหลือของรัฐด้านการเงินนั้นมีทั้งข้อดีและข้อเสีย
ข้อดี คือ มีเงินหมุนเวียนในการลงทุน
ข้อเสีย คือ ในบางปีที่เศรษฐกิจไม่ดี ของขายไม่ค่อยได้ราคาดี ทำให้ไม่สามารถใช้เงินคืนให้กับรัฐได้ เมื่อครบกำหนดจ่ายคืน

มาตรการการลดโทษ สำหรับคนที่ไม่จ่ายคืน คือ ปรับร้อยละ 0.5 ของเงินที่กู้ยืม

สุขภาพอนามัย

- ชาวบ้านมีการส่งเสริมให้ใช้ยาสมุนไพร
- ทุกบ้านมีห้องน้ำ ห้องส้วมใช้ที่ถูกต้องสุขลักษณะ
- ในหมู่บ้านมีคนพิการ 2 คน คนไข้ 1 คน
- ในเรื่องของยาเสพติดมีบ้างเล็กน้อยไม่ถึงขั้นวิกฤติ มีหน่วยพลังแผ่นดินมาช่วยดูแล และผู้นำในหมู่บ้านก็ใช้กฎหมายเป็นขั้นเด็ดขาดในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

หมายเหตุ : สัมภาษณ์ นาย สมบัติ เราท่า อดีตกำนัน และนาย นิยม เลาลี ผู้ใหญ่บ้าน

บ้านไมโครเวฟ

ที่ตั้ง หมู่ที่ 11 ต.ห้วยโป่ง อ.เมือง จ. แม่ฮ่องสอน 58000 ห่างจากตัวจังหวัด 35 กิโลเมตร

จำนวนประชากร 502 คน ชาย 228 คน หญิง 274 คน

จำนวนสกุล 4 แซ่ 1. แซ่หัน 2. แซ่โซ้ง 3. แซ่จาง 4. แซ่เต๋

อาชีพของประชากรมี	เกษตรกร	72	% ของประกร
	รับจ้าง	1	% ของประชากร
	ค้าขาย	1	% ของประชากร
	รับราชการ	1	% ของประชากร
	นักเรียน นักศึกษา	25	% ของประชากร

การศึกษาโดยเฉลี่ยอายุ	7-25 ปี	สามารถอ่านออกเขียนได้	55	%
	26-39 ปี	สามารถอ่านออกเขียนได้	15	%
	40 ปีขึ้นไป	สามารถอ่านออกเขียนได้	5	%

อาณาเขตบริหารของหมู่บ้าน 70 ไร่

ประวัติหมู่บ้าน

คนที่อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านไมโครเวฟส่วนมากมาจากคอยหมากพริก ต.เมืองแปง อำเภอป่า
จังหวัดแม่ฮ่องสอน คนรุ่นแรกที่ย้ายมาอยู่ที่นี่ประมาณปี พ.ศ. 2522 มี 6 ครอบครัวด้วยกัน

1. ครอบครัวของนายว่างเน้ง แซ่หัน (vaajneeb x. haam)
2. ครอบครัวของนายจุมาง แซ่หัน (Ntsummaas x. haam)
3. ครอบครัวของนายบัวค้อง แซ่โซ้ง (Npuagtooj x. xyooj)
4. ครอบครัวของนายไฉซู แซ่หัน (Nchavxyu x. haam)
5. ครอบครัวของนายฮั่วจัว แซ่หัน (Nyajsua x. haam)
6. ครอบครัวของนายหย่างไค แซ่หัน (zaamkhais x. haam)

ปี พ.ศ. 2524 มีคนย้ายมาเพิ่มอีก 5 ครอบครัว คือ

1. ครอบครัวของนายฮือแย้ง แซ่โซ้ง (Ntxhwyeeb x. xyooj)
2. ครอบครัวของนายป้างเจอ แซ่หัน (paajntxaws x. haam)
3. ครอบครัวของนายเจ้อจัว แซ่หัน (Txawjnruag x. haam)
4. ครอบครัวของนายกาจ้ง แซ่โซ้ง (Nkagtsaab x. xyooj)
5. ครอบครัวของนายหว่างมาง แซ่โซ้ง (vaammaas x. xyooj)

รายชื่อผู้ใหญ่บ้านไมโครเวฟ

1. นายหว่างมาง แซ่โง้ง (vaammaas x.xyooj) มาอยู่ได้ 3 ปีได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน และอยู่ในตำแหน่งได้ 18 ปี ภายหลังเสียชีวิตด้วยโรคชรา
2. นายใจต้อง แซ่หัน (Ntsaimtooj x.haam) อยู่ในตำแหน่งได้ 4 ปี
3. นายวรวิติ พนมไพร (Tsaavtxus x.haam) ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน

สภาพนิเวศวิทยา

หมู่บ้านไมโครเวฟอยู่ติดกับสถานีทวนสัญญาณของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 และช่อง 9 ชาวบ้านใช้น้ำร่วมกับทางบริษัท และช่วยกันดูแลไม่ให้หญ้าหรือต้นไม้เล็กๆ รกเส้นทาง

พ.ศ. 2523 มีการก่อตั้งโรงเรียนขึ้น และ พ.ศ. 2538 ได้รับงบประมาณสร้างโรงเรียนแห่งใหม่อีก 1 อาคารมีชั้นตั้งอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีครูทั้งหมด 8 คน มีนักเรียนทั้งหมด 230 คน

พ.ศ. 2545 ทางหมู่บ้านได้รับงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลให้ถนนคอนกรีตตามซอยในหมู่บ้าน

พ.ศ. 2546 ได้ลงไฟฟ้าให้ชาวบ้านได้ใช้เนื่องจากไฟฟ้าผ่านหมู่บ้านอยู่แล้ว

พ.ศ. 2548 ได้รับงบประมาณทำประปาในหมู่บ้าน

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพของชาวบ้านส่วนมากเป็นเกษตรกรปลูกผัก ปลูกข้าว ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็มีภาวะหนี้สิน เช่น เงินล้าน เงินโครงการการแก้ไขความยากจน (กขคจ.)

ความเชื่อและพิธีกรรม

ประเพณีการแต่งงานต้องคว่าทางพ่อแม่ของฝ่ายหญิงเขาว่าอย่างไร ฝ่ายชายก็ต้องทำตามอย่างนั้น

งานศพแต่ละแซ่จะเสียในบ้านของคนอื่นไม่ได้ถ้ามีกรณีพิพาทพี่น้องไปอาศัยอยู่บ้านคนอื่นและป่วยกระทันหันและคาดว่าจะเสียชีวิตแน่นอนเจ้าบ้านต้องย้ายคนป่วยคนนั้นออกไปอยู่นอกบ้านทันที เช่น ขื่อห้ามสำหรับคนแซ่หัน คนแซ่หันห้ามพ่อหรือลูกชายเข้าห้องนอนของกันและกัน บางที่ห้ามนำผ้าห่มที่ลูกสะใภ้ใช้หรือของพ่อมาใช้ร่วมกัน

บ้านปางตอง

ที่ตั้ง หมู่ที่ 3 ต. แม่อุคอ อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน 58120 ห่างจากตัวจังหวัด 81 กิโลเมตร
จำนวนประชากร 434 คน ชาย 224 คน หญิง 210 คน

จำนวนสกุล 5 แซ่ 1. แซ่เฮ้อ 2. แซ่จาง 3. แซ่ลี 4. แซ่หาง 5. แซ่ว่าง

อาชีพของประชากรมั่ง	เกษตรกร	60	% ของประกร
	รับจ้าง	1	% ของประชากร
	ค้าขาย	1	% ของประชากร
	รับราชการ	1	% ของประชากร
	นักเรียน นักศึกษา	20	% ของประชากร

การศึกษาโดยเฉลี่ยอายุ	7-25 ปี	สามารถอ่านออกเขียนได้	90	%
	26-39 ปี	สามารถอ่านออกเขียนได้	80	%
	40 ปี ขึ้นไป	สามารถอ่านออกเขียนได้	30	%

อาณาเขตบริหารของหมู่บ้าน 45 ไร่

ประวัติหมู่บ้าน

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2516 ครอบครัวของนายหล้าเน้ง แซ่เฮ้อ และครอบครัวของนายฉายจู แซ่เฮ้อ (ปัจจุบันได้ย้ายไปอยู่บ้านปางอุ้ง) ได้เข้ามาทำไร่ทำสวนบริเวณใกล้กับหมู่บ้านปางตอง ณ ปัจจุบัน อีกปีถัดมาได้มีชาวม้งจากบ้านแม่โถปี เขตอำเภอขุนยวม มาอยู่ด้วย ซึ่งช่วงนั้นมีประชากรประมาณ 9 หลังคาเรือน ประมาณ 6 ปี จึงพากันย้ายออกไปอยู่บริเวณใกล้เคียงกันอีกจุด โดยตอนนั้นมีตระกูลของแซ่จ้าว มาอยู่ด้วย 1 ครอบครัว โดยมีหลังคาเรือนทั้งหมดประมาณ 16 หลังคาเรือน ซึ่งตอนนั้นไม่มีถนน จะต้องเดินด้วยเท้า ไม่นานจึงมีถนนเข้ามาในหมู่บ้าน และมีโครงการต่อน้ำประปาภูเขาพร้อมแท้งค์สำหรับหมู่บ้าน ประมาณ ปี พ.ศ. 2526 จึงได้มีการตั้งโรงเรียนและมีครูจากอำเภอขุนยวม มาประจำ 2 คน ช่วงเดือนมกราคม 2529 จึงได้ย้ายมาสร้างบ้านในหมู่บ้านปัจจุบัน โดยมีนายเดิมศักดิ์ แสงเฮ้อ (บ่ล้าตัง) เป็นผู้ใหญ่บ้านมาจนถึงปัจจุบัน

สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

สภาพทั่วไปของหมู่บ้านปางตองเป็นป่าผลัดใบ และป่าเบญจพรรณ ซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูก

หมายเหตุ : สัมภาษณ์ นายหล้าเน้ง แซ่เฮ้อ ผู้เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านปางตอง

บ้านขุนยวม

ที่ตั้ง หมู่ที่ 1 ต.ขุนยวม อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน อยู่ห่างจากตัวจังหวัด 67 กิโลเมตร
จำนวน 17 หลังคาเรือน จำนวนประชากรม้งขุนยวม 181 คน ชาย 81 คน หญิง 100 คน
จำนวนสกุล 2 แซ่ 1. แซ่โซ้ง 2. แซ่เฮ้อ

อาชีพของประชากร	เกษตรกร	37 % ของประชากร
	รับจ้าง	1 % ของประชากร
	ค้าขาย	1 % ของประชากร
	รับราชการ	1 % ของประชากร
	นักเรียน	60 % ของประชากร

การศึกษาโดยเฉลี่ยอายุ	7-25 ปี สามารถอ่านออกเขียนได้	100 %
	26-39 ปี สามารถอ่านออกเขียนได้	94 %
	40 ปีขึ้นไปสามารถอ่านออกเขียนได้	50 %

อาณาเขตของหมู่บ้านประมาณ 15 ไร่

ประวัติหมู่บ้าน

ชาวม้งบ้านขุนยวมย้ายมาจากหมู่บ้านแม่ฮอด ต.แม่ยวมน้อย อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน ในปี พ.ศ. 2522 โดยการนำของนายหยั่ว โกงสายเงิน และมีพี่น้องอีก 5 คนที่ได้ย้ายมาด้วยกันคือ

1. นายไฟเปา โกงสายเงิน
2. นายทรงหยี่ อมรศักดิ์สวัสดิ์
3. นายชว้าง โกงสายเงิน
4. นายไต้ โกงสายเงิน
5. นายมงคล ทรงสุขใจ

สาเหตุที่ย้ายเพราะการทำมาากินในเวลานั้นไม่ดี เศรษฐกิจไม่ดี เส้นทางในการคมนาคมไม่ดี อยู่ไกลตลาด และอีกสาเหตุหนึ่งก็คือต้องการให้ลูกหลานได้เรียนหนังสือในตัวอำเภอ

ปี พ.ศ.2523 นายกำเปา กรองมาดี และครอบครัวได้ย้ายจากหมู่บ้านแม่อุคมาอยู่ร่วมที่ขุนยวม
ในเวลานั้นมังขุนยวมมีทั้งหมด 6 หลังคาเรือน

ชาวมังขุนยวมได้อาศัยอยู่ที่ขุนยวม
เป็นเวลา 27 ปีแล้ว ปัจจุบันนี้ชาวมังขุนยวมมี
ลูกหลานเพิ่มมากขึ้น ทำให้จำนวนบ้านก็
เพิ่มขึ้นตามด้วย เวลานี้มีบ้านทั้งหมด 17
หลังคาเรือน จำนวนประชากร 181 คน

หมายเหตุ : สัมภาษณ์ ณ ทรงหยี่ อมรศักดิ์สวัสดิ์
ผู้รู้ประวัติหมู่บ้านมังขุนยวม

บ้านไร่

ที่ตั้ง หมู่ที่ 3 ต.สบป่อง อ. ปางมะผ้า จ. แม่ฮ่องสอน ห่างจากตัวจังหวัด 62 กิโลเมตร

จำนวนประชากร 220 คน ชาย 115 คน หญิง 105 คน

จำนวนสกุล 5 แซ่ 1.แซ่เต่า 2.แซ่เฮ้อ 3.แซ่โซ้ง 4.แซ่หัน 5.แซ่จาง

อาชีพของประชากรมัง	เกษตรกร	46	%	ของประชากร
	รับจ้าง	5	%	ของประชากร
	ค้าขาย	6	%	ของประชากร
	รับราชการ	1	%	ของประชากร
	นักเรียน,นักศึกษา	42	%	ของประชากร
	อื่นๆ	0	%	ของประชากร

การศึกษาโดยเฉลี่ยอายุ	7-25 ปี	สามารถอ่านออกเขียนได้	100	%
	26-39 ปี	สามารถอ่านออกเขียนได้	80	%
	40 ปี ขึ้นไป	สามารถอ่านออกเขียนได้	8	%

อาณาเขตบวรารของหมู่บ้าน 80 ไร่

ประวัติหมู่บ้าน

คนมังที่มาอาศัยอยู่ที่บ้านไร่นี้เดิมทีอยู่ที่หมู่บ้านคอยพุย หัวน้ำแม่ฮ่องสอน อ.เมือง
จ.แม่ฮ่องสอน อยู่ด้วย 10 หลังคาเรือน อยู่ที่คอยพุยได้ประมาณ 5 ปี จึงย้ายมาอยู่ที่บ้านไร่ สาเหตุที่ย้ายมา
เพราะว่าต้องการหาที่พื้นราบเพื่อจะทำนา ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2518 ย้ายมาอยู่บ้านไร่ 10 หลังคาเรือน

หลังจากนั้นอีก 3 ปี (พ.ศ. 2521) คนที่เหลือจึงย้ายมาสมทบอีก (3 หลังคาเรือน) ซึ่งปัจจุบันย้ายมาอยู่บ้านไว้ได้ 32 ปี

ตอนที่ย้ายมาอยู่ที่นี้มาอยู่ร่วมกับพี่น้องคนไทยที่มาทำไร่ ทำนาที่นี่ คนไทยที่อาศัยอยู่ที่นี้อยู่ประมาณปี พ.ศ. 2513 มี 4 หลังคาเรือน เมื่อมีพี่น้องม้งย้ายมาสมทบด้วยทำให้มีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2522 เริ่มมีคนเข้ามาในหมู่บ้านและมีนายซัวหือ แซ่หัน เป็นคนแรกที่คิดวางแผนผังหมู่บ้านให้มีชกชอยต่างๆ ร่วมกับทหารช่างพัฒนา ในปี พ.ศ. 2529 ทางราชการจึงเข้ามาแต่งตั้งให้เป็นหมู่บ้าน ชื่อบ้านไร่ เพราะว่าทุกคนที่นี่ทำไร่กันทุกคน โดยมีนายพิศาล พรพนาศิษย์ ได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้านเป็นคนแรก และมีคนม้งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529-2538

ผู้ใหญ่บ้านคนที่สองคือ นายบุญทา แก้วคำ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538-2543 อยู่ในตำแหน่งครบวาระจึงออก หลังจากที่มีการเลือกตั้งใหม่นายซัวหือ แซ่หัน ได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่สาม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543-2548 เมื่ออยู่ครบวาระที่หนึ่ง ก็ได้รับเลือกให้อยู่ในวาระที่สองด้วยจากปี พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบัน

ปี พ.ศ. 2523 มีการจัดตั้งโรงเรียนโดยที่มีหน่วยทหารช่างพัฒนาเป็นผู้สร้างโรงเรียนให้กับหมู่บ้านมีตั้งแต่ชั้นประถมหนึ่งถึงประถมหก ซึ่งโรงเรียนมีก่อนที่จะมีการตั้งหมู่บ้าน ปัจจุบันชาวบ้านใช้น้ำบ่อในการบริโภค อุปโภค บ่อน้ำส่วนมากเป็นบ่อน้ำตื้น ปัญหาที่พบในปัจจุบันนี้คือ น้ำแห้งเร็ว และแม่น้ำเปลี่ยนทางไหลห่างออกไปจากตัวหมู่บ้าน ซึ่งต้องใช้ปั๊มน้ำไฟฟ้าในการดูดน้ำมาใช้ในหมู่บ้านบ้านไร่ไม่สามารถที่จะทำประปาภูเขาเหมือนหมู่บ้านอื่นได้เพราะว่าไม่มีตาน้ำ จึงจำเป็นต้องขุดบ่อน้ำใกล้เคียง กับแม่น้ำ ปีไหนที่มีน้ำท่วมและสายน้ำเปลี่ยนก็ต้องขุดบ่อน้ำใหม่อีก

ความเชื่อ

ในด้านความเชื่อของพี่น้องม้งบ้านไร่จะแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ

1. คนที่เชื่อพระเจ้า ป็นคริสเตียนเป็นส่วนมาก ในด้านพิธีกรรมต่างๆ ก็เป็นแบบของคริสเตียน
2. คนที่นับผี มี 1 ครอบครัว ในด้านพิธีกรรมต่างๆ ก็เป็นแบบของคนม้งทั่วไป
3. คนที่นับถือพุทธ ในด้านพิธีกรรมต่างๆ ก็เป็นแบบของศาสนาพุทธ โดยจะเชิญพระมาทำพิธีที่บ้านหรือจะไปวัดก็ได้แล้วแต่เจ้าภาพจะสะดวก

งานแต่งงาน

การแต่งงานของพี่น้องม้งที่บ้านไร่นี้ก็กระทำตามประเพณีของม้งทุกอย่าง และจะต้องคว่าหมู่บ้านอื่นเขาทำอย่างไรด้วย แต่ก็มีบางกรณีเช่น

1. กรณีผู้หญิงเผ่าม้งไปแต่งงานกับชายเผ่าอื่น การประกอบพิธีก็จะเป็นแบบสากลหรือแล้วแต่ญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายจะตกลงกัน
2. กรณีผู้ชายเผ่าม้งไปแต่งงานกับหญิงเผ่าอื่น การประกอบพิธีก็จะเป็นแบบสากลหรือแล้วแต่ญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายจะตกลงกัน

3. กรณีที่แต่งงานกับเผ่าเดียวกันก็ต้องทำตามประเพณีม้งทุกอย่าง

ปีใหม่

กิจกรรมที่ทำกันในวันปีใหม่

1. การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ (สำหรับคนที่ไม่เป็นคริสเตียน) แต่ไม่เซ่นไหว้ผีบ้านผีเรือน
2. การเรียกขวัญในวันปีใหม่
3. การเซ่นไหว้เจ้าที่ เจ้าเมือง ทำปีละ 1 ครั้ง
4. ต้มน้ำป๋ก

บ้านผาสำราญ

ที่ตั้ง หมู่ที่ 6 ต.เมืองแปง อ. ปาย จ. แม่ฮ่องสอน ห่างจากตัวจังหวัด 158 กิโลเมตร

จำนวนประชากร 230 คน ชาย 104 คน หญิง 126 คน

จำนวนสกุล 3 แซ่ 1. แซ่เต๋ 2. แซ่โซ้ง 3. แซ่ย่าง

อาชีพของประชากรม้ง	เกษตรกร	80	%	ของประชากร
	รับจ้าง	1	%	ของประชากร
	ค้าขาย	1	%	ของประชากร
	รับราชการ	1	%	ของประชากร
	นักเรียน, นักศึกษา	27	%	ของประชากร
	อื่นๆ	0	%	ของประชากร
การศึกษาโดยเฉลี่ยอายุ	7-25 ปี	สามารถอ่านออกเขียนได้	70	%
	26-39 ปี	สามารถอ่านออกเขียนได้	20	%
	40 ปี ขึ้นไป	สามารถอ่านออกเขียนได้	10	%

อาณาเขตบริหารของหมู่บ้าน 100 ไร่

ประวัติหมู่บ้าน

นายจตุร แซ่เต๋ (Ntxoovtuam x.thoj) และผู้นำคนอื่นๆ อีก 3 คนคือ 1) นายเสาแตง แสงท้อ (Xauvteem x.thoj) 2) นายบัวฟ้าง แสงท้อ (Npuagphaaj x.thoj) 3) นายชื้อว้อ แสงท้อ (Ntxhwvwwg x.thoj) ย้ายมาจากหมู่บ้านแกงหอมมาอยู่ที่หมู่บ้านโป่งขาว หมู่บ้านโป่งขาวอยู่ห่างจากหมู่บ้านผาสำราญ 9 กิโลเมตร อยู่ที่นี่ได้ระยะหนึ่งจึงย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านผาสำราญในปี พ.ศ. 2522 ย้ายมาด้วยกัน 4 หลังคาเรือน ภายหลังคนแซ่หันจึงย้ายมาสมทบด้วย แต่อยู่ได้แค่ 3 ปี ก็ย้ายกลับไปหมู่บ้านแกงหอมเหมือนเดิม สาเหตุที่ย้ายมาอยู่ที่นี่ก็เพราะต้องการหาที่ทำนา และที่ทำมาหากิน ถนนหนทางที่เข้ามาใน

หมู่บ้านเกิดจากพวกนายทุนที่เข้าไปตัดไม้และขนไม้ในสมัยก่อน ชาวบ้านจึงได้ร่วมใช้ถนนนี้ด้วยตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

โรงเรียนเริ่มก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2527 เป็นโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ปัจจุบันมีครู 4 คน มีนักเรียน 76 คน มีประปาภูเขาในปี พ.ศ. 2532 และมีไฟฟ้าใช้ในปี พ.ศ. 2548

ความเชื่อ

คนแซ่เต๋ามีการสะเดาะกัน(Lwmtauj) ในวันที่ 29 เดือนกันยายนของทุกปี

รายชื่อผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านผาสำราญ

1. นายไจ่ต๋อง แซ่หัน (Nraittooj x.haam) เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกอยู่ในตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. 2514-2528 จึงลาออกจากตำแหน่ง
2. นายจงดัว แซ่เต๋ (Ntxoovtuam x.thoj) เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่สองอยู่ในตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. 2528-2538
3. นายหน่อฝื่อ แซ่เต๋ (Nomfwm x.thoj) เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่สามอยู่ในตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. 2538-2539
4. นายเหมงู แซ่เต๋ (meemtxus x.thoj) เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่สี่อยู่ในตำแหน่งตั้ง พ.ศ. 2539-2545
5. นายเซ่จั่ว แซ่ท้อ (Ntxhebnruag x.thoj) เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่ห้าอยู่ในตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. 2546-ปัจจุบัน

หมายเหตุ : สัมภาษณ์ นายจงดัว แซ่เต๋ (Ntxoovtuam x.thoj) ผู้รู้ประวัติบ้านผาสำราญ

ข้อมูลด้านวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญ

จากการทำเวทีเพื่อเตรียมความพร้อมทีมวิจัยก่อนเริ่มดำเนินงาน และการประชุมเวทีเครือข่ายม้ง เพื่อชี้แจงสร้างความเข้าใจก่อนดำเนินงาน โครงการ เครือข่ายและทีมวิจัยได้มีวิเคราะห์และหาข้อสรุปร่วมกันว่า ข้อมูลในด้านวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญที่ควรจะทำการศึกษา ก่อน ได้แก่ 3 ประเพณีหลัก คือ ประเพณีปีใหม่ม้ง ประเพณีการแต่งงาน และงานศพ ซึ่งเป็นประเพณีที่มีความสำคัญที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในการปฏิบัติ ซึ่งผลการศึกษารวบรวมข้อมูลได้ข้อมูลดังต่อไปนี้

เทศกาลปีใหม่ม้ง

“งานปีใหม่” หรือ “น่อเป้เจ้า” Noj peb caug ถือเป็นงานยิ่งใหญ่ ที่ชาวม้งจากทั่วทุกสารทิศ จะมารวมตัวกันไม่ว่าจะเป็นผู้ที่เดินทางที่มาจากทำงานในเมืองใหญ่ ทุกคนจะกลับมายังบ้านเกิด และสวมใส่เสื้อผ้าใหม่ สีสันสดใส เพื่อที่จะเล่นอย่างสนุกสนานใน 2-3 วัน

“เทศกาลปีใหม่ม้ง” มักจะเริ่มกันในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 12 วันสุดท้ายของทุกปี ชาวม้งจะเริ่มประกอบพิธีเลี้ยงผีของแต่ละบ้าน โดยมีหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้ประกอบพิธี เพื่อเป็นการขจัดปัดเป่า หรือขจัดสิ่งไม่ดีออกไป รวมทั้งมีการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพ เพื่อเป็นการขอบคุณที่ช่วยคุ้มครองคนในบ้าน และปกป้องรักษาดูแลพิทักษ์ให้ได้ผลผลิตดีตลอดปี ช่วงปีใหม่ม้งคนม้งจะไม่กินผัก จะกินแต่เนื้อสัตว์อย่างเดียว เพื่อวันข้างหน้าจะได้มีของกินที่ดีตลอดทั้งปี

หลังจากเสร็จสิ้นพิธีกรรมช่วงแรกแล้ว เข้าสู่ช่วงเทศกาลรื่นเริงสนุกสนาน จะสังเกตเห็นทุกคนแต่งกายด้วยเสื้อผ้าชุดใหม่ สีสันสดใส ประดับประดาด้วยเครื่องเงินพราวแพรว กิจกรรมการเล่นที่สำคัญ ได้แก่ การตีลูกข่างของบรรดาหนุ่มน้อยหนุ่มใหญ่ การโยนลูกช่วงของบรรดาหนุ่มสาว เพราะการโยนลูกช่วงเป็นการเล่นหนึ่งที่หนุ่มสาวได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกัน

นอกจากจะเป็นการเล่นรื่นเริงสนุกสนานแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้พูดคุย ประสานสัมพันธ์ต่อกันอย่างเปิดเผยถูกต้องตามจารีตประเพณี เทศกาลปีใหม่ของชาวม้ง จึงนับได้ว่าเป็นช่วงเวลาแห่งความสุขสนุกสนาน และรื่นเริงของทุกคนในหมู่บ้าน ไม่เพียงแต่หนุ่มสาวเท่านั้น ยังเป็นโอกาสของผู้เฒ่าผู้แก่ได้พบปะญาติพี่น้องและลูกหลานต่างถิ่นด้วย

เทศกาลปีใหม่ม้งจะแบ่งลำดับวันสำคัญต่าง ๆ ดังนี้

วันที่หนึ่ง (วันดา)

วันดาตรงกับวันแรม 12 ค่ำ เดือน 1 ชาวม้งจะมีการเตรียมต้อนรับปีใหม่ม้งโดยทุกบ้านจะทำความสะอาดบ้านโดยใช้ใบไผ่กวาดบ้านเพื่อกวาดเอาสิ่งไม่ดีไปกับปีเก่า และจะมีพิธีเรียกขวัญโดยนำไก่ต้มสุก 1 คู่ มาทำพิธีบนแท่นบูชา โดยระหว่างงานปีใหม่นี้จะจุดธูปหรือตะเกียงไว้กลางบ้านตลอด เพื่อเป็น

การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ และเป็นแสงสว่างให้กับบรรพบุรุษ แต่ละแซ่จะสอนสิ่งดีๆ ให้กับลูกหลาน ระหว่างที่สอนจะนำเมล็ดข้าวโพดใส่ในกระดังงั่วโยกไป

ทุกวันของวันปีใหม่จะมีการจัดเลี้ยง แต่วันดาจะเป็นวันที่ดื่มเหล้ากันมาก กลางคืนของวันดานี้ทุกคนจะเฝ้ารอเสียงสัตว์ร้อง เพราะเสียงสัตว์ร้องเสียงแรกจะถือเป็นเวลาที่เริ่มต้นของวันปีใหม่ และมีความเชื่อกันมาว่า ถ้าเป็นเสียงไก่ร้องจะถือว่าดีที่สุด ทันทิที่ได้ยินเสียงสัตว์ร้องเสียงแรก ผู้ชายของทุกบ้านจะยิงปืนต้อนรับปีใหม่ และในเวลา 01.00 น. จะเทพานะที่บรรจุน้ำภายในบ้านทิ้งและตวงน้ำใส่ใหม่ ผู้หญิงจะเริ่มตำข้าวหุงข้าวเพื่อเตรียมเลี้ยงงานปีใหม่

วันที่สอง (วันขึ้นปีใหม่)

วันปีใหม่ตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 2 ในวันนี้จะมีการละเล่นในหมู่บ้าน เช่น การเล่นลูกข่าง ซึ่งจะแข่งขันกันในวันแรกของวันปีใหม่เป็นวันที่หนุ่มสาวจะเลือกคู่กันเพื่อจะโยนลูกข่างกัน โดยหนุ่มๆ สาวๆ ก็จะแต่งกายด้วยชุดสวยงาม ฝ่ายหญิงจะเป็นฝ่ายทำลูกข่างซึ่งทำจากผ้าเป็นลูกกลมๆ และวานให้เพื่อนหญิงหรือจะเป็นหญิงที่แต่งงานแล้วเป็นผู้นำลูกข่างของตนไปมอบให้กับชายหนุ่มที่ตนพึงพอใจ และหญิงสาวที่ทำหน้าที่เป็นแม่สื่อนี้จะบอกกับชายหนุ่มว่าลูกข่างนั้นเป็นของหญิงสาวคนใดเพื่อที่ชายหนุ่มจะได้นำลูกข่างนี้ไปโยนกับหญิงสาวผู้เป็นเจ้าของลูกข่างต่อไป หรือหากผู้ชายหมายตาหญิงสาวคนใดไว้ก็จะไปขอโยนลูกข่างด้วย ถ้าฝ่ายหญิงไม่พอใจก็จะไม่โยนด้วย ระหว่างที่ชายหนุ่มหญิงสาวโยนลูกข่างก็จะพูดจาจีบกันในเวลานี้ ในสมัยก่อนส่วนใหญ่แล้วคู่โยนลูกข่างจะมีการสู่ขอแต่งงานกันหลังงานปีใหม่ วันนี้ในแต่ละหลังคาเรือนก็จะจัดเลี้ยงแขกที่เข้าไปเยี่ยมในบ้านซึ่งจะมีการตั้งโต๊ะอาหารและเชิญแขกมารับประทานอาหารร่วมกัน แต่บางที่ก็ได้ตั้งเต็นท์ และจัดอาหารสำหรับหนุ่มสาวที่มาโยนลูกข่างหรือ ผู้มาร่วมงานได้รับประทานกัน

วันที่สาม

ตรงกับวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 2 เป็นวันที่จะไปดำหัวผู้เสียชีวิตไปแล้วที่หลุมศพ และถือเป็นวันสุดท้ายของปีใหม่ ไก่ที่ต้มไว้วันแรกต้องกินให้หมดวันนี้ และดับธูปหรือตะเกียงที่จุดไว้ตลอดปีใหม่

วันที่สี่

เป็นวันที่ส่งผีกลับ ในตอนเช้าจะต้มไก่หมวไว้บนโต๊ะ ผู้นำครอบครัวทำพิธีปล่อยผีกลับและบอกไว้ว่าถ้ามีอะไรจะเรียกผีนี้กลับมาช่วย ในหมู่บ้านชาวม้งทุกหมู่บ้านจะมีต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้าน (tim tswv) ซึ่งจะมีอยู่ที่ใดก็ได้ ให้เหมาะสมแก่การดูแล และไม่มีอะไรไปรบกวน ซึ่งต้องดูแลให้ดี หากไม่เช่นนั้นจะทำให้เกิดเหตุร้ายขึ้นได้ และในวันที่สี่นี้คนในหมู่บ้านจะเข้าไปทำความสะอาดและมีพิธีที่ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อขอพรให้อยู่ดีมีสุข

“ประเพณีปีใหม่” ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง มีความหมายมากกว่าการจัดงานสนุกสนานรื่นเริง ขึ้นตอนต่างๆ สะท้อนในทัศนคติที่แฝงไว้ด้วยค่านิยม โดยการดกย้ายอยู่ในขั้นตอนพิธีกรรมต่างๆ ของ สังคมชาวม้งที่ปลูกฝังและสืบทอดกันต่อมา ทั้งทางศีลธรรมและความกตัญญู โดยการจัดเตรียม เครื่องเช่น จุดตะเกียงหรือรูป พิธีกรรมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการนับถือบรรพบุรุษ และดกย้ายอีกครั้ง โดยการทำพิธีดำหัวผู้ล่วงลับ นอกจากนี้การที่ให้ผู้เฒ่าแซ่ส่งสอน และการนั่งดื่มสุราตามลำดับผู้อาวุโส สิ่งเหล่านี้ก็ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงการเคารพผู้อาวุโสด้วย

นอกจากนี้งานปีใหม่ก็ยังสะท้อนถึงความเป็นเอกภาพ ความร่วมมือร่วมใจกันในครอบครัว นั่น คือการแบ่งหน้าที่ โดยผู้ชายจะเป็นผู้ยิงปืนรับปีใหม่ ผู้หญิงจะมีหน้าที่ดำข้าวหุงข้าว ซึ่งการมีหน้าที่ยิง ปืนของผู้ชายนี้ก็สะท้อนถึงสถานะของผู้ชายที่สูงกว่าผู้หญิง สิ่งเหล่านี้ได้แสดงว่าสังคมของชาวม้ง ยังคงเป็นสังคมที่เป็นเอกภาพมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในส่วนการดื่มเหล้าโดยการนั่งเรียงลำดับ ของผู้อาวุโสเป็นการแสดงถึงการนับถือซึ่งกันและกัน อีกทั้งเหล้าก็เป็นสัญลักษณ์ของมิตรภาพอีก ด้วย

ประเพณีของชาวม้งได้สะท้อนความผูกพันกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ การ รักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเห็นได้จากการดูแลต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ และในส่วนของการละเล่นนั้นก็แฝงไว้ด้วย ความผูกพันของสังคม เช่น การโยนลูกช่วงซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวพบปะเลือกคู่กันตาม ครรลองของวัฒนธรรม ประเพณี จึงมีความหมายและคุณค่าของการดำรงอยู่ของบุคคลและสังคมนั่นเอง

กิจกรรม และการละเล่น

การโยนลูกช่วง

การโยนลูกช่วงเป็นการละเล่นในเทศกาลปีใหม่ม้งของทุกปี เป็นการละเล่นระหว่างฝ่ายชายและ ฝ่ายหญิง การโยนลูกช่วงเป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนานของชายหนุ่มและหญิงสาว และเพื่อให้พ่อแม่ได้เห็นลูกหลานของตนมีความสุขกันในช่วงเทศกาลปีใหม่

การโยนลูกช่วงโดยส่วนมากจะเป็นการละเล่นของชายหนุ่มและหญิงสาวที่ยังไม่ได้ แต่งงาน คนที่แต่งงานแล้วจะไม่นิยมไปโยนลูกช่วงกับคนอื่น แต่จะไปดูมากกว่า เพราะว่าถ้าคนที่ แต่งงานแล้วยังไปโยนลูกช่วงอีกอาจจะมึบบางคนออกใจคู่ครองของตน ซึ่งในอดีตเคยมีปัญหา เหล่านี้เกิดขึ้น ทางผู้ใหญ่จึงแก้ปัญหาโดยการห้ามผู้ที่แต่งงานแล้วไม่ต้องไปโยนลูกช่วงอีก

ลักษณะของลูกช่วง

ลูกช่วง เป็นรูปทรงกลมเหมือนลูกบอล ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 7-10 เซนติเมตร การ ทำลูกช่วงทำจากเศษผ้า แต่ปัจจุบันไม่ค่อยมีเวลามานั่งทำกัน มักจะเก็บลูกช่วงเก่าของปีที่แล้ว หรือหาลูก เทนนิสมาโยนกัน ลูกช่วงจะมีขนาดเล็กหรือใหญ่ก็ขึ้นอยู่กับขนาดมือของคนทำ เพื่อว่าเมื่อโยนนานๆ

จะไม่เจ็บมือ แต่ในปัจจุบันคนหนุ่มสาวนิยมใช้ลูกเทนนิสแทนซึ่งสะดวกและมีขนาดที่เหมาะสมมือ แต่เมื่อโยนนานๆ มักจะเจ็บมือ

สาเหตุที่เรียกว่าการโยนลูกช่วง

เพราะว่าต้องแยกระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิงออกจากกันเป็นช่วงซึ่งห่างกัน 3-6 เมตร

การโยนลูกช่วงในเทศกาลปีใหม່ฝ่ายผู้ชายจะยืนเรียงแถวหน้ากระดานหันหน้าเข้าหาฝ่ายหญิง และฝ่ายหญิงก็จะยืนเรียงแถวหน้ากระดานหันหน้าเข้าหาฝ่ายชายระหว่างแถวห่างกันประมาณ 3 เมตรในสมัยก่อนจะยืนห่างกันมากกว่านี้ประมาณ 6-7 เมตร ดังนั้นการโยนจึงโยนสุดแขนสุดกำลังของตน

ลูกช่วงจับคู่โยน

การโยนลูกช่วงไม่ว่าจะเป็นในสมัยก่อนหรือในปัจจุบัน ลูกช่วงจะเป็นของฝ่ายผู้หญิง ผู้หญิงจะเอาลูกช่วงของตนเองไปให้กับแม่สื่อ (แม่สื่อเป็นคนที่แต่งงานแล้ว ซึ่งกรรมการจัดงานปีใหม่จะเป็นผู้ที่จัดสรรหาคนที่เหมาะสมที่จะมาเป็นแม่สื่อเอง เพราะแม่สื่อจะต้องเป็นคนที่มีความกล้าแสดงออก ไม่เขินอาย พุดเก่ง เป็นต้น) เมื่อแม่สื่อได้ลูกช่วงจากฝ่ายหญิงแล้วก็นำลูกช่วงนั้นไปมอบให้กับชายหนุ่มและบอกว่าลูกช่วงนั้นเป็นของใคร ชายหนุ่มก็จะไปหาผู้หญิงคนนั้นและขอไปโยนลูกช่วงด้วย แต่ถ้าฝ่ายเจ้าสาวไม่พอใจที่จะโยนด้วยก็จะไม่โยนด้วย

ลูกช่วงบอกนิสัย

ผู้เฒ่า ผู้แก่ บอกว่าการโยนลูกช่วงในสมัยก่อนสามารถบอกลักษณะนิสัยของชายหนุ่มหรือหญิงสาวได้ ถ้าชายหนุ่มโยนลูกช่วงไปให้ฝ่ายผู้หญิง เมื่อผู้หญิงรับแล้วรีบขว้างปากกลับคืนให้ฝ่ายชายแสดงว่าผู้หญิงคนนั้นเป็นคนที่ใจร้อน แต่ถ้าชายหนุ่มโยนลูกช่วงไปให้ฝ่ายผู้หญิง เมื่อผู้หญิงรับแล้วโยนลูกช่วงกลับมาคืนโดยที่ไม่ได้ขว้างปา แสดงว่าคนนั้นเป็นคนที่ใจเย็น มีความอดทน เพราะว่าการโยนลูกช่วงจะต้องใช้เวลาโยนทั้งวัน และต้องโยนกลางแจ้ง ที่เจอทั้งแดด และเจอกับความเหนื่อย เมื่อยแขน ทำให้เกิดปฏิกิริยาในเรื่องของอารมณ์ เช่น บางคนก็ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ บางคนก็ไม่สามารถเก็บอารมณ์ของตนได้ ก็จะระบายออกโดยการโยนหรือปาลูกช่วง การแสดงออกทางอารมณ์แบบนี้มีเฉพาะฝ่ายหญิงเท่านั้นแต่รวมทั้งฝ่ายชายด้วยเหมือนกัน แต่ในปัจจุบันไม่ค่อยได้เห็นภาพนี้กันเท่าไรเพราะว่ายืนใกล้กัน ไม่ต้องออกแรงโยนมาก พอคู่ไหนเมื่อยแขนหรือเหนื่อยก็เลิกเล่นกันไป ซึ่งไม่เหมือนกับคนในสมัยก่อน

ลูกช่วงชิงชัย

ในปัจจุบันไม่ได้เห็นภาพนี้กันในหมู่ของคนหนุ่มสาว จากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ว่าในสมัยก่อนฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะทำสัญญากันว่าถ้าฝ่ายไหนทำลูกช่วงตก 3 ครั้ง จะต้องมอบของหนึ่งสิ่งให้กับอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นเงิน ผ้าเช็ดหน้า สร้อย สายสะพาย หรือสิ่งของที่มีติดตัวในขณะนั้น สมมติว่าฝ่ายชายหมดตัวก่อน ฝ่ายชายจะต้องร้องเพลงให้ฝ่ายหญิงฟัง อาจจะเป็นหนึ่งเพลงหรือสองเพลงสามเพลงก็ได้แล้วแต่จะตกลงกัน เมื่อร้องเพลงจบแล้วฝ่ายหญิงก็จะคืนสิ่งของให้ฝ่ายชาย และจะทำการแข่งขันกันใหม่ การแข่งขันนี้อาจจะเป็นรายบุคคลหรือเป็นทีมก็ได้ไม่มีกำหนดตายตัว ซึ่งจะเป็นที่สนุกสนานของคนหนุ่มสาว

การโยนลูกช่วงจะนิยมเล่นกันในช่วงเทศกาลปีใหม่นั้น ก่อนหรือหลังจากเทศกาลก็จะไม่เป็นที่นิยมเล่นกัน การโยนลูกช่วงทำให้คนหนุ่มสาวได้พบปะพูดคุยกัน รู้จักเพื่อนใหม่ รู้จักการเข้าสังคม รู้จักการมีน้ำใจให้กันและกัน และการโยนลูกช่วงยังทำให้คนที่พูดไม่เก่ง พูดได้ดีขึ้น คนที่ขี้อาย กล้าหาญขึ้น การโยนลูกช่วงนำมาซึ่งความเจริญทางด้านร่างกายและด้านจิตใจ

การตีลูกช่วง

ลักษณะของลูกช่วง

ลูกช่วง ทำจากไม้ มีลักษณะ เป็นรูปทรงกลมรี เส้นผ่านศูนย์กลาง ประมาณ 8-10 เซนติเมตร โดยไม้ที่ใช้เป็นไม้ลูกช่วง จะต้องมีลักษณะลำต้นเป็นไม้ยืนต้น ใบมีลักษณะเล็กเหมือนใบชา ซึ่งแกนในของลำต้นจะมีสีแดงเข้ม เพราะมีเนื้อไม้แข็ง หนักและเหนียว เมื่อตีแล้วไม่เสียง่าย ซึ่งเป็นที่นิยมของผู้ชายที่แต่งงานแล้ว หรือวัยรุ่น ในช่วงเทศกาลปีใหม่ โดยเล่นเป็นคู่หรือเป็นทีมก็ได้

การทำลูกช่วง จะตัดไม้ลูกช่วงที่ใหญ่พอสมควร แล้วผ่าเอาเฉพาะแกนในที่มีสีแดงมาทำ เพราะจะมีความทนทาน และสวยงามกว่าแกนนอกที่มีสีขาว ในการทำลูกช่วงต้องมีทักษะในการทำถึงจะหมุนดี และหมุนนาน โดยปกติ ลูกช่วงที่หมุนดีและนาน ประมาณ 3-5 นาที ผู้ที่ทำเป็นและมีความเข้าใจในการทำลูกช่วง จะสามารถทำลูกช่วงที่หมุนได้ดี หมุนนาน และมีคุณภาพที่ดี บางคนทำลูกช่วงก่อนเทศกาล 1 เดือน บางคนทำในช่วงเทศกาล และบางคนทำไว้เป็นแรมปี ไม้ที่จะทำลูกช่วงจะต้องเป็นไม้ลูกช่วงเท่านั้น เพราะจะทำให้มีน้ำหนักที่ดี สำหรับไม้อื่นๆ ก็สามารถทำได้ แต่จะไม่แข็งแรงและเมื่อไม้แห้งแล้วลูกช่วงจะมีรอยร้าว และมีน้ำหนักเบา เมื่อตีกระทบกัน จะทำให้แตกง่าย และเมื่อเหวี่ยงตีกับคนอื่น จะทำให้ไม่ได้น้ำหนักมือเท่าที่ควร ปัจจุบันบางส่วนจะมีวิธีการทำลูกช่วงโดยการกลึง ซึ่งทำให้สวยงาม แต่จะหมุนไม่ค่อยดี

วิธีการเล่น

การเล่นลูกข่างของคนม้งในเทศกาลปีใหม่ ที่เป็นสนามดิน มีเนื้อที่กว้างพอสมควร โดยระยะดีประมาณ 3 วา โดยจะแบ่งประเภทของการเล่นเป็น 2 ประเภทดังนี้

ประเภทที่ 1 เล่นไม่เป็นทีม (ต่างคนต่างเล่น) การเล่นเกมนี้แบ่งผู้เล่นเป็นสองฝ่ายเท่ากัน ฝ่ายที่ได้ปั่นลูกข่างก่อนนั้นทุกคนในทีมจะต้องทำการปั่นทั้งหมด จากนั้นฝ่ายที่ดีจะทำการตีจนหมด ถ้าคนที่ปั่นถูกตี จะได้ปั่นต่อ แต่ถ้าไม่ถูกตี ก็จะได้ไปตี ส่วนคนที่ตีถูก และหยุดหมุนที่หลัง จะได้ไปตีต่อ ถ้าตีถูกแต่หยุดหมุนก่อน หรือตีไม่ถูก จะได้ไปปั่นให้คนอื่นตี ประเภทนี้ไม่กำหนดเวลา ใครเบื่อก็หยุดเล่นเอง ใครที่อยากจะเล่น ก็ต้องเข้ามาปั่นลูกข่างก่อน

ประเภทที่ 2 การเล่นเป็นทีม มีผู้เล่น ทีมละประมาณ 5-10 คน การเล่นเกมนี้แต่ละทีมจะต้องจับคู่กันระหว่างฝ่ายปั่นและฝ่ายตี ถ้าคนแรก หรือคนก่อน ตีได้ ทั้งทีม จะได้ไปตีต่อ แต่ถ้าคนทำยตีเสีย ทั้งทีมจะต้องไปเป็นฝ่ายปั่น ซึ่งสมัยก่อนการตีลักษณะนี้ ฝ่ายที่ดีที่มีความสามารถในการตี จะทำให้ได้ตีตลอด และฝ่ายที่ปั่นก็ได้ปั่นตลอด ทำให้อีกฝ่ายไม่ค่อยได้ตี ดังนั้นในปัจจุบัน จึงได้มีการดัดแปลงกติกาใหม่ โดยการกำหนดการตี ทีมละ 5-10 ครั้ง เมื่อครบแล้วจะสลับให้อีกฝ่ายเป็นฝ่ายตี โดยมีคะแนนดังนี้ คือ

1. ถ้าตีแล้ว ไม่ถูก จะไม่ได้คะแนน
2. ถ้าตีแล้วถูก แต่ถูกหยุดหมุนก่อน ฝ่ายปั่นจะได้ 1 คะแนน
3. ถ้าตีแล้วถูก แต่หยุดหมุนพร้อมกัน จะได้ฝ่ายละ 1 คะแนน
4. ถ้าตีแล้วถูก และลูกข่างหยุดหมุนที่หลัง ฝ่ายตีจะได้ 1 คะแนน

ประเพณีแต่งงานม้ง

การแต่งงานแบบที่มีการสู่ขอตามประเพณี (Kev ua tshoob huv tsev)

เมื่อหนุ่มสาวม้งรู้จักกันและเกิดรักกัน และทั้ง 2 คนอยากใช้ชีวิตร่วมกัน ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะกลับมามันของตนเอง ฝ่ายชายจะมาบอกให้พ่อแม่ของตน จากนั้นพ่อแม่ก็จะไปหาพ่อแม่ฝ่ายหญิง ซึ่งจะต้องหาพ่อแม่ 2 คน (meej koob) เพื่อให้มีคู่เพื่อนเจ้าบ่าว 1 คน (Phib laaj) จากนั้นก็ดูฤกษ์ยาม และออกเดินทางไปยังบ้านฝ่ายหญิง

อุปกรณ์ที่ฝ่ายชายจะต้องเตรียม

อุปกรณ์ที่ฝ่ายชายจะต้องเตรียมและนำไปสู่ขอฝ่ายหญิง คือ เหล้า 2 กระบอก (กระบอกไม้ไผ่ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 20 เซนติเมตร เพื่อเป็นการบอกให้กับผีบรรพบุรุษว่าเป็นการไปแต่งงาน ใบยาสูบ ประมาณ 2 กำมือ ร่ม 1 คัน (kaus) พร้อมผูกด้วยผ้า ก้วย (kawm) และผ้าห่มห่อมัดเป็นรูปสี่เหลี่ยม ให้เรียบร้อย 1 ผืน

ขั้นตอนและการประกอบพิธีแต่งงาน

การกินและดื่มของฝ่ายเจ้าบ่าว

การเตรียมตัวเพื่อขอเข้าบ้านเจ้าสาว เมื่อไปถึงบ้านเจ้าสาวแล้ว ทางฝ่ายเจ้าสาวจะปิดประตู ฝ่ายพ่อสื่อจะทำการขอเข้าในบ้าน โดยการทอ้งเป็นบทเสภา เมื่อพ่อแม่ของเจ้าสาวอนุญาตให้เข้าในบ้านแล้ว พ่อสื่อของฝ่ายเจ้าบ่าวจะให้คนที่แบกถ้วยมั่ง ผ้าห่มนวม นำไปวางไว้ที่ผนังบ้านด้านหลัง ซ้าย ของฝ่ายพ่อแม่เจ้าสาว เอร่อมไปแขวนไว้ด้านบน สัมภาระ และ ส่งกำยาสูบ (tsaab yeeb) ให้พ่อแม่ของเจ้าสาว เพื่อขอลูกสาวของเขา เมื่อพ่อแม่ของเจ้าสาว และตัวเจ้าสาว เห็นชอบ พ่อแม่ก็จะรับกำยาสูบนั้น ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็จะปฏิเสธ เมื่อพ่อแม่ของฝ่ายเจ้าสาวรับกำยาสูบแล้ว ฝ่ายเจ้าสาวจะต้องไปพ่อสื่อของเจ้าสาวมา 1 คู่ เมื่อหาพ่อสื่อได้แล้ว พ่อสื่อทั้งสองฝ่ายจะปรึกษารื้อเรื่องฤกษ์ยาม และนัดเวลาในการแต่งงานกันอีกที พ่อสื่อฝ่ายเจ้าบ่าวก็กลับ

เมื่อถึงฤกษ์ยาม แต่งงาน ฝ่ายเจ้าบ่าวจะต้องฆ่าหมู 1 ตัวนำมากินเลี้ยงและดำเนินพิธีในส่วนของฝ่ายเจ้าบ่าว พ่อสื่อของทั้งสองฝ่าย จะนั่งกินและดื่มบนโต๊ะ ที่ฝ่ายเจ้าบ่าวจัดไว้ เพื่อตกลงกัน โดยที่พ่อสื่อจะเป็นตัวแทนของฝ่ายพ่อแม่ทั้งสอง และมีอำนาจที่จะตัดสินใจทุกอย่างแทนพ่อแม่

ในการกินและดื่มของพ่อสื่อทั้งสองฝ่ายบนโต๊ะ จะต้องรินเหล้า 8 รอบด้วยกันดังนี้

- 1) เหล้าตั้งโต๊ะ (Cawv teem tsum)
- 2) เหล้าเตรียมเริ่มพิธี (Cawv nci tsooj)
- 3) เหล้าที่บอกให้ทุกคนรู้ว่ากำลังจะทำพิธีอะไร (Cawv cog nam txwv ncij tshoob)
- 4) เหล้าถามถึงย่ายังมีชีวิตอยู่หรือไม่ (Cawv nug puj rag)
- 5) เหล้าถามปัญหาในอดีตที่ยังไม่จบระหว่างพ่อแม่ทั้งสองฝ่าย (Cawv suav naag suav noog)
- 6) เหล้าถามว่ามีญาติพี่น้องมาหมั้นหมายหรือไม่ (Cawv nug txwv daab puj muam)
- 7) เหล้าถามผู้ที่มาสั่งสอนแทนพ่อแม่ (Cawv qhua noj nco)
- 8) เหล้าถามคำสินสอด (Cawv qe mig qe no)

จบพิธีของฝ่ายเจ้าบ่าว และพักผ่อน

การกินและดื่มของฝ่ายเจ้าสาว

หลังจากที่พักผ่อนกันแล้วหนึ่งคืนในวันรุ่งขึ้นฝ่ายเจ้าสาวต้องเตรียมอาหารของตน การกินและดื่มบนโต๊ะของพ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาว และการดำเนินการบนโต๊ะจะเป็นหน้าที่ของพ่อสื่อทั้ง 2 คนของฝ่ายเจ้าสาว คือพ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาวต้องฆ่าหมู 1 ตัว และฝ่ายเจ้าบ่าวก็ต้องฆ่าอีก 1 ตัวเพื่อใช้ในการประกอบอาหารสำหรับให้แขกที่มาร่วมงานและใช้ไปกับแก้มบนโต๊ะ เมื่ออาหารพร้อมแล้วพ่อสื่อของฝ่ายเจ้าสาวจึงเชิญพ่อสื่อของฝ่ายเจ้าบ่าวและพร้อมกับคนที่ร่วมเป็นพยานในการแต่งงานอีก 8 คน นั่งกินบนโต๊ะรวมเป็น 12 คน (Plaub tug meej koob hab yim leeg kws noj nco nyob sau tsum)

เหล่าที่ฝ่ายเจ้าสาวจะต้องเตรียม จะมี 4 แก้วสำหรับพ่อสื่อ 4 คน เส้นเหล่านบนโต๊ะของพ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาว จะมีดังนี้

- 1) เหล้าเตรียมโต๊ะ 4 แก้วสำหรับพ่อสื่อทั้งสี่คน (cawv teem tsum)
- 2) เหล้าจ่ายเงินให้กับคนที่เป้นพยานทั้ง 8 คนๆละ 100 บาท (cawv noj nco)
- 3) เหล้าคารวะผีบรรพบุรุษของฝ่ายพ่อแม่เจ้าสาว(caw pe daab qhua)
- 4) เหล้าเลิกโต๊ะ(cawv pam thaaj)
- 5) เหล้าเจ้าบ่าวไปคารวะพี่น้องของเจ้าสาว (caw moog zeem neej zeem tsaav)
- 6) เหล้าเตรียมกลับบ้าน (cawv nyaj kub)

พิธีก่อนเดินทางกลับบ้านเจ้าบ่าว พ่อสื่อของทั้งสองฝ่ายจะมาพร้อมกันที่โต๊ะ พ่อสื่อของฝ่ายเจ้าบ่าวบอกให้พ่อสื่อของฝ่ายเจ้าสาวรู้ว่าถึงเวลาที่จะต้องกลับบ้านแล้ว พ่อสื่อของฝ่ายเจ้าสาวจะมีเหล้าให้ทั้งสองฝ่ายดื่มด้วยกัน เพื่อให้ฝ่ายเจ้าบ่าวกลับบ้าน โดยมีเหล้าตั้งบนโต๊ะ ดังนี้

cawv ntxuav muag

- 1) เหล้าเส้นนี้ดื่มเพื่อให้รู้ว่าเราจะมีการใช้โต๊ะนี้ (cawv teem tsooj)
- 2) เหล้าเส้นนี้ดื่มเพื่อให้รู้ว่าเรากำลังจะมีพิธีอะไร (caw lawv tsooj)
- 3) เหล้าเส้นนี้ดื่มเพื่อให้รู้ว่าเรากำลังจะรับประทานอาหารเข้า (cawv tshais)
- 4) เหล้าเส้นนี้ดื่มเก็บที่นอนเพื่อจะกลับบ้าน (cawv yaws lev)
- 5) เหล้าเส้นนี้ดื่มเพื่อบอกว่ามีอะไรที่จะให้แก่ลูกสาว (cawv cog tsoog)
- 6) เหล้าเส้นนี้ดื่มเพื่อลาพ่อสื่ออย่างเป็นทางการ (cawv ncaim kwv yij kwv luag)
- 7) เหล้าเส้นนี้ดื่มเพื่อจะกินถ้วย คินร่วมให้กับเจ้าบ่าว พร้อมกับร้องเพลงอำลา (cawv cob nraa)
- 8) เหล้าเส้นนี้ดื่มเพื่อลาผีบ้านผีเรือน (caw xob laam cum daab qhua)

ก่อนเดินทางกลับบ้านของฝ่ายเจ้าบ่าว พ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาวต้องเตรียมไก่สุก 1 ตัว (ไก่ห่อข้าวเที่ยง) ไก่เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงชีวิตของแม่และลูกที่ผูกพันติดกัน เมื่อมาถึงที่ประตูข้างหนึ่งเหยียบอยู่ในบ้าน ขาอีกข้างหนึ่งก้าวเหยียบนอกประตู เมื่อนั้นพ่อสื่อของฝ่ายเจ้าสาวก็จะฉีกไก่แบ่งครึ่งเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งจะให้กับแม่เจ้าสาวและอีกส่วนหนึ่งจะห่อให้เจ้าสาว (ซึ่งเรียกว่าเป็นการแบ่งชีวิตจากพ่อแม่เจ้าสาวให้เจ้าสาวไปเป็นลูกสะใภ้ที่ดีมีชีวิตที่ยืนยาวอยู่ในตระกูลอื่น) เมื่อเจ้าสาวก้าวขาอีกข้างหนึ่งออกจากประตูแล้วห้ามหันมามองหรืออย่าเข้าบ้านอีก เมื่อเจ้าสาวก้าวออกมาจากบ้านแล้วก็ให้กลับบ้านเจ้าบ่าวเลย ซึ่งถ้าเจ้าสาวกลับเข้ามาในบ้านจะทำให้ชีวิตพ่อแม่ของเจ้าสาวลำบากไปตลอด แต่ถ้าพ่อแม่ของเจ้าสาวตามไป จะทำให้ชีวิตของเจ้าสาวลำบากไปตลอด (ในขณะที่เจ้าบ่าวและเจ้าสาวอยู่ในช่วงการประกอบพิธีขั้นสุดท้ายนี้ คนอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องก็จะเก็บข้าวของให้พร้อม เพราะว่าเมื่อเจ้าสาวและเจ้าบ่าวก้าวออกจากประตูเมื่อไรก็หมายถึงกลับบ้านทันที)

ขั้นตอนและพิธีบนโต๊ะ

พ่อสื่อทั้งสองฝ่ายพร้อมกันบนโต๊ะ ผู้จัดการบนโต๊ะรินเหล้า (ผู้จัดการบนโต๊ะเป็นคนเดินรอบโต๊ะเพื่อรินเหล้าในแต่ละเส้น) meej koob ฝ่ายเจ้าสาว nruab yeeb tsua meej koob ฝ่ายเจ้าบ่าว nruab yeeb nce tsum ผู้จัดการรินเหล้า

เส้นที่ 1. เหล้าเชิญมาร่วมดื่ม cawv teem tsum

เส้นที่ 2. เหล้าปิดท้าย cawv lawv tsooj

เส้นที่ 3. เหล้าแสดงความเคารพนับถือกันและกัน (cawv chob peb)

เส้นที่ 4. เหล้าเรียกสินสอด cawv yaaaj nco noj nco

เส้นที่ 5. เหล้าที่แสดงให้แต่ละฝ่ายรู้จักกัน cawv laiij nyug

เส้นที่ 6. เหล้าเจ้าบ่าว เจ้าสาวเดินไปคารวะญาติพี่น้องของฝ่ายเจ้าสาว

เส้นที่ 7. เหล้าสำหรับเรื่องอื่นๆ (cawv pam thaaj) และรับประทานอาหาร

เส้นที่ 8. เหล้าออกจากบ้าน (cawv sawv kev)

การกลับถึงกลางทาง

เมื่อฝ่ายเจ้าบ่าวพาเจ้าสาวกลับบ้าน ระหว่างทางก็จะพักรับประทานอาหารกัน ซึ่งจะต้องรับประทานระหว่างทาง ที่ไหนก็ได้ แต่จะต้องพั่นหมูป่านไปแล้ว และเจ้าสาวก็จะนำไปที่พ่อแม่แบ่งมา รับประทาน แต่ถ้าบ้านของเจ้าบ่าวเป็นหมู่บ้านเดียวกันกับเจ้าสาวเมื่อออกจากบ้านได้ไม่กี่ไกลก็จะเอาอาหารออกมากินกัน

การแสดงความขอบคุณกับคนที่ไปช่วยงานแต่งงานเมื่อกลับถึงบ้าน

เมื่อกลับมาบ้านเจ้าบ่าวจะกล่าวแสดงความขอบคุณกับพ่อสื่อที่เจ้าบ่าวขอไปช่วยและทุกคนที่ไปช่วยงานแต่งงาน และจะกินเลี้ยงกัน โดยเอาขามูซ้างที่นำมาจากงานแต่งงานมาปรุงเป็นอาหารให้ทุกคนรับประทานด้วยกัน

พิธีศพม้ง

พิธีศพม้งทั่วไป (นับถือผี)

เมื่อมีคนเสียชีวิต ตามธรรมเนียม จะมีการยิงปืน 3 นัด ติดต่อกัน โดยใครก็ได้ เพื่อเป็นการแจ้งให้คนในหมู่บ้านว่ามีคนตาย จากนั้นจะมีการตั้งน้ำร้อน 1 กา เพื่อเป็นการล้างหน้า โดยใช้ผ้าเช็ดหน้า จากนั้นจึงเปลี่ยนเสื้อผ้าให้ ซึ่งเสื้อผ้านั้นลูกหลาน ได้จัดเตรียมไว้แล้ว ในกรณีที่ไม่ได้เตรียมไว้ หรือเสียชีวิตกระทันหัน จะทำการตัดชุดใหม่ให้ทันที จากนั้นนำศพไปวางนอนราบกับพื้นติดผนังบ้าน โดยมีไม้กระดานปู จากนั้นเจ้าภาพจะเรียกประชุมบรรดาญาติๆ เพื่อจัดหาผู้จัดการงานศพ (kaav xwm) 4 คน

ทำหน้าที่แทนเจ้าภาพ และกำหนดวันทำศพและเสียศพ ถ้าไม่ใช่คนแก่ถือว่างานเล็กจะจัดหาเพียงแค่ 2 คน เมื่อหาผู้จัดการงานศพแล้ว ผู้จัดการงานศพ จะทำการจัดหาทีมงาน โดยมีดังนี้

- 1) ผู้ชี้ทาง (taw kev) 1 คน เพื่อส่งดวงวิญญาณ โดยผู้ที่ได้รับหน้าที่นี้จะต้องมีความรู้ และ ชำนาญเกี่ยวกับบทสวดส่งวิญญาณผู้เสียชีวิตไปสู่สุคติ
- 2) พ่อครัว (tshwj kaab) 4 คน เพื่อทำกับข้าวเลี้ยงผู้ที่มาร่วมงานศพ
- 3) จ้าวจ้าง (cuab tsaav) ผู้ที่กรวดข้าวกรวดน้ำให้ผู้ตาย โดยจะเลือกผู้ที่เป็นแซ่เดียวกัน หรือ ญาติผู้มีศักดิ์เป็นพี่ของผู้ตาย
- 4) ช่างทำเปปเล และรองเท้าให้ผู้ตาย (ntxug neeg ntaus khau) 2 คน มีหน้าที่ทำเปปเลและรองเท้า ผู้ตาย โดยใช้ไม้และไม้ไผ่ และใช้ใยกล้วย มาสานเป็นรองเท้า ใให้กับผู้ตาย
- 5) ช่างทำโลงศพ (txwv txag) 2 คน โดยมีหน้าที่จัดหาไม้ และนำมาทำเป็นโลงศพ
- 6) คนเป่าแคน (txwv qeej) 4 คน มีหน้าที่เป่าแคน
- 7) แม่ครัว (nam ua mov) 4 คน โดยมีหน้าที่หุงข้าวให้กับผู้มาร่วมงานศพ
- 8) คนตัดฟืน (txav tawg) 2 คน มีหน้าที่ไปหาฟืนมาใช้ในการงานศพ
- 9) คนตักน้ำ (kwv dej) 2 คน มีหน้าที่ไปตักน้ำมาใช้ในการงานศพ ซึ่งเมื่ออดีตแหล่งน้ำค่อนข้าง ไกลบ้าน ผู้คนมักจะใช้ถังน้ำไปหาน้ำมาใช้ จึงจำเป็นต้องมีคนหาน้ำ ปัจจุบันมี น้ำประปาแล้ว แต่ยังคงต้องมีตำแหน่งนี้อยู่เพื่อดูแลน้ำใช้ในการงานศพ
- 10) คนล้างจาน (ntxuav taig dav) 2 คน มีหน้าที่ล้างจานในงานศพ
- 11) คนยิงปืน (sawv phom) 2 คน มีหน้าที่ยิงปืน วันละ 3 เวลา เช้า เที่ยง เย็น ฯลฯ
- 12) เจ้าหน้าที่บัญชี (tub sau dawv) 2 คน มีหน้าที่บันทึกเงินที่รับ ผู้รับบริจาค และจำนวนเงิน
- 13) คนดำข้าว (tuav cug) 4 คน มีหน้าที่ดำข้าว ซึ่งสมัยอดีตไม่มีโรงสีข้าว จะต้องใช้ครกตำข้าว แบบเหยียบ แต่ปัจจุบันใช้โรงสีข้าวแล้ว แต่จะต้องมีตำแหน่งนี้เพื่อมาดูแลข้าวสารที่จะ เตรียมให้แม่ครัว

เมื่อจัดหาทีมงานมาได้ครบแล้ว ต่างฝ่ายต่างทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยผู้ชี้ทางจะมา ก่อน และทำการสวด 1 บท ความยาวประมาณ 2 ชั่วโมง พร้อมใช้อุปกรณ์เหล่านี้ในการทำพิธี ได้แก่

- 1) มีดปลายแหลม 1 ด้าม เพื่อผู้ตายได้นำไปใช้ในชีวิตอีกภพ
- 2) กลับไม้ไผ่ 1 คู่ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร เพื่อใช้ในการกรวดข้าว เหล้า น้ำ เพื่อเป็นการสื่อสารกับผู้ตายโดยใช้กลับคู่นี้
- 3) ไก่ผู้ 1 ตัว ที่ขันแล้ว โดยการหักคอตาย ห้ามฆ่าโดยการปาดคอ เพื่อให้รู้ว่าไก่นั้นไม่ตาย และสามารถนำไปด้วย
- 4) น้ำเต้าที่เจาะรู ด้านข้าง บน และนำไก่ใส่ลง ไป เพื่อมีภาชนะในการถือไป

- 5) หน้าไม้ 1 ค้าง พร้อมลูกธนู 1 ดอก โดยปลายธนูพันด้วยไหมสีแดง เพื่อเป็นอาวุธในการไปใช้ชีวิตในภพหน้า
- 6) ไข่ต้ม 1 ฟอง โดยนำมาผ่าขวาง เป็น 2 ซีก โดยไม่ปอกเปลือกออก
- 7) เหล้า 1 ขวด พร้อมจอก 1 ใบ เพื่อผู้ตายได้นำไปดื่ม

หลังจากที่ทำพิธีเสร็จแล้ว จะนำอุปกรณ์ทั้งหมดวางไว้ด้านศีรษะของศพ ถือว่าเสร็จพิธีของผู้ชี้ทางหรือผู้สวด

เมื่อผู้ชี้ทางสวดเสร็จแล้วจะเป็นการทำหน้าที่ของผู้เป่าแคน โดยจะเป่าแคน บทสั่นใจ (qeej tu sav) ซึ่งยังไม่มีกลองกระบอก ประมาณ 1 ชั่วโมง จากนั้น ต่างคนต่างทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งกลองจะต้องนำมาใช้อันดับต่อไปควบคู่กับแคน จากนั้นผู้ที่รับหน้าที่ทำกลองจะนำกลองมาแขวนไว้ที่เสากลางบ้าน สูงประมาณ 150 เซนติเมตร จากนั้น ผู้ที่ทำเป่าและรองเท้าจะทำเป่าและนำมาแขวนไว้ พร้อมทั้งทำรองเท้ามาสวมใส่ให้กับศพ โดยเป่าจะสูงจากพื้นประมาณ 1 เมตร ซึ่งก่อนจะนำศพขึ้นเป่าจะต้องยิงปืน 3 นัด ตีกลอง และเป่าแคน 1 บท ประมาณ 30 นาทีสำหรับนำเป่าและศพขึ้นจากพื้น

หน้าที่ของผู้เป่าแคน จะเป่าทุกๆ ครั้ง ก่อนที่จะมีการฆ่าสัตว์เพื่อนำมาประกอบอาหาร ซึ่งในการฆ่าสัตว์แต่ละตัวจะต้องนำเลือดของสัตว์ชนิดนั้นมาอย่างละนิด นำมาดื่มให้สุก แล้วทางเจ้าบ้านจะนำมากวนให้ศพ การเป่าแคนจะมีการสลับกันเป่ากันเรื่อย ๆ โดยใครก็ได้ที่สามารถเป่าได้ เพื่อไม่ให้มีการเว้นวรรคเป็นเวลานาน ๆ

เมื่อจะมีการรับประทานอาหารแต่ละมื้อ ผู้จัดการงานศพ จะเป็นผู้ประกาศให้แต่ละคนมารับประทานอาหาร หลังรับประทานอาหารทุก ๆ ครั้ง จะผู้เป่าแคนจะมาเป่าแคน 1 บท พร้อมทั้งสวดบทสวด 1 บท สลับกัน โดยใครก็ได้ที่สามารถสวดได้ ทุกๆ วรรคของบทสวด จะต้องมีการยิงปืน 3 นัด และเจ้าภาพ จะต้องมาคารวะ 4 วรรคแรก ซึ่งจะมีด้วยกัน 8 วรรค ทุกๆ เช้า เทียง เย็น ของวันธรรมดา

เมื่อค่ำลง คนจะทยอยเข้ามาในงานจนเต็ม ผู้จัดการจะเตรียมเหล้า 1 ขวด พร้อม จอก 1 ใบ สำหรับ 13 ทีมที่ได้คัดเลือกมาทำงาน เพื่อเป็นน้ำใจเล็กน้อยในการทำงาน 1 วันที่ผ่านมาด้วยกัน โดยใช้จอกใบนั้นมาเวียนกัน

เมื่อช่างทำโลงศพ ได้นำไม้มาได้แล้วเพื่อที่จะนำมาทำโลง ก็จะลงมือประกอบให้เป็นโลงทันที และห้ามใช้ตะปูหรือโลหะมาประกอบเข้ากับโลง แล้วนำไปเก็บไว้เพื่อรอวันที่จะเสียชีวิตโดยการฝัง

เจ้าภาพจะโปกหัวด้วยผ้าขนหนูสีขาว เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่าเป็นเจ้าภาพ หน้าที่ของเจ้าภาพ จะทำการตัดกระดาษสาเป็นพวง เตรียมเส้นไหมผู้ตาย เชื่อว่าผู้ตายจะได้นำไปใช้ในปรโลกแทนเงิน และกำหนดผู้ที่มีความสามารถในการท่องบทสวดคำสอน (tub coj xai) 2 คน หาที่ฝังศพ จัดเตรียมงบประมาณที่จำเป็นให้กับผู้จัดการงานศพเพื่อใช้ในการงานศพ เช่น วิว หมู และงบประมาณต่าง ๆ ดื่มน้ำแขกทุกคนที่มาร่วมงาน และขอบคุณล่วงหน้าที่นำเงินมาบริจาคเพื่อช่วยในงาน โดยเจ้าภาพจะ

ไม่กินอาหารที่ทีมงานได้จัดเตรียมไว้ให้กับผู้มาร่วมงาน ซึ่งพ่อครัวจะจัดเตรียมไว้สำหรับเจ้าภาพอีกหนึ่ง โดยใช้อาหารเดียวกันกับผู้มาร่วมงานกัน

ถ้าผู้ตายมีลูกชาย 5 คน มีครอบครัว 4 คน อีก 1 คนยังไม่ได้แต่งงาน ให้ 4 คนที่แต่งงานแล้ว จะต้องเตรียมวัวคนละ 1 ตัว ในกรณีที่มียภรรยา 2 คน จะต้องเตรียม 2 ตัวให้กับผู้ตาย คนที่ยังไม่มีครอบครัวไม่ต้องเตรียม

ผู้จัดการงานศพ จะต้องเชิญญาติผู้มีหน้าที่มาทำบุญ (hu khua) อุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย มีดังนี้

- 1) ผู้ดูแลครอบครัวของผู้ตายหลังเสียชีวิตแล้ว (txwv tuam pem xyob sws) ได้แก่ ผู้กวาดข้าวกวาดน้ำ (จั่วจ้าง)
- 2) ผู้ตรวจสอบลูกหลาน (nam txwv daab) ซึ่งมีหน้าที่ในการตรวจสอบการเสียชีวิต ลูกหลาน ทรัพย์สินของผู้ตาย ได้แก่ ผู้เป็นพ่อของฝ่ายภรรยา หรือตัวแทนของผู้เสียชีวิต
- 3) ผู้ตรวจสอบทรัพย์สิน หนี้สิน (txwj laug) ได้แก่ ใครก็ได้ ที่มีความเชื่อถือในหมู่บ้าน
- 4) ผู้มาตรวจสอบลูกสะใภ้ของผู้ตาย ว่ามีส่วนร่วมในงานศพหรือไม่ มากน้อยแค่ไหน (xov pem txwv daab hlab) ได้แก่ พี่ชายหรือน้องชายของลูกสะใภ้ของผู้ตาย
- 5) ผู้มาตรวจสอบลูกสะใภ้ของผู้ตายคนถัดไป (ถ้ามี) ว่ามีส่วนร่วมในงานศพหรือไม่ มากน้อยแค่ไหน (xov pem txwv daab ntxawg) ได้แก่ พี่ชายหรือน้องชายของลูกสะใภ้ของผู้ตาย

ซึ่งทั้งหมดนี้มีสิทธิ์และมีส่วนร่วมในการฆ่าวัวและร่วมกัน

เชิญลูกสาว ลูกเขย น้องสาว หรือพี่สาว ที่ไปแต่งงาน และญาติ ลูกสาว ลูกเขย ของผู้ตาย ทุกคน เชิญทีมงานที่มาทำงานทุกคน ยกเว้น ผู้ชี้ทาง

เมื่อเชิญมาครบแล้ว ก่อนเสียชีวิต 1 วัน เป็นวันที่นัดกันทำบุญร่วมกัน 1 วัน

อุปกรณ์เครื่องใช้ ซึ่งผู้มาทำบุญทุกทีมจะต้องเตรียม

1. กระดาษสา คนละ 1 พวง พร้อมรูป 3 ก้าน เหล้า 1 ขวด โดยใช้ขวดเครื่องดื่มชูกำลังมัดติดกันกับไม้ขนาดความยาว 50 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร
2. หมู 1 ตัว ขนาด 20 กิโลกรัม สำหรับ จั่วจ้าง และ (nam txwv daab) จำเป็นต้องเตรียม
3. เหล้า 1 ขวด
4. จอก 1 ใบ
5. ก้วย (ตระกร้า) 1 ใบ
6. คนยิงปืน 1 คน

7. คนเป่าแคน 1 คน

8. ของทำบุญ

ขั้นตอนของการทำบุญ (tuaj ua qhua)

เมื่อทีมที่มาทำบุญมาถึงบริเวณด้านนอกของบ้านที่ตั้งศพ คนยิงปืนของทีมจะยิงปืน 3 นัดติดต่อกัน เพื่อให้รู้ว่ามีคนตาย คนยิงปืนของงานจะทำการยิงตอบรับ 9 นัด จากนั้นคนเป่าแคนของผู้มาทำบุญจะเป่าแคน พร้อมรำแคน อยู่หน้าประตูรอ ซึ่งผู้เป่าแคนของงานที่กำลังเป่าแคนอยู่ในบ้านจะออกมาเป่ารอรับอยู่หน้าประตูบ้านด้านในรับ จากนั้นผู้เป่าแคนที่อยู่ข้างนอกพร้อมกับทีมจะเข้าในบ้านทันที จากนั้นผู้เป่าแคนของงานจะหยุดเป่าและยกการเป่าแคนนั้นให้กับผู้มาใหม่ และเมื่อมีทีมใหม่มา ผู้เป่าคนนั้นจะทำหน้าที่ไปรับที่ประตูเหมือนผู้เป่าประจำงาน และจะทำเช่นเดียวกันเรื่อยๆ จนกว่าจะหมดทีมที่มาทำบุญ ส่วนผู้ทำบุญจะหาตัวแทนที่จะมอบสิ่งของที่เตรียมมา (cob tshaav ntuj) เพื่อมอบให้กับผู้จัดการงานศพ (cob tshaav ntuj) จากนั้นผู้จัดการงานศพ จะมอบสิ่งของนี้ให้กับผู้กรวดน้ำ กรวดน้ำบอกให้กับผู้ตายว่าใครเป็นผู้นำสิ่งของเหล่านี้มามอบให้ เมื่อเสร็จสิ้นการกรวดน้ำแล้ว ผู้จัดการงานศพจะคืนเหล้าที่ผู้มาทำบุญเตรียมมาส่งให้กับผู้มาทำบุญ และผู้ทำบุญจะทำการรินเหล้าให้กับเจ้าภาพทุกคน และทุกคนจะแสดงการขอบคุณผู้มาทำบุญทุกคน เมื่อรินเหล้าหมดขวดแล้วก็ป็นอันเสร็จพิธีของทีมนั้นแล้วผู้จัดการงานศพ จะส่งสัญญาณ ให้ทีมใหม่เข้ามาต่อ จนกว่าจะครบทุกทีม ประมาณ 1 วัน

จากนั้นจะทำการเป่าแคน ผู้กรวดน้ำจะกรวดน้ำ เพื่อแจ้งให้ผู้ตายทราบ ว่าจะมีการเผาศพที่ทีมผู้ทำบุญนำมา โดยเจ้าของกระดาษเป็นผู้เผา จากนั้นผู้ที่เป่าแคนที่ส่งมอบสิ่งของของผู้ทำบุญของแต่ละทีม จะร้องเพลง 1 วรรค และคนเป่าแคนประจำงานจะเป่าแคนโต้ตอบ 1 วรรคเช่นกัน (civ qeej) สลับกันไปจนกว่าจะครบทุกทีม โดยที่ผู้เป่าแคนประจำงานจะไม่หยุดการเป่า จากนั้นผู้จัดการงานศพจะทำการขอให้หยุดเป่าโดยการร้องเป็นเพลง 1 เพลง เมื่อเสียงแคน และเสียงกลองเจียบแล้วจะทำการตั้งโต๊ะ (nqug tsooj) จากนั้นผู้จัดการจะเชิญผู้มาทำบุญมานั่งโต๊ะ โดยที่ผู้มาทำบุญจะไม่นั่งโต๊ะ แต่จะให้ผู้ที่เป่าแคนเป็นตัวแทนที่มอบสิ่งของ (cob tshaav ntuj) มานั่งแทน ผู้ที่มานั่งโต๊ะ มีดังนี้

1. ผู้ดูแลครอบครัวของผู้ตายหลังเสียชีวิตแล้ว (txwv tuam pem xyob sws)
2. ผู้ตรวจสอบลูกหลาน (nam txwv daab)
3. ผู้ตรวจสอบทรัพย์สิน หนี้สิน (txwj laug)
4. ผู้มาตรวจสอบลูกสะใภ้ของผู้ตาย ว่ามีส่วนร่วมในงานศพหรือไม่ มากน้อยแค่ไหน (xov pem txwv daab hlab)
5. ผู้มาตรวจสอบลูกสะใภ้ของผู้ตายคนถัดไป (ถ้ามี) ว่ามีส่วนร่วมในงานศพหรือไม่ มากน้อยแค่ไหน (xov pem txwv daab ntxawg)
6. พ่อครัว (tshwj kaab)
7. ผู้ทำโลงศพ (txwv txag)

8. ผู้เป่าแคน (txwv qeej)

9. ผู้จัดการงานศพ (kaav xwm)

เมื่อทุกคนนั่งโต๊ะแล้วก็จะมีการจัดเตรียมเครื่องดื่ม และมีหมูขนาด 20 กิโลกรัมที่หนึ่งสุกทั้งตัวเอาควาใส่กระโถ้งมาวางไว้กลางโต๊ะ นอกจากนี้ก็ยังมีถ้วยใส่ข้าวสารพร้อมกับใส่ไข่ดิบลงไปหนึ่งฟอง ซึ่งถ้วยข้าวสารนั้นจะมีตามจำนวนของวัวที่นำมาฆ่าให้แก่ผู้ตาย ซึ่งการนั่งโต๊ะครั้งนี้ผู้นั่งทุกคนจะต้องนั่งด้านเดียวของโต๊ะคือด้านที่ติดกับผู้ตาย เมื่อทุกอย่างพร้อมแล้วจะยิงปืน 3 นัด ผู้ที่ทำหน้าที่ในการท่องบทสวดคำสอน (tub coj xai) ก็จะทำการท่องบทสวดคำสอนนั้นต่อไป

บทสวดคำสอนมี 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสวดบทเปิด (Qheb phaj) มีทั้งหมด 12 บท

ขั้นตอนที่ 2 การสวดบทมอบหน้าที่ให้ผู้นั่งโต๊ะตรวจสอบ (cwb qhua) บทนี้จะสั้นหรือยาวขึ้นอยู่กับจำนวนคนที่นั่งโต๊ะ

ขั้นตอนที่ 3 การสวดบทมอบหน้าที่ให้กับผู้ที่มาวัว (cwb ku tau)

ขั้นตอนที่ 4 บทสวดคำสอน (foom kom)

เมื่อเสร็จสิ้นการท่องบทสวดคำสอนทั้ง 4 ขั้นตอนนี้แล้วก็จะมีการเก็บโต๊ะ แล้วจะมีการจัดเตรียมโต๊ะเล็กใหม่อีกหนึ่งโต๊ะเพียงโต๊ะเดียวเท่านั้น และจัดหาคนๆ หนึ่งมาถือโต๊ะเล็กตัวนี้ให้ลัม โดยคนนั้นต้องมีความรู้เกี่ยวกับบทสวดการถือโต๊ะตัวนั้นด้วย ซึ่งจะมีการสวดบทนี้ก่อนที่จะถือโต๊ะเมื่อถือโต๊ะลัมแล้วก็ต้องสวดบทที่จะตั้งโต๊ะ และตั้งโต๊ะขึ้นเหมือนเดิม เมื่อตั้งโต๊ะเสร็จก็เป็นการเสร็จสิ้นพิธีการท่องบทสวดและยิงปืน 3 นัด (การถือโต๊ะ หมายถึง การถือสิ่งไม่ดี สิ่งซึ่งชั่วร้าย สิ่งซึ่งเป็นความตายให้พ้นไป ให้ลวงกลับไปพร้อมกับผู้ตาย การตั้งโต๊ะ หมายถึง การอวยพรให้มีสิ่งดีๆ เกิดขึ้นใหม่ เหมือนกับโต๊ะที่ตั้งขึ้นใหม่)

วันเสียด

จะทำกันแต่เช้ามืดโดยที่เจ้าภาพจะเผาศพกระดาษา ที่ได้เตรียมไว้ กรวดส่งให้กับผู้ตายพร้อมกันนี้ผู้จัดการงานศพก็จะสั่งให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในงานต่างๆ นำสิ่งของและงูวัวไปผูกไว้ที่ลานฌาปนสถาน พอฟ้าสว่างคนเป่าแคนประจำงานศพก็จะเป่าแคนเพื่อนำศพออกจากบ้านไปที่ลานฌาปนสถานหนึ่งบท (qeej tawm nraag) ก่อนจะแบกศพออกจากบ้านจะยิงปืน 3 นัด ผู้คนก็จะช่วยกันแบกศพเป็นขบวนยาวออกจากบ้านไปยังลานฌาปนสถาน ซึ่งมีคนเป่าแคนนำหน้า ถัดมาผู้กรวดข้าว กรวดน้ำ ถือธนู และมีดตามหลัง ถัดมาก็เป็นคนที่ถือได้ซึ่งเป็นผู้หญิง ถัดมาก็เป็นขบวนศพขณะที่ขบวนศพกำลังเคลื่อนขบวนไปยังลานฌาปนสถาน คนที่ยิงปืนก็ยังปืนไปตลอดทางจนไปถึงที่ลาน เมื่อศพมาถึงที่ลานแล้วถ้าศพนั้นเป็นผู้หญิงให้วนรอบๆ ลาน 7 รอบโดยวนไปด้านขวาก่อน 3 รอบครึ่งและวนมาทางซ้ายอีก 3

รอบครึ่ง ถ้าศพนั้นเป็นผู้ชายให้วน 9 รอบ โดยวนไปขวาก่อน 4 รอบครึ่งและวนไปด้านซ้ายอีก 4 รอบครึ่ง ในขณะที่ขบวนศพกำลังวนอยู่นั้น ฝ่ายเจ้าภาพก็จะตั้งแถวคอยค่านับศพเมื่อวนมาถึงด้านหน้าแถวจนกว่าจะวางศพ เมื่อวางศพแล้วก็จะเอาเส้นด้ายเจาะจุกว้างแล้วโยงไปยังมือผู้ตายแล้วจึงมีการฆ่าวัว การฆ่าวัวต้องใช้ขวานด้ามยาวในการทุบหัวพร้อมทั้งหมด (มีก็ตัวก็ทุบพร้อมกัน) เมื่อวัวล้มลงต้องพลิกหัววัวให้หันไปหาศพในแนวเดียวกัน จากนั้นคนเป่าแคนก็จะหาคนรอบนอกมาเป่าแคนวนรอบวัวหนึ่งรอบ ถ้ามีวัวก็ตัวก็ให้หาคนเป่าแคนมาเท่านั้น หลังจากเป่าแคนเสร็จก็จะเป็นการฆ่าและวัวทุกตัว และจะนำเนื้อวัวส่วนหนึ่งมาปรุงอาหารเลี้ยงคนที่มาร่วมงานรับประทานด้วยกันที่ลานนั้น ก่อนที่จะรับประทานอาหารเจ้าภาพก็จะกล่าวขอบคุณทุกคนและทีมงานต่างๆ ที่มาช่วยงาน และผู้ที่มีน้ำใจบริจาคเงินในการทำศพล่วงหน้า เมื่อรับประทานอาหารเที่ยงเสร็จก็จะเป่าแคนเดินทางหนึ่งบท เมื่อจบแล้วก็จะแยกศพไปฝัง ซึ่งคนเป่าแคนก็จะเป่านำหน้า ตามด้วยคนที่กรวดข้าวกรวดน้ำ ตามด้วยขบวนศพ แต่คนเป่าแคนจะเป่าแคนนำส่งประมาณหนึ่งร้อยเมตรเท่านั้น คนที่กรวดข้าวกรวดน้ำก็จะรับช่วงนำต่อจนถึงที่ฝัง เมื่อถึงที่ฝัง ทุกคนก็จะช่วยกันขุดหลุมและเอาโลงศพประกอบในหลุมแล้วจึงค่อยเอาศพใส่ลงไปก็ทำการฝังดินให้มิด (หลุมศพทุกคนก็จะค่านับศพครั้งสุดท้าย 2 ครั้งก่อนแยกย้ายกันกลับบ้าน โดยปกติคนมั่งจะฝังดินและจะไม่เผาถ้าไม่จำเป็น

เมื่อฝังครบ 3 วัน เจ้าภาพก็จะไปตักแต่งหลุมศพซึ่งมีหลายลักษณะ บางตระกูลแซ่ก็ใช้หินในการก่อตักแต่ง บางแซ่ก็ใช้ไม้ไผ่ล้อมเป็นรั้วไว้

พิธีศพมั่งที่นับถือคริสเตียน

เมื่อมีคนใดคนหนึ่งเสียชีวิตลงไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือเป็นผู้ใหญ่ญาติพี่น้องก็จะเอาคนนั้นไปทำพิธีที่คริสตจักร หรือจะเป็นที่บ้านก็ได้ แล้วแต่เจ้าภาพจะให้ทำพิธีที่ใด

คำแนะนำ

1. การนมัสการก่อนเคลื่อนศพสู่สุสาน
2. การนมัสการที่ศาลาก่อนนำศพเข้าสู่สุสาน พิธีนี้กระทำก่อนวันเคลื่อนศพหนึ่งวันหรือหนึ่งชั่วโมง การนมัสการนี้สามารถกระทำที่บ้านหรือที่คริสตจักรก็ได้ และสามารถทำได้หลายวัน
3. ผู้ประกอบพิธีคือศิษย์ยาภิบาล หรือผู้ประกาศ หรือผู้อาวุโสในคริสตจักร

พิธีนมัสการพระเจ้า

ถวายเพลง

ผู้ประกอบพิธีกล่าวว่า “ ให้เราอธิษฐาน ” (ผู้ประกอบพิธีอธิษฐานด้วยคำอธิษฐานของตนเองหรือใช้บทคำอธิษฐานดังต่อไปนี้)

“ ข้าแต่พระบิดา ผู้ทรงฤทธานุภาพ ข้าพระองค์ทั้งหลายขอบพระคุณพระองค์ เพราะข้าพระองค์ทั้งหลายรู้ว่าทุกคนที่เชื่อและวางใจในพระองค์ และได้ตายจากโลกนี้ไป ดวงวิญญาณของเขากลับคืนสู่

ยังพระพักตร์ของพระองค์เพื่อรับพระพรนิรันดร์ และอยู่กับพระองค์ตลอดไป ข้าพระองค์ทั้งหลาย ขอบพระคุณพระองค์ สำหรับแบบอย่างที่เราได้เห็นไว้ก่อนที่จะจากโลกนี้ไป พวกข้าพระองค์ทั้งหลายอยู่ในโลกนี้เหมือนดังคนเดินทาง ซึ่งทุกคนต้องอาศัยความเชื่อในการดำเนินชีวิตทั้งสิ้น ขอพระบิดาทรงโปรดประทาน ให้อำนาจและจิตวิญญาณของข้าพระองค์ทั้งหลาย ได้รับชีวิตนิรันดร์ร่วมกับผู้ที่ล่วงลับ สิ่งเหล่านี้ทูลขอในพระนาม พระเยซูคริสต์เจ้า อาเมน”

ถวายเพลง ถ้าครอบครัวหรือมิตรสหายของผู้ตาย ได้เตรียมเพลงไว้ ก็สามารถร้องถวายได้

ชีวประวัติ อ่านชีวประวัติของผู้ตาย

เทศนา ผู้ประกอบพิธีใช้ข้อพระคัมภีร์เทศนา ปลอบโยน และหนุนใจครอบครัวของผู้ตาย หรือแขกที่มาร่วมพิธี

ขอพระพร ผู้ประกอบพิธีกล่าวว่า

“ขอให้พระคุณของพระเยซูคริสต์เจ้า ความรักแห่งพระเจ้า และความสนิทสนม ซึ่งมาจากพระวิญญาณบริสุทธิ์ จงดำรงอยู่กับท่านทั้งหลายเถิด”

พิธีฝังศพของคริสเตียน

คำแนะนำ

1. พิธีนี้ใช้เมื่อขบวนศพเคลื่อนไปถึงสุสาน ผู้ประกอบพิธีจะนำหน้าขบวนศพและสมาชิกเพื่อนำศพไปยังสุสาน
2. กรณีที่มีการฝังศพที่ศาลาของสุสานเพื่อนมัสการ ก่อนที่จะนำศพไปยังที่บรรจุศพ เมื่อนมัสการเสร็จแล้วผู้ประกอบพิธีจะเดินนำหน้าขบวนศพไปยังที่บรรจุศพและพิธีฝังศพ

บทนำ ผู้ประกอบพิธีกล่าวว่า “ในพระนามพระบิดา พระบุตร และพระวิญญาณบริสุทธิ์ อาเมน”

ธรรมโอวาท ผู้ประกอบพิธีกล่าวว่า “ให้เราฟังคำสอนจากพระคัมภีร์ กล่าวถึงเรื่องความตาย” “เหตุฉะนั้น เช่นเดียวกับที่บาปได้เข้ามาในโลกเพราะคนๆ เดียวและความตายก็เกิดมาเพราะบาปนั้น และความตายก็ได้แผ่ไปถึงมวลมนุษย เพราะมนุษยทุกคนทำบาป” (พระธรรมโรมบทที่ 5:12)

“และให้เราฟังคำสอนจากพระคัมภีร์ กล่าวถึงเรื่องการเป็นขึ้นมาจากความตายและชีวิตนิรันดร์ ด้วยเช่นกัน พระเยซูตรัสว่าเราเป็นเหตุให้คนทั้งปวงเป็นขึ้นและมีชีวิต ผู้ที่วางใจในเรานั้นถึงแม้ว่าเขาตายแล้วก็ยังมีชีวิตอีก และทุกคนที่มีชีวิตและวางใจเราจะไม่ตายเลย” (พระธรรมยอห์น 11:25-26)

การกลบดิน

ผู้ประกอบพิธี โรยดินเหนือโลงศพครั้งที่ 1 แล้วกล่าวว่า “พระเจ้าตรัสว่า เพราะเจ้าถูกสร้างมาจากดิน”

ผู้ประกอบพิธี โรยดินเหนือโลงศพครั้งที่ 2 แล้วกล่าวอีกว่า “จึงต้องกลับไปเป็นดิน”

ผู้ประกอบพิธี โรยดินเหนือโลงศพครั้งที่ 3 แล้วกล่าวอีกว่า “พระเยซูคริสต์ องค์พระผู้เป็นเจ้าของเราจะให้ เจ้าเป็นขึ้นมาจากดิน”

ผู้ประกอบพิธี กล่าวว่า ด้วยว่าพระเจ้าผู้ทรงฤทธิ์ ทรงกอปรด้วยพระเมตตากรุณาคุณอันใหญ่หลวง ทรงรับเอาดวงวิญญาณของ นาย/นาง/นางสาว/ดช./คณ.....ไปจากเรา เหตุฉะนั้น เราจึงมอบกายของเขา ฝากไว้กับดินสิ่งซึ่งเป็นดินจะกลับเป็นดิน สิ่งซึ่งซึ่งเป็นเถ้าจะกลับเป็นเถ้า สิ่งซึ่งเป็นธุลีจะกลับเป็นธุลี แต่เราแน่ใจในการกลับคืนชีพด้วยกายใหม่ ในอนาคตผู้ชีวิตนิรันดร์ ร่วมกับองค์พระเยซูคริสต์ ตามพระสัญญาของพระองค์ ผู้ซึ่งจะเปลี่ยนร่างกายที่เปื่อยเน่าของเรานี้ ให้เป็นการที่ไม่รู้เปื่อยเน่า เป็นกายที่มีสง่าราศรี เช่นเดียวกับพระกายของพระองค์ ตามพระสัญญาของพระองค์ อาเมน (พระธรรมปัญญาจารย์ 12:7 ปฐมกาล3:19)

บทสรรเสริญ ผู้ประกอบพิธีกล่าวว่า

“สาธุการแด่พระเจ้า พระบิดาแห่งพระเยซูคริสต์เจ้าของเรา ผู้ได้ทรงประทานพระมหากรุณาเรา ทรงโปรดให้เราบังเกิดใหม่ เข้าสู่ความหวังใจอันมีชีวิตอยู่โดยการคืนพระชนม์ของพระเยซูคริสต์”
อาเมน

อธิษฐาน ผู้ประกอบพิธีกล่าว

“ข้าแต่พระเจ้า แห่งความเมตตา ผู้ทรงพระชนม์อยู่ ข้าพระองค์ทั้งหลายขอบพระคุณพระองค์ เพราะว่าพระองค์ทรงยกโทษบาปของข้าพระองค์ พระองค์ได้ทรงโปรดประทานพระบุตรองค์เดียวของพระองค์คือพระเยซูคริสต์ลงมาบังเกิดเป็นมนุษย์ ทรงทนทุกข์ทรมานและปลดปล่อยข้าพระองค์ทั้งหลายจากความตาย ขอทรงโปรดช่วยข้าพระองค์ทั้งหลายที่ยังมีชีวิตอยู่นี้ ให้ข้าพระองค์ทั้งหลายรู้สึกว่าเป็นบ้านที่ไม่ยั่งยืน เมื่อถึงเวลาที่พระองค์ได้ทรงกำหนดแล้วทุกอย่างก็จะกลับเป็นดิน ดังนั้นขอให้ข้าพระองค์ทั้งหลายแสวงหาผลที่ไม่เสื่อมสลายอีกทั้งประทานกำลังแก่ข้าพระองค์ทั้งหลายเพื่อสามารถที่จะเดินมุ่งหน้าสู่หนทางแห่งเมืองสวรรค์ ด้วยความมั่นคงราบจนวันที่พระเยซูเสด็จกลับมาพร้อมกับผู้ที่ล่วงลับไปและเข้าสู่ชีวิตนิรันดร์”

ถวายเพลง

ขอพระพร ผู้ประกอบพิธีกล่าวว่า

“ขอพระเจ้าทรงอำนวยพระพรแก่ท่านและพิทักษ์รักษาท่าน ขอพระเจ้าทรงให้พระพักตร์ของพระองค์ทอแสงแก่ท่าน และประทานสวัสดิภาพแก่ท่าน ในพระนามพระบิดา พระบุตร และพระวิญญาณบริสุทธิ์ อาเมน”

พิธีสมรสของคริสเตียน

คำแนะนำ

1. ขณะที่ดนตรีบรรเลง ผู้จัดเทียนเดินเข้าไปที่เชิงเทียน พิธีกรจะเชิญผู้ปกครองฝ่ายเจ้าบ่าวเข้าประจำที่ เชิญผู้ประกอบพิธีเข้าประจำที่
2. ขบวนเจ้าสาว ซึ่งจะมีผู้ถือพานแหวน และทะเบียนสมรสเดินนำหน้า เด็กโปรยดอกไม้ และตามด้วยเจ้าสาวเดินเข้าสู่ที่ประชุม เมื่อทุกคนเข้าประจำที่แล้วพิธีกรกล่าวต้อนรับแขก (ผู้ปกครองเจ้าสาว

ยังคงยืนอยู่กับเจ้าสาว จนกว่าผู้ประกอบพิธี ถามว่า ใครเป็นผู้มอบนางสาว.....ให้สมรสกับนาย.....ผู้
เป็นเจ้าบ่าวจึงไปรับตัวเจ้าสาว)

ระเบียบพิธี

ถวายเพลง (เมื่อเพลงจบผู้ประกอบพิธีเริ่มพิธี)

ประกอบพิธี ผู้ประกอบพิธีกล่าว “ในพระนาม แห่งพระบิดา พระบุตร และพระวิญญาณ
บริสุทธิ์ อาเมน ”

อัญเชิญพระวจนะ ผู้ประกอบพิธีใช้อ้อพระธรรมที่เหมาะสม เช่น 1 โครินธ์ 13:4-7

ผู้ประกอบพิธี ถามเจ้าบ่าว

ถาม ใครเป็นผู้มอบเจ้าสาวให้สมรสกับเจ้าบ่าว

ตอบ ผู้ปกครองเจ้าสาวตอบว่า “ข้าพเจ้า” เป็นผู้มอบ

เจ้าบ่าว – เจ้าสาว เดินมาหน้าผู้ประกอบพิธี ผู้ประกอบพิธี กล่าวว่า

ถาม นาย.....ข้าพเจ้าขอถามท่านต่อพระพักตร์พระเจ้า และคริสตจักรของพระเยซู
คริสต์ว่า ท่านยินดีรับนางสาว.....เป็นภรรยาของท่านหรือ

ตอบ ข้าพเจ้ายินดี

ถาม ท่านยินดีดำเนินตามพระวจนะของพระเจ้า ในการดำเนินชีวิตร่วมกับเธอ รัก
เธอ ขกย่องเธอ ร่วมทุกข์ร่วมสุข โดยไม่แยกจากกันเช่นนั้นหรือ

ตอบ ข้าพเจ้ายินดี

ผู้ประกอบพิธีถามเจ้าสาว

ถาม นาง.....ข้าพเจ้าขอถามท่านต่อพระพักตร์พระเจ้า และคริสตจักรของพระเยซู
คริสต์ว่า ท่านยินดีรับนาย.....เป็นสามีของท่านหรือ

ตอบ ข้าพเจ้ายินดี

ถาม ท่านยินดีดำเนินตามพระวจนะของพระเจ้า ในการดำเนินชีวิตร่วมกับเธอ รัก
เธอ ขกย่องเธอ ร่วมทุกข์ร่วมสุข โดยไม่แยกจากกันเช่นนั้นหรือ

ตอบ ข้าพเจ้ายินดี

การมอบแหวน (ในกรณีที่มีแหวน) ผู้ประกอบพิธีกล่าวว่า

ถาม ท่านผู้เป็นเจ้าบ่าว และเจ้าสาว ท่านจะมอบของสิ่งใดให้เป็นเครื่องหมายแห่ง
คำสัญญาของท่านต่อกัน

ตอบ ข้าพเจ้ามีแหวน (เจ้าบ่าวเจ้าสาวส่งแหวนให้ผู้ประกอบพิธี)

ผู้ประกอบพิธีกล่าวว่า แหวนนี้เป็นวงกลมไม่มีจุดเริ่มต้น และไม่มีสิ้นสุด เป็นเครื่องหมายแห่ง
คำสัญญา แสดงว่า ท่านจะช่วยกันรักษาความรักที่มีต่อกันให้มีค่าสูงส่งและมั่นคง (ให้เจ้าบ่าวเจ้าสาว
สวมแหวนให้กัน)

พิธีลงนามในหนังสือสำคัญ ผู้ประกอบพิธีเชิญผู้ปกครองลงนาม

อ่านหลักฐาน ของบ้านเมืองและของคริสตจักร

กล่าวโอวาท ผู้ประกอบพิธีหรือผู้ที่ได้รับเชิญกล่าวว่า

เมื่อท่านทั้งสองร่วมชีวิต เป็นสามีภรรยากันในพระนาม แห่งพระบิดา พระบุตรและพระวิญญาณบริสุทธิ์ อาเมน จงฟังพระวจนะของพระเจ้า ที่ตรัสเกี่ยวกับการสมรส

ปฐมกาลบทที่ 1 บันทึกว่าพระเจ้าจึงทรงสร้างมนุษย์ขึ้น ตามพระฉายาของพระองค์ พระองค์ ทรงสร้างมนุษย์ขึ้น และได้ทรงสร้างให้เป็นชายและหญิง และได้ทรงประทานพระพรเหนือพวกเขา (ปฐมกาล 1:27-28) พระเยซูคริสต์ตรัสว่า สามีภรรยาก็ไม่เป็นสองต่อไปแต่เป็นเนื้ออันเดียวกัน เหตุฉะนั้น ซึ่งพระเจ้าได้ทรงผูกพันกันแล้วอย่าให้มนุษย์ทำให้พราดจากกันเลย (มัทธิว 19:6) อัครทูตขององค์พระผู้เป็นเจ้ากล่าวว่า สามี ควรจะรักภรรยาของตนเหมือนกับรักกายของตน ผู้ที่รักภรรยาของตนก็รักตนเอง และกล่าวอีกว่า ฝ่ายภรรยาจงยอมฟังเหมือนยอมฟังองค์พระผู้เป็นเจ้า (เอเฟซัส 5:22) และกล่าวอีกว่า เหตุฉะนั้น ในฐานะที่เป็นพวกซึ่งพระเจ้าทรงเลือกไว้เป็นพวกที่บริสุทธิ์และเป็นพวกที่ทรงรัก จงมีใจเมตตา ใจปราณี ใจอ่อน ใจอ่อนสุภาพ ใจอดทนไว้นาน จงผ่อนหนักผ่อนเบาซึ่งกันและกัน ถ้าแม้ว่าผู้ใด มีเรื่องราวต่อกันก็จงยกโทษให้กันและกัน องค์พระผู้เป็นเจ้าทรงโปรดยกโทษให้ท่านฉันใด ท่านจงกระทำอย่างนั้นเหมือนกันแล้วจงสวมความรักทับสิ่งเหล่านี้ทั้งหมด เพราะว่าความรักย่อมผูกพันทุกสิ่งไว้ให้ถึงความสมบูรณ์ และจงให้สันติสุขของพระคริสต์ครองจิตใจของท่าน พระเจ้าทรงเรียกท่านไว้ให้เป็นกายเดียวกัน เพื่อสันติสุขนั้น และท่านจงมีใจจดจ่อ จงให้พระวาจาของพระคริสต์ดำรงอยู่ในตัวท่านอย่างบริบูรณ์ จงสั่งสอน และตักเตือนสติกัน ด้วยปัญญาทั้งสิ้น จงร้องเพลงสดุดี เพลงนมัสการ และเพลงสรรเสริญ ด้วยใจไมตรีนาขอบพระคุณพระเจ้า และเมื่อท่านจะกระทำการใดด้วยวาจา หรือด้วยกายก็ตาม จงกระทำทุกสิ่งในพระนามของพระเยซูเจ้า และขอบพระคุณพระบิดาเจ้า โดยพระองค์นั้น (โคโลสี 3:12-17)

ทำความเข้าใจ ผู้ประกอบพิธีกล่าวว่า พระบัญญัติของพระเจ้ากล่าวว่า จงให้เกียรติแก่บิดา มารดาของเจ้า เพื่ออายุของเจ้าจะได้ยืนนานบนแผ่นดิน (หลังจากนั้นให้เจ้าบ่าว – เจ้าสาว ทำความเคารพ ผู้ปกครองของเจ้าบ่าวและเจ้าสาว)

ประกาศ แนะนำครอบครัวใหม่ ผู้ประกอบพิธีกล่าว

เมื่อท่านทั้งสองต่างมีความยินดีที่จะร่วมชีวิต เป็นสามีภรรยากันและได้แสดงออกมาต่อหน้า พระพักตร์พระเจ้า และกฎหมายของบ้านเมือง เมื่อพระเจ้าทรงผูกพันกันแล้วอย่าให้มนุษย์ทำให้พราดจากกันเลย ข้าพเจ้าจึงขอประกาศการเป็นสามีภรรยานับตั้งแต่นี้ไป ในพระนาม แห่งพระบิดา พระบุตร และพระวิญญาณบริสุทธิ์ อาเมน

ผู้ประกอบพิธี หันหน้าไปที่ประชุมกล่าวว่า พี่น้องที่รักทั้งหลาย ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ แนะนำครอบครัวใหม่ คือครอบครัวของนาย.....และนาง.....(กล่าวชื่อของทั้งสองและนามสกุลของสามี)

มอบพวงมาลัย (ถ้ามี)

อธิษฐาน ผู้ประกอบพิธีกล่าว ให้เจ้าบ่าวและเจ้าสาวคุกเข่าลง ผู้ประกอบพิธีวางมือ

“ข้าแต่พระเจ้าผู้ทรงฤทธิ์ และทรงพระชนม์อยู่ พระบิดาแห่งข้าพระองค์ทั้งหลาย พระองค์ทรงสร้างมนุษย์ให้เป็นชายและหญิงทรงกำหนดความสัมพันธ์ของสามีภรรยา บัดนี้ พวกข้าพระองค์ทั้งหลายทูลขอพระเจ้าที่จะพิทักษ์รักษาคู่บ่าวสาวทั้งสอง

โปรดประทานพระพรแก่เขา ทั้งร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณ ไม่ว่าเขาทั้งสองอยู่ในเวลาของความทุกข์หรือความทุกข์ยาก ให้เขาทั้งสองรักและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สร้างครอบครัวที่ประกอบด้วยความดีงามตามน้ำพระทัยของพระองค์ รับผิดชอบ และคริสตจักรของพระองค์อย่างสัตย์ซื่อ トラバจนเข้าสู่บ้านในเมืองสวรรค์กับองค์พระเยซูคริสต์ พระผู้เป็นเจ้าของเราและมีความสุขอย่างไม่รู้สิ้นสุด ”

ที่ประชุมกล่าวคำอธิษฐานที่พระเยซูคริสต์ทรงสอน

“ข้าแต่พระบิดาแห่งข้าพระองค์ทั้งหลาย ผู้สถิตในสวรรค์ ขอให้พระนามของพระองค์เป็นที่เคารพสักการะ ขอให้แผ่นดินของพระองค์มาตั้งอยู่ ขอให้เขาไปตามน้ำพระทัยของพระองค์ ในสวรรค์เป็นอย่างไรก็ให้เป็นอย่างนั้นในแผ่นดินโลก

ขอทรงโปรดประทานอาหารประจำวันแก่ข้าพระองค์ทั้งหลายในกาลวันนี้อธิษฐานขอทรงโปรดยกบาปผิดของข้าพระองค์ เหมือนข้าพระองค์ยกโทษผู้ที่ทำผิดต่อข้าพระองค์นั้น และขอย่านำข้าพระองค์เข้าไปในการทดลอง แต่ขอให้พ้นจากซึ่งชั่วร้าย เหตุว่า ราชอาณาจักรเทิด และพระสิริเป็นของพระองค์สืบๆ ไปเป็นนิตย์ อาเมน”

ถวายเพลง

ขอพระพร ผู้ประกอบพิธีกล่าวว่า ขอท่านทั้งหลายจงรับพระพร เจ้าบ่าว – เจ้าสาวลุกขึ้นยืน

“ขอให้พระคุณของพระเยซูคริสต์เจ้า ความรักแห่งพระเจ้าและความสนิทสนม ซึ่งมาจากพระวิญญาณบริสุทธิ์ จงดำรงอยู่กับท่านทั้งเถิด อาเมน”

ถวายเพลง

สงบจิตใจอธิษฐาน

คนตรีบรรเลงเสร็จพิธี เจ้าบ่าวเจ้าสาวและผู้ประกอบพิธีเดินออกจากโบสถ์ หลังจากนั้นจึงติดตามด้วยที่ประชุม

พิธีกรรมที่แตกต่างกันของหมู่บ้าน

บ้านขุนยวม

หมู่บ้านม้งขุนยวมเป็นคริสเตียนทั้งหมู่บ้าน ดังนั้นในพิธีการแต่งงาน งานศพ ปีใหม่ จึงตัดพิธีบางอย่างออกไป

พิธีแต่งงาน สิ่งที่ดีคือ

1. การกราบไหว้บรรพบุรุษ
2. ไม่ดื่มเหล้า แต่ใช้น้ำอัลมอนด์แทน
3. ไม่เช่นไหว้ผี
4. ไม่ห่อไก่ให้เป็นอาหารเที่ยง

พิธีศพสิ่งที่ดีคือ

1. การเป่าแคนและการตีกลอง
2. การชี้นำทางคนตาย (taw kev)
3. การเช่นไหว้ผีและบรรพบุรุษ

ปีใหม่ สิ่งที่ดีคือ

1. ไม่มีการเช่นไหว้ผีหรือการเรียกผีและการส่งผี
2. ไม่มีการเรียกขวัญ แต่เป็นการอธิษฐานขอพระพรจากพระเจ้าแทน

บ้านแก่งหอม

ความเชื่ออื่นๆ ของคนในหมู่บ้าน

1. การหยุดพักจากภาระกิจการงาน 1 วัน (susub) ตามที่หมอผีได้บอก ส่วนใหญ่ จะทำในช่วงเดือนเก้า สถานที่ทำแล้วแต่ว่าในปีนั้นบ้านไหนจะสมัครเป็นเจ้าภาพ ทำเฉพาะตระกูลแซ่โซ่งกับแซ่หันเท่านั้น

2. การเลี้ยงเจ้าเมือง จะทำกันในช่วงปีใหม่ ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้นำชุมชนจะไปทำพิธี

วิธีทำ

ใช้ไก่ไปเช่นไหว้ครอบครัวละหนึ่งตัว หรือแล้วแต่ใครจะสมัครใจให้ไก่

อุปกรณ์

กระดาษ รูปเทียน ไก่ ไม้จี้ดไฟ

บ้านขุนสาใน

คนม้งในหมู่บ้านขุนสาในเชื่อในพระพุทธศาสนาประมาณ 1% ไม่มีวัดประจำหมู่บ้าน มีความเชื่อในเรื่องของผีประมาณ 4% มีความเชื่อในคริสต์ศาสนา ประมาณ 95 % มีโบสถ์ประจำ

ในหมู่บ้าน ส่วนมากเป็นเซเวนเดย์ (นมัสการพระเจ้าในวันเสาร์) ผู้เชื่อทุกคนมีความเคร่งครัด ไม่รับประทานเนื้อ รับประทานแต่ผัก (กินเจ) ไม่ว่าจะอยู่ในหมู่บ้าน หรือจะไปหมู่บ้านอื่นก็ตาม

บ้านไมโครวฟ

ความเชื่อและพิธีกรรม

ประเพณีการแต่งงานต้องคู่ทางพ่อแม่ของฝ่ายหญิงเขาว่าอย่างฝ่ายชายก็ต้องทำตามอย่างนั้น งานศพแต่ละแซ่จะเสียชีวิตในบ้านของคนอื่นไม่ได้ถ้ามีกรณีพิพาทพี่น้องไปอาศัยอยู่บ้านคนอื่นและป่วยกระทันหันและคาดว่าจะเสียชีวิตแน่นอนเจ้าบ้านต้องย้ายคนป่วยคนนั้นออกไปอยู่นอกบ้านทันที

ข้อห้ามสำหรับแต่ละแซ่

เช่น คนแซ่หัน ห้ามพ่อเข้าห้องนอนของลูกชาย และลูกสะใภ้ห้ามเข้าห้องนอนของพ่อ บางที่ห้ามนำผ้าห่มที่ลูกสะใภ้ใช้หรือของพ่อมาใช้ร่วมกัน

สำหรับในการปฏิบัติขั้นตอนพิธีกรรมตามประเพณีที่สำคัญของหมู่บ้านอื่นๆ อีก 9 บ้าน นั้น ก็จะยึดถือแนวปฏิบัติคล้ายๆ กัน ดังข้อมูลที่ได้นำเสนอแต่ก็อาจมีความแตกต่างในรายละเอียดปลีกย่อย ตามความเชื่อและการยึดถือของแต่ละสายตระกูล ซึ่งมีอยู่ 8 สายตระกูลใหญ่ (แซ่) ได้แก่

1. ตระกูลแซ่เฮ้อ
2. ตระกูลแซ่ยาง
3. ตระกูลแซ่เต่า
4. ตระกูลแซ่โฉง
5. ตระกูลแซ่หัน
6. ตระกูลแซ่ลี
7. ตระกูลแซ่จาง
8. ตระกูลแซ่ว่าง

ซึ่งทั้ง 8 ตระกูล ได้แตกแขนงขยายเครือข่ายลูกหลาน กระจายกันไปในทั้ง 13 หมู่บ้าน ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

โครงการศึกษาประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ของชาวม้ง 13 หมู่บ้านในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งได้ดำเนินงานมาเป็นเวลา 8 เดือน สามารถวิเคราะห์สรุปผลการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์หมู่บ้าน พิธีแต่งงาน ประเพณีปีใหม่ และพิธีศพ ได้ดังนี้

ผลการวิจัย

ขั้นแรก เป็นการเก็บข้อมูลแบบการสอบถาม ข้อมูลที่ได้มา ทำให้ได้ครบบ้าง ไม่ครบบ้าง แต่เมื่อศึกษาหลายๆ หมู่บ้านไป หลายๆ ผู้รู้ จึงรู้สึกถึงความเข้าใจในส่วนลึกของประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรมความเชื่อ ซึ่งบางหมู่บ้านได้มีการประกอบพิธีที่อาจจะผิดเพี้ยนไปบ้าง แต่ลักษณะของพิธีกรรมก็ไม่ได้แตกต่างกันนัก เนื่องจากแต่ละหมู่บ้านมีสายตระกูลหรือแซ่ที่ไม่เหมือนกัน รวมทั้งลักษณะภูมิประเทศภูมิอากาศที่แตกต่าง

จากการศึกษาโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ของชาวม้งในจังหวัดแม่ฮ่องสอนแล้ว ทำให้เกิดทัศนคติที่ดี ต่อชุมชน และมีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาค้นคว้าต่อและอยากจะทำต่อไป เพื่อที่จะสามารถนำไปใช้หรือนำไปเผยแพร่ต่อไปให้กับคนรุ่นใหม่ หรือรุ่นหลัง

ผลที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์

จากกิจกรรมต่างๆ ที่ทีมงานวิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลของแต่ละหมู่บ้านใน 13 หมู่บ้านในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้เข้าไปสอบถาม พูดคุย ร่วมกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม ทำให้ได้ข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อองค์ความรู้และวัตถุประสงค์ของโครงการที่ได้ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นดังนี้

1. ผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ทำให้สามารถรวบรวมองค์ความรู้รูปแบบ วิธีการปฏิบัติตามจารีตประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมที่สำคัญต่างๆ ของชาวม้ง รวมทั้งสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อประเพณีวัฒนธรรม และพิธีกรรมต่างๆ ที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ในอดีต จนในปัจจุบันว่าสังคมของคนม้งได้เปลี่ยนไปบ้างแล้ว ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ได้ทำให้ชาวม้งรุ่นใหม่ไปสนใจกับความทันสมัย และค่านิยมต่างๆ ทำให้ละเลยถึงประเพณี วัฒนธรรมที่เคยทำกันมา ดังนั้นนักวิจัย ผู้รู้ และผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน จึงควรต้องสร้างความเข้าใจ และชี้ถึงความสำคัญของกับประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรมต่างๆ ที่เคยปฏิบัติกันมาให้เห็นไปปฏิบัติต่อไป เพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามของชาวม้งไม่ให้สูญหายไป อย่างเช่นการจัดปีใหม่ร่วมกันทั้ง 13 หมู่บ้าน เพื่อสร้างความหลากหลายและนำความรู้ของแต่ละที่มาแบ่งปันกัน

2. ผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สามารถวิเคราะห์และสร้างความเข้าใจต่อสถานการณ์จารีตประเพณี วัฒนธรรมฯ ที่สำคัญต่างๆ ที่จะนำไปสู่การศึกษาแนวทางการจัดการร่วมกันที่เหมาะสม ซึ่งมียืดหยุ่นและนำไปใช้ได้ในอนาคตภาคหน้า อย่างเช่น ประเพณี การแต่งงานของแต่ละที่จะมี

ความแตกต่างกันไป ก่อนที่จะทำพิธี พ่อสื่อของฝ่ายเจ้าบ่าวต้องไปศึกษาวิธีการของฝ่ายเจ้าสาวก่อน ซึ่งทำให้เสียเวลามาก แต่ถ้ามีการกำหนดไว้ชัดเจนแต่ละที่มีความเหมือนกัน เมื่อไปถึงบ้านเจ้าสาวก็สามารถเริ่มพิธีได้เลย ส่วนการจัดปีใหม่มัยก่อนการจัดแต่ละหมู่บ้านจะจัดไม่ตรงกัน ทำให้แต่ละหมู่บ้านสามารถไปดูหมู่บ้านอื่นได้ แต่เนื่องจากปัจจุบันได้มีการกำหนดให้มีการจัดปีใหมให้ตรงกันทุกหมู่บ้าน ทำให้แต่ละหมู่บ้านต้องยุ่งกับการจัดงานปีใหม่ของแต่ละหมู่บ้าน ไม่สามารถไปศึกษาหรือดูรูปแบบการจัดงานปีใหม่ของหมู่บ้านอื่นได้ แต่งานวิจัยก็ยังมีผลลัคนให้ทุกหมู่บ้านมาจัดงานปีใหมร่วมกันทั้ง 13 หมู่บ้านเพื่อให้แต่ละหมู่บ้านมาแบ่งปันความรู้และศึกษาหมู่บ้านอื่นๆ และสามารถนำไปใช้กับบ้านของตนเองได้ ส่วนงานศพค่อนข้างไม่ค่อยมีผลเท่าไรนัก เมื่อมีคนในหมู่บ้านได้เสียชีวิตคนในหมู่บ้านจะไปเชิญญาติหรือผู้มีความรู้ในการประกอบพิธีจากหมู่บ้านอื่นมาทำพิธีให้ ซึ่งเป็นการศึกษาไปในตัว

ปัญหาและอุปสรรคที่พบ

การทำโครงการวิจัยศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรมในครั้งนี้ เป็นการผลักดันจากเครือข่ายม้งจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยถูกคัดเลือกจากคณะกรรมการเครือข่ายม้งจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่สามารถทำวิจัยได้ รวม 8 คน ซึ่งแต่ละคนอยู่กันคนละพื้นที่ คนละหมู่บ้าน จึงมีปัญหาและอุปสรรคดังนี้

1. เรื่องของการติดต่อสื่อสาร เนื่องจากบางหมู่บ้านไม่มีสัญญาณโทรศัพท์ต้องติดต่อทางจดหมาย ทำให้ล่าช้า เสียเวลา ไม่ทันการ
2. เรื่องของความคิดเห็นต่างๆ เนื่องจากแต่ละคนอยู่ในพื้นที่ๆ ที่แตกต่างกัน จึงมีความคิดเห็นที่ต่างกันทำให้เข้าใจผิดกันบ้าง แต่ก็สามารถสร้างความเข้าใจกันได้เมื่อได้มีการประชุมร่วมกัน
3. เรื่องของการเดินทาง เนื่องจากแต่ละหมู่บ้านอยู่ไกลและเส้นทางขึ้นเขาลงดอย เดินทางค่อนข้างไปลำบาก การที่จะมารวมตัวกันลำบาก จะประชุมกันก็ต้องใช้เวลา รวมทั้งการเข้าพื้นที่เข้าด้วยความลำบากและไกล
4. ประสพการณ์ในการทำวิจัย เนื่องจากผู้วิจัยเป็นนักวิจัยใหม่ จึงไม่ค่อยมีประสบการณ์ในการทำงาน การเก็บข้อมูลจึงได้ไม่มากเท่าที่ควร รวมทั้งทำให้ทำงานค่อนข้างล่าช้า แต่ก็ได้รับคำปรึกษาจากพี่เลี้ยงทาง สกว. มาช่วยให้คำแนะนำเป็นอย่างดี
5. เรื่องของภาษา เนื่องจากการเก็บข้อมูลเป็นภาษาท้องถิ่น และต้องมาแปลเป็นภาษาไทย ซึ่งศัพท์บางคำ ค่อนข้างแปลยาก และไม่เข้าใจถึงแก่นแท้ จึงเป็นเหตุให้ข้อมูลอาจผิดเพี้ยนไปบ้าง แต่ก็มีผู้รู้ได้มาตรวจสอบ เปลี่ยนแปลง และแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

การเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการวิจัย

การเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการวิจัยเป็นการเรียนรู้ที่ได้หลายทาง ไม่ว่าจะเป็นทีมนักวิจัย ผู้รู้ และชุมชน

1. ทีมนักวิจัย กระบวนการวิจัย ทำให้ทีมวิจัยที่เข้าไปพบปะกับชุมชน เข้าไปเก็บข้อมูล ทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมกับชุมชน ทำให้ทีมงานวิจัยได้ความรู้ใหม่ๆ รวมทั้งประสบการณ์ที่ไม่เคยพบเจอมาก่อน เกิดการเรียนรู้ มีทักษะ และมีความคล่องตัวที่จะทำการวิจัยในครั้งต่อไป ไม่ว่าจะเป็นการทำงานเป็นทีม การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การบริหารเวลาการบริหารงบประมาณ และยังได้ความรู้จากการศึกษา ประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม รวมทั้งพิธีกรรมต่างๆ ด้วย ซึ่งทำให้สามารถให้คำตอบกับผู้ที่สนใจได้เลยว่าบริบทชุมชนบ้านนี้เป็นอย่างไร แต่ละประเพณีของแต่ละหมู่บ้านต่างกันอย่างไร อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีมีอะไรบ้าง

2. ผู้รู้ ผู้รู้เป็นผู้ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญเรื่องของกิจกรรม และพิธีกรรมนั้นๆ อยู่แล้ว แต่กระบวนการวิจัยทำให้ผู้รู้ได้รับความรู้มากขึ้น จากคำถามของนักวิจัย ทำให้ผู้รู้ต้องหาคำตอบเพิ่มขึ้น และกระบวนการ ขั้นตอนของการนำผู้รู้หลายๆ คนมาคุยกัน ทำให้ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จึงทำให้ได้ความรู้เพิ่มขึ้น

3. ชุมชน ชุมชนเป็นแหล่งความรู้ ที่นักวิจัยจะต้องไปเรียนรู้จากผู้รู้และชุมชน และกระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นกับชุมชน หรือชุมชนจะได้รับรู้ก็มาจากการวิจัย ได้ถ่ายทอดสู่ชุมชน ทำให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจกระบวนการวิจัย เห็นความสำคัญของประเพณี วัฒนธรรม พร้อมที่จะรับการถ่ายทอดจากผู้รู้และมีความสนใจที่อยากจะศึกษาประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรมต่างๆ ที่ชาววังรุ่นแรกๆ ได้ปฏิบัติกันมา

การใช้ประโยชน์จากการวิจัย

การใช้ประโยชน์จากการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรมต่างๆ ของชาวม้ง 13 หมู่บ้านในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีดังนี้

1. การใช้ประโยชน์จากการศึกษาประวัติศาสตร์ของแต่ละชุมชน ทำให้หมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านรู้และเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านตนเองและหมู่บ้านอื่น ซึ่งก่อนหน้านี้บางคนอาจไม่เคยรู้มาก่อนเลย

2. การใช้ประโยชน์จากประเพณีแต่งงาน ประเพณีแต่งงาน พิธีนั้นจะคล้ายกัน ขั้นตอนการทำอาจจะต่างกัน เนื่องจากแต่ละหมู่บ้านทำไม่เหมือนกัน หรือแต่ละตระกูลที่แตกต่างกันไป หรือดูที่ว่า ที่ผ่านมา เราไปแต่งงานเขา เขาทำกับเราอย่างไรบ้าง ถ้าสร้างปัญหามาให้ ก็ต้องใส่ปัญหาเข้าไปเป็นการตอบ ที่ผ่านมาเคยถูกปรับแพ่งก็จะปรับตอบแพ่งๆ ตอบ แต่ถ้าที่ผ่านมาเคยทำกันผิดๆ ก็จะทำกันดีและราบรื่น ตรงนี้เป็นจุดสำคัญที่ทุกคนต้องหันมาแก้และให้ละทิ้งแล้วมาเริ่มต้นใหม่กันดีๆ

โดยการวิจัยสามารถชี้จุด และให้ผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการเครือข่ายมาปรึกษาร่วมกัน ทำให้ยึดหยุ่นซึ่งกันและกัน

3. การใช้ประโยชน์จากการศึกษาประเพณีขึ้นปีใหม่ การจัดปีใหม่ทุกหมู่บ้านต่างก็จัดกันทุกปีอยู่แล้ว แต่ที่จัดกันเพราะว่ามาถึงรอบปีที่จะต้องจัด เพราะว่าเป็นช่วงที่ว่างจากการงาน เพราะจะได้ถึงเวลาสนุกสนาน และพบปะกับญาติพี่น้อง แต่ไม่ได้คำนึงถึงความสำคัญของการจัดปีใหม่ “ปีใหม่จัดเพื่ออะไร” จากการไปสอบถามเก็บข้อมูลยังไม่มีใครสามารถตอบได้ว่าทำไมคนม้งสมัยแรกๆ เขาถึงจัดปีใหม่กัน ดังนั้นจึงหันมามองความสำคัญและกระตุ้นให้เกิดความสำนึก และเล็งเห็นถึงประเพณีอันดีงามที่เคยสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน เพื่อที่จะสามารถถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลัง เพื่อวันหน้าเห็นการจัดปีใหม่อย่างเช่นเคย

4. การใช้ประโยชน์จากการศึกษาพิธีศพ ก่อนการวิจัยนักวิจัยมองการเสียชีวิตแค่พิธีที่จะต้องทำก่อนนำศพไปฝัง เพื่อให้มีกิจกรรมระหว่างแต่งศพหรือรอให้ญาติมาถึงก่อนนำไปฝัง หลังการวิจัย การเสียชีวิตเป็นงานที่ใหญ่ เจ้าภาพจะต้องใช้งบประมาณที่มาก จะต้องมีการตั้งคณะกรรมการเพื่อมาทำงานในแต่ละส่วน ซึ่งแต่ละส่วนนั้นจะขาดตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งไม่ได้เลย ในเชิงลึกของการเสียชีวิตนั้นแต่ละตระกูลจะทำไมเป็นกัน แม้แต่ตระกูลเดียวกันแต่อยู่ต่างหมู่บ้าน ศิขานผีเรือนก็เชื่อต่างกันยังทำไมเหมือนกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ควรศึกษาพิธีศพอย่างเข้าใจถ่องแท้ เพื่อสามารถที่จะไปร่วมหรือไปประกอบพิธีศพได้ จากการศึกษาวิจัยมองถึงคนรุ่นใหม่วัยส่วนใหญ่จะทำพิธีศพไม่เป็น ถ้าอนาคตพ่อแม่ของตนเองเสียชีวิตอย่างไร ซึ่งเป็นคำถามที่ดีที่จะกระตุ้นให้กลับคนรุ่นใหม่ที่ยังไม่รู้และทำไมไม่เป็นมามองเห็นความสำคัญ และสนใจที่จะศึกษา หรือสืบทอดประเพณีต่างๆ ไว้

แนวทางวิจัยในอนาคต

แนวทางวิจัยในอนาคตเป็นการต่อยอดการทำวิจัยเกี่ยวกับการจัดและกำหนดรูปแบบของประเพณีต่างๆ แบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการแต่งงาน เป็นพิธีที่มีความขัดแย้งมากที่สุด และยืดเยื้อมายาวนาน ยังไม่มีรูปแบบที่เป็นมาตรฐานเป็นหลักให้แต่ละหมู่บ้านต้องถือปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องเรียกให้คณะกรรมการเครือข่าย ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้รู้ ผู้ประกอบพิธี มาพูดคุยกัน กำหนด และบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ ซึ่งก่อนหน้านี้คณะกรรมการเครือข่ายได้คุยกันไว้ และอยากให้นักวิจัยได้ทำการวิจัยเรื่องนี้ วัตถุประสงค์เพื่อผลักดันให้มีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประเพณีแต่งงานให้กับผู้ที่สนใจและคนรุ่นใหม่เพื่อไม่ให้พิธีการแต่งงานของชาวม้งได้ถูกกลืนไปกับการเปลี่ยนแปลงของโลกแห่งเทคโนโลยี ที่สำคัญเพื่อให้ชาวม้งได้มองเห็นความสำคัญถึงการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของชาวม้งที่เคยสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ

แนวทางพัฒนาในอนาคต

แนวทางพัฒนาในอนาคตได้มีการวางแผนการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจะทำการรวบรวมนักวิจัยเก่าที่มีประสบการณ์ในการทำงานมาทำ รวมทั้งเชิญผู้รู้ที่มีประสบการณ์มากจากต่างจังหวัดมาเสริมและให้ความรู้กับผู้ที่สนใจ รวมทั้งอาจมีการศึกษางานของต่างจังหวัดว่าของที่อื่นเป็นอย่างไรบ้าง จะได้เห็นมุมมองข้อแตกต่างระหว่างของมั่ง 13 หมู่บ้านในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดใกล้เคียง อย่างเช่น จังหวัดเชียงใหม่ ตาก เป็นต้น

สำหรับกลุ่มเป้าหมายยังเป็นกลุ่มเป้าหมายเดิม แต่จะลดการออกไปพื้นที่ เป็นการเชิญผู้นำหรือผู้รู้มาร่วมคุยกัน เพื่อกำหนดรูปแบบต่างๆ เพื่อที่จะได้งานที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุปเป้าหมายและความคาดหวังต่อผลของกระบวนการทำงานในระยะต่อไป

1. ให้เกิดความเข้าใจในจารีต ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรมที่สำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวมั่ง ที่จะมีผลต่อการปฏิบัติหรือสืบทอดกันไปสู่คนรุ่นใหม่และรุ่นหลัง
2. เกิดการรับรู้ถึงสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อจารีตประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรมที่สำคัญ รวมทั้งผลที่จะตามมา ซึ่งทำให้สามารถหาแนวทางออกที่จะแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ นั้นได้
3. มีการเรียนรู้และเกิดความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามของชาวมั่งจังหวัดแม่ฮ่องสอน
4. เกิดกระบวนการในการที่จะมีส่วนร่วมในการที่แบ่งปันความรู้ เรื่องประเพณี วัฒนธรรมของชาวมั่ง
5. เกิดการลงตัวในข้อขัดแย้ง หรือสร้างความเข้าใจในกลุ่มของชุมชน กับชุมชนอื่นๆ
6. เกิดการพัฒนาที่จะร่วมกันจัดการทำแผนพัฒนา หรือเผยแพร่ให้กับคนรุ่นใหม่ และคนรุ่นหลัง

ภาคผนวก

ประวัติทีมวิจัย

ชื่อ นายธีระพล กมลยุทธชัย

ที่อยู่ 128/8 ถนนขุนลุมประพาส ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประวัติการศึกษา ปวส. สาขาวิชา การบัญชี วิทยาลัยการอาชีพนวมินทรราชินี
แม่ฮ่องสอน

ประวัติการทำงาน - Night Auditor โรงแรม รุคส์ฮอติเคย์ แอนด์รีสอร์ท
สิงหาคม 2545 – กันยายน 2547
- ธุรกิจส่วนตัว ตุลาคม 2547 – ปัจจุบัน

ชื่อ นายธานี แซ่เฮ่อ

ที่อยู่ 39 หมู่ 3 ตำบลแม่อุคอ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประวัติการศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น กศน.ขุนยวม

ประวัติการทำงาน - กรรมการปราบปรามยาเสพติดในหมู่บ้าน
- กรรมการการศึกษาในหมู่บ้าน
- สมาชิกเกษตรทางเลือก อำเภอขุนยวม
- สมาชิกตำรวจบ้าน ตำบลแม่อุคอ
- อปปร. บ้านปางตอง

ชื่อ นายสิทธิศักดิ์ แซ่เฮ่อ

ที่อยู่ 22/2 หมู่ 7 ตำบลแม่โถ อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน 58120

ประวัติการศึกษา ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ประวัติการทำงาน - ประธานชมรมเยาวชนม้งเชียงใหม่
- เยาวชนประชุมเอดส์นานาชาติ ครั้งที่ 15 กรกฎาคม 2547
- ปัจจุบันข้าราชการครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 99

ชื่อ นายยุทธจักร หว่างป้อ

ที่อยู่ 6 หมู่ 6 ตำบลเมืองแปง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประวัติการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย กศน.ปาย

ประวัติการทำงาน สมาชิก อบต.เมืองแปง

ชื่อ นายอำนาจ หว่างไม

ที่อยู่ 23 หมู่ 11 บ้านไมโครเวฟ ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประวัติการศึกษา ประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ปี 2548

ประวัติการทำงาน - คณะกรรมการ อสม. หมู่บ้านไมโครเวฟ
- ผู้ช่วยทีมวิจัยห้วยน้ำแม่สะมาด
- คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง บ้านไมโครเวฟ

ชื่อ นายเกษม แซ่ซ่ง

ที่อยู่ 4 หมู่ 3 ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประวัติการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนขุนยวมวิทยา

ประวัติการทำงาน - ศาสนจารย์ สอนศาสนาคริสต์

ชื่อ นายองอาจ กรชูโชค

ที่อยู่ 16 หมู่ 6 ตำบลแม่อุคอ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประวัติการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 6 กศน.มส. (ศิษย์เก่าดีเด่น)

ประวัติการทำงาน - สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่อุคอ อ.ขุนยวม
พ.ศ.2537 – ปัจจุบัน
- คณะกรรมการผู้ประสานงานพลังแผ่นดินขับเคลื่อนยาเสพติด
ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ
พ.ศ. 2546 – ปัจจุบัน
- ประธานสภา อบต.แม่อุคอ พ.ศ. 2543 – 2547
- อาสาสมัครคุมประพฤติ รุ่นที่ 94 สังกัด
สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดแม่ฮ่องสอน
พ.ศ. 2541-ปัจจุบัน

- คณะกรรมการคริสตจักรสัมพันธ์ภาคม้งแห่งประเทศไทย
เขต 3 จังหวัดแม่ฮ่องสอน พ.ศ. 2537 – ปัจจุบัน
- อาสาสมัครพัฒนาป้องกันตนเอง (อพป.) พ.ศ. 2530 -
ปัจจุบัน
- อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) บ้านแม่อุคอ พ.ศ. 2537 -
ปัจจุบัน

ชื่อ นายครรชิต แซ่เท้า

ที่อยู่ 19/5 หมู่ 7 ตำบลแม่โก อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประวัติการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านห้วยฝิ่งใหม่

ประวัติการทำงาน

- คณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านห้วยฝิ่งใหม่
- คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนบ้านห้วยฝิ่งใหม่
- ประธานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านห้วยฝิ่งใหม่
- กรรมการบริหารกองทุน SML บ้านห้วยฝิ่งใหม่

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากศูนย์ประสานงานฯ

จากการดำเนินงานของทีมวิจัย และผลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลนั้น นับว่าเป็นครั้งแรกที่ได้มีการรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชนม้งในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนไว้ครบทั้ง 13 หมู่บ้าน ซึ่งน่าจะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญสำหรับผู้สนใจศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับคนม้งในแม่ฮ่องสอนต่อไปในอนาคต

ในด้านข้อมูลวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญ ทีมวิจัยได้รวบรวมรายละเอียดไว้ในสามประเพณีหลักๆ ได้แก่ ประเพณีปีใหม่ ที่เกี่ยวกับการเฉลิมฉลองที่สอดคล้องกับเรื่องราวความเชื่อตามประเพณีและการสร้างความสัมพันธ์ของเชื้อสายพี่น้องม้ง รวมทั้งประเพณีงานแต่งงาน และงานศพที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเชื่อการยึดถือและปฏิบัติตามสายตระกูลเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตามในเนื้อหาข้อมูลด้านวัฒนธรรมประเพณีที่ศึกษารวบรวมมื่อ อาจจะยังไม่ถึงกับแสดงเปรียบเทียบให้เห็นถึงรายละเอียดของความเหมือน และความแตกต่างในการยึดถือการปฏิบัติ ทั้งของแต่ละหมู่บ้าน และสายตระกูลทั้ง 8 สายตระกูลใหญ่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการกำหนดพื้นที่ศึกษาทั้ง 13 หมู่บ้าน เป็นพื้นที่ค่อนข้างกว้างมาก ครอบคลุมใน 6 อำเภอ จากทั้งหมด 7 อำเภอของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังนั้นจึงทำให้ไม่สามารถลงลึกในรายละเอียดได้เท่าที่ควรภายใต้ระยะเวลาของการทำงานที่วางไว้ และจากข้อจำกัดของข้อมูลที่ได้มาจึงยังไม่สามารถที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการจัดการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ได้

ดังนั้น ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงมีข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะว่าหากจะมีกระบวนการศึกษาวิจัยต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่การจัดการร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาความแตกต่างขัดแย้งกันในแนวทางการยึดถือการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญ และเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นในรายละเอียดของความเหมือนและความแตกต่างของแนวปฏิบัติในแต่ละประเพณีที่สำคัญที่ชัดเจนมากขึ้น ควรที่จะมีการศึกษาให้ลึกในรายละเอียดตามความเชื่อและแนวปฏิบัติของแต่ละสายตระกูล ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 8 สายตระกูลจากทั้ง 13 หมู่บ้านในจังหวัดแม่ฮ่องสอนจนจบในระยะเวลาต่อไป